

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

OSMANİYE'DE DOĞUMLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF TEKE

GAZİANTEP
EYLÜL 2005

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**OSMANİYE'DE DOĞUMLA İLGİLİ İNANÇ VE
UYGULAMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF TEKE

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fuzuli BAYAT

GAZİANTEP
EYLÜL 2005

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Sosyal Bilimler Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Osman ERKMEN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Doç. Dr. Vahit TÜRK
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fuzuli BAYAT
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

imzası

Doç. Dr. Fuzuli BAYAT

_____

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

_____

Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ

_____

ÖZET

OSMANİYE’DE DOĞUMLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

TEKE, Elif

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fuzuli BAYAT

Eylül 2005, 136 sayfa

Halk kültürünün oluşmasında, bireyin içinde yaşadığı toplumun tarihi, sosyal yapısı, kültürel olayları ve gelişen teknolojisi etkili olur. Bireylerin yaşantılarında çeşitli dönemler vardır. Bu dönemlerin en önemlisi, bireyi topluma kazandıran “Doğum Dönemi”dir. Geçiş dönemlerinden olan doğum döneminde, birey, çeşitli adet ve inanmalarla yeni yaşantısına hazırlanır. Osmaniye ve çevresinde, doğum döneminde çeşitli pratikler uygulanır. Doğum dönemi diğer dönemlerin de başlangıcı olduğu için çok önemlidir. Doğum öncesinden başlayan uygulamalarla, çocuğun sağlıklı doğması, doğduktan sonra da yaşamını sağlıklı sürdürmesi amaçlanır. Çocuk doğduktan sonraki kırk güne çok önem verilir. Anne ve çocuğun korunmasız olduğuna inanılan bu kırk gün içinde, onları kötü etkilerden korumak için birtakım önlemler alınır. Doğum döneminde yapılan uygulamaların bazıları tamamen sihri özellikler taşırken bazıları da tamamen dini özellik taşımaktadır. Ama birtakım uygulamalar da hem dini hem sihri özellik taşımaktadır. Osmaniye ve çevresinin halk kültüründe, İslamiyet öncesi adet ve inanmaların, İslamiyet’in, binlerce yıllık kültüre sahip Çukurova’nın, Batılılaşma ve gelişen teknolojiyle birlikte gelen batı kültürünün etkileri vardır. Osmaniye halk kültüründe, geçiş dönemlerinin ilki olan doğum döneminde uygulanan adet ve inanmalarda, bu kültürlerin çok renkliliği ve izleri görülür.

Anahtar kelimeler: Doğum, İnanç, Çocuk, Folklor

ABSTRACT**BELIEF AND APPLICATIONS ABOUT THE BIRTH IN OSMANIYE**

TEKE, Elif

M.A. Thesis, Graduate School Of Social Sciences,

Supervezör: Assoc. Prof. Dr. Fuzuli BAYAT

September 2005, 136 pages

The public culture provides an order and harmony to the life of the person in the society. The history of the society that a person lives in, social structure, cultural events and improving technology effects the public culture's come into being. There are several periods in the people's lives. The most important period is the "birth period" which gains the person into that society. In the birth period which is the transition period, the person prepares himself into his new life with several customs and beliefs. In Osmaniye and its area, some several practices are carried out in the birth period. The birth period is very important because it's the beginning of the other periods. With the applications that started pre-birth; an healthy birth and an healthy survival are aimed. The 40-day period after the child's birth is given much more importance. In this period, which is believed as the mother and the baby aren't protected, several precautions are taken to avoid them from danger. Some applications which are done in the birth period, carries magical peculiarities, however, other applications carries religious peculiarities. But some of the applications carries either magical or religious peculiarities. In the public culture of Osmaniye and its area, islamic religion of Çukurova with its a thousand-yearred culture has the west culture effects with the improving technology and the westernization. In Osmaniye's public culture the signs and the colorfulness can be seen in the birth period, known as the transition period in which the customs and the beliefs are applied into.

Key words: Birth, Blief, Cild, Folklore

ÖN SÖZ

Geçiş dönemleri, hayatın başlangıcı olan doğum; toplumun devamını sağlayan evlenme ve hayatın bitiş noktası ölümdür. Her üç dönemde de insanoğlu bir yaşamdan başka bir yaşama geçmektedir.

Doğum döneminde, bilinmeyen bir âlemden dünyaya geliş vardır. Bu evrede insanoğlunun yaptırım gücü yoktur. Her şey yaratıcı tarafından ayarlanmaktadır. Doğum olayı anne rahminde yumurtanın döllenişle başlar, insanın doğmasına kadar sürer.

Geçiş dönemlerinde, insanların bu dönemleri sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri, yeni yaşamlarına uyum sağlayabilmeleri ve mutlu olabilmeleri için halk kültüründe birtakım adet ve işlem uygulanır. Hemen hemen tüm toplumlar için önemli olan geçiş dönemlerinde çeşitli uygulama ve pratikler vardır. Bu pratik ve adetler ülkelerin buldukları coğrafyalara ve kültürlerine göre değişiklik gösterse de ana çizgileriyle aynı içeriğe sahip uygulamalarda evrensel tutumlar söz konusudur.

Osmaniye’de doğum dönemlerinde uygulanan pratikler, İslamiyet öncesi Türk kültürünün, eski Türk inançlarının, İslamiyet’in, Anadolu’da yaşamış olan ulusların kültürlerinin, gelişen teknolojiyle birlikte ülkemize giren batı kültürünün etkilerini barındırmaktadır. Çok renkli, zengin bir halk kültürü bulunmaktadır.

Bu çalışmada Osmaniye ilinde doğum dönemi ve bu dönem içerisindeki inanç ve uygulamalar çalışıldı. Geçmişten günümüze kuzey, güney, doğu ve batıyı bağlayan yolların odak noktasında bulunan Osmaniye, çok zengin bir kültüre sahiptir. Eski tarihinde göçebe olan yerli halk, pek çok adet ve inanmanın odağındadır.

Yapılan çalışma; Giriş, Geleneksel Toplumlarda Doğum Ritüeli ve İnanışları, Doğum Öncesi İnanç ve Uygulamalar, Doğum Sırasında Yapılan İnanç Bağlı Pratikler ve Doğumdan Sonra Yapılan Uygulamalar başlıklarını taşıyan beş bölüme ayrılmıştır.

Her bölümde konu başlığı verildikten sonra konuya genel bir girişin ardından yazılı kaynaklardan, Türklerin eski adet ve inanışlarından örnekler verilmiştir. Daha sonra yöre insanından derlenen bilgiler aktarılmıştır. Bu bilgilere ait yorumlar katılmıştır.

Osmaniye halk kültüründeki doğum olayının ve bu olay çevresinde kümelenen inançlar ve yapılan uygulamaların araştırıldığı bu çalışma kısıtlı bir sürede tamamlanmıştır. Tezimizde eksikliklerin bulunduğu bilincindeyiz.

Çalışma sırasında desteklerini esirgemeyen, yol gösterici olan danışman hocam Doç. Dr. Fuzuli BAYAT’a, teşekkürlerimi sunuyorum.

Temmuz 2005

Elif TEKE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
TÜRKÇE ÖZET	i
İNGİLİZCE ÖZET	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ.....	1
2. GELENEKSEL TOPLUMLARDA DOĞUM RİTÜELİ VE İNANÇLARI (OSMANİYE ÖRNEĞİ)	5
2.1. OSMANİYE’DE KÜLTÜREL ORTAM VE DOĞUM ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	5
2.2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DOĞUM İNANÇLARI VE DOĞUMLA İLGİLİ KÜLTÜRLER.....	10
2.3. HALK EDEBİYATINDA DOĞUMLA İLGİLİ ANLATILAR.....	14
3. DOĞUM ÖNCESİ İNANÇ VE UYGULAMALAR	18
3.1. ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	18
3.1.1. Dinsel-Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar.....	22
3.1.2. Halk Hekimliği Uygulamaları.....	30
3.1.3. Doktora Gitme.....	34
3.2. DOĞUM KONTROLÜ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR.....	35
3.3. ÇOCUĞUN CİNSİYETİNİ BELİRLEMEDE BAZI UYGULAMALAR..	38
3.3.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme.....	40
3.3.2. Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme.....	42
3.3.3. Hamile Kadının Gördüğü Rüyalardan Yola Çıkararak Cinsiyet Belirleme.....	43
3.3.4. Çocuğun Anne Karnında Oynama Süresine Bakarak Cinsiyet Belirleme.....	43
3.3.5. Kadının Davranışlarından Yola Çıkararak Cinsiyet Belirleme.....	44
3.3.6. Fal Niteliğindeki Cinsiyet Belirleme.....	45
3.4. ERKEK ÇOCUK SAHİBİ OLABİLMEK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	46
3.5. HAMİLELİK.....	49
3.5.1. Hamileliğin Anlaşılması ve Duyurulması.....	50
3.5.2. Aş verme.....	51
3.5.3. Hamilelik Döneminde Uyulması Gereken Yasaklar.....	54
3.5.4. Hamilelik Döneminde Yapılması Gereken Pratikler.....	57

3.6. ÇOCUĞUN SAĞLIKLI DOĞMASI İÇİN YAPILAN PRATİKLER.....	58
4. DOĞUM SIRASINDA YAPILAN İNANÇ BAĞLAMLI PRATİKLER...	61
4.1. DOĞUM.....	61
4.1.1. Kolay Doğum.....	63
4.2. EVDE DOĞUM.....	65
4.2.1. Eşle İlgili Pratikler.....	67
4.2.2. Göbekte İlgili Pratikler.....	70
4.3. HASTANEDE DOĞUM.....	73
5. DOĞUMDAN SONRA YAPILAN UYGULAMALAR.....	76
5.1. DOĞUM SONRASI ÇOCUK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	76
5.1.1. Tuzlama.....	76
5.1.2. Yıkama.....	80
5.1.3. Kundaklama.....	81
5.1.4. İlk Giydirme.....	84
5.1.5. İlk Meme.....	85
5.1.6. Ad Verme.....	86
5.1.7. Gömbet.....	93
5.2. DOĞUM SONRASI ANNE İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	94
5.2.1. Lohusalık.....	94
5.2.2. Lohusanın Yiyecekleri ve Sütü.....	95
5.2.3. Lohusanın Kaçınmaları.....	98
5.3. AL KARISI/AL BASMASI.....	99
5.4. KIRK BASMASI.....	105
5.5. SARI BASMASI/SARILIK.....	108
5.6. KIRKLAMA.....	110
5.7. KIRK UÇURMA/İLK GEZDİRME.....	114
5.8. AYDAŞ AŞI.....	115
5.9. İLK DİŞ/DİŞ HEDİĞİ.....	116
5.10. İLK TIRNAK KESİMİ.....	118
5.11. İLK SAÇ KESİMİ.....	119
5.12. ÇOCUĞUN FİZİKSEL GELİŞİMİ İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	119
5.12.1. Yürüyemeyen Çocuk/Köstek Kesme.....	119
5.12.2. Konuşamayan Çocuk.....	120
5.12.3. Huy Kesme.....	121
5.13. ÇOCUĞUN SAĞLIKLI YAŞAMASI İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR.....	121
SONUÇ.....	128
KAYNAKLAR.....	131
KAYNAK KİŞİLER.....	133
ÖZGEÇMİŞ (VITAE).....	136

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu, Osmaniye ilindeki doğum adetleridir. Osmaniye'deki doğum ve doğum üzerindeki inanç, adet ve uygulamalar konu olarak işlenmiştir.

Geçiş dönemi, durumda bir değişime bağlı olarak kişinin eski durumundan kopuşu ve yeni bir yaşamın başlangıcındaki eşittir. Kişi, geçiş dönemlerinde ne eski halindedir ne de tam anlamıyla yeni halindedir. Bireyler, geçiş dönemlerinde belirgin, bilinen, tanımlanmış bir durumdan tam anlamıyla bilinmeyen, geçiş evresinde olan kişice tanımlanmamış bir duruma geçmektedir. Bu aşamada, kişinin yeni durumunu belirtmek, onu kutlamak, geçiş evresinde olan kişiyi yalnız bırakmamak amacıyla birtakım törenler, uygulamalar yapılmaktadır.

Özkul Çobanoğlu, “Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş” adlı eserinde, halkbilimine zengin katkıları olan ve “geçiş dönemleri ve törenleri” terimini formüle edip halkbilimine kazandıran Van Gennep'in çalışmalarını şu şekilde özetlemiştir:

“Bireyin durumun değiştiren her değişiklik kutsal ve dindışı arasında etkisel (aksiyon) ve tepkisel (reaksiyon) hareketler oluşturur. Bu etkisel ve tepkisel hareketler, düzenli hale getirilmeli ve böylece kontrol altında tutulmalıdır ki, genel olarak toplum rahatsızlık veya zarar duymasın. Toplumdan topluma ve bir sosyal durumdan başka sosyal duruma geçişle ilgili çeşitli ve başarılı geçiş uygulamaları vardır. Böylece bir insanın hayatı başlangıç ve bitişler benzeyen geçiş dönemleri ile belirginleşmiş hale gelir. Bu geçiş dönemleri, doğum, sosyal erginlik, evlilik, babalık-analık, sosyal gelişme, mesleki uzmanlaşma ve ölüm. Bu olayların her biri için törenler vardır. Bu törenlerin temel görevi veya işlevi bireyi tanımlanmış belirgin bir durumdan bir başkasına geçişte bireye yardımcı olmaktır. Bunların hepsinin amacı aynı olduğuna göre yerine getirdikleri işlevin anlamında da aynı olmak durumundadır. Bu ayniyet detayda birebir olmasa da en azından kıyasla bir benzerlik durumundadır. Çünkü bireyde değişikliğe yavaşça ilerlerken arkasında bıraktığı birkaç geçiş ile yine önünde birkaç geçiş bir bakıma aynı yapı içinde onu beklemektedir. Bu durum, doğum, çocukluk,

sosyal erginlik, evlilik, hamilelik, babalık, dini derneklere giriş ve cenaze törenleri arasındaki benzerlikleri açıklamaktadır.”¹

Doğum, diş hediği, sünnet, askere gitme, evlilik, ölüm gibi hayatın safhaları, çıraklık, kalfalık, ustalık gibi yetenek geliştirme ve ispatlama dönemleri birer geçiş dönemidir. Her geçiş döneminin kendine özgü tören ve adetleri vardır. Bu adetlerin uygulanmasıyla toplumun değer yargıları, kültürel birikim ve manevi dünyası dış dünyaya yansıtılmış olur. Çalışmada geçiş dönemlerinden sadece doğum dönemi ele alınıp incelenmiştir. Diğer geçiş dönemlerinin meydana gelebilmesi için ilkin kişiöğlunun doğması gerekmektedir. Bu sebepten hayata başlangıç ve geçişin başladığı ilk dönem olan doğum dönemi konu olarak seçilmiştir. Bu dönem toplumun tüm fertlerini ilgilendirmektedir ve toplumca diğerlerinden daha fazla önemsenmektedir. Bu yüzden de doğum döneminde adet ve uygulamalar, diğerlerine oranla daha fazla görülmektedir.

Çalışmada hem emik, hem etik yaklaşım kullanıldığından bilimsellik ve kişisellik iç içedir. Emik yaklaşımla, kültürün yaratıcısı ve icracısı olan kişilerin, kültür unsurunu nasıl kavradıkları, nasıl adlandırdıkları ve açıkladıkları tespit edilerek kültür taşıyıcılarının kendi yorumları, eğilimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu sebepten konuyla ilgili kişilerin görüşleri, kendi ifadeleriyle verilmiştir. Etik yaklaşımla da tarafsız bir bilim adamı ciddiyeti ile kültür unsurları daha genel anlam, ilişki ve nedensellik çerçevesinde ele alınmıştır.

Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada Osmaniye’de, doğum dönemi etrafında görülen adet ve uygulamalarla ilgili malzeme derlenmiştir. Folklor derleyicilerinin en çok kullandığı saha araştırması metodu olan görüşme metodu, bu çalışmada en çok kullanılan metottur. Konu ve olaylarla ilgili olarak bilgi sahibi oldukları bilinen veya bilgili, görmüş geçirmiş diye tabir edilen, herkesçe o işte uzman sayılan kimselere sorular sormak suretiyle, bölge halkının kültürü ve iç dünyası öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun için yönlendirilmiş ve yönlendirilmemiş görüşme metotlarının her ikisi de kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan bir diğer metot ise gözlem metodudur. Dıştan içeriye bakarak ve durumu olduğu gibi tarif etmek amacıyla sözlü kültür ortamında ve video gibi elektronik kültür ortamında katılımsız gözlem metodu kullanılmıştır. (Çalışmamızda sadece doğum anı gözlenememiştir.) Sözlü kaynaklardan malzeme derlenmesi esnasında ankete nadiren başvurulmuştur.

¹ Özkul Çobanoğlu. (2002). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.161

Derlemeler kişilerle o konuda muhabbet eder tarzda yapılmıştır. Bunun sebebi de ankette kullanılan soruların kalıp tarzda olması ve kaynak kişilerin soru karşısında kendilerini rahatsız hissediyor olmalarıdır.

Çalışmamız esnasında kullanılan yöntemimizin esas alan araştırmasına bağlıdır. Alan araştırması sırasında kaynak kişilerden yararlanılmıştır. Konumuz, kaynak kişilerin görüşlerinden yararlanılarak açıklanmıştır. Aynı zamanda yazılı kaynaklardan da yararlanılmıştır. Kitaplardan, dergilerdeki makalelerden, tezlerden konumuza dair alıntılar yapılmıştır. Yapılan alıntı yerleri dipnotla belirtilmiştir.

Belirtilen şekilde derlenen doğum dönemi ile ilgili inançlar, adetler ve uygulamalar ele alınırken, gelenekle belirlenmiş ideal biçimi ve bunun tarihi süreci üzerinde durulmuş, hem de sosyal, ekonomik ve dini sebeplerle ideal biçimden farklılaşmış da olabilen günümüzdeki durumu verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca günümüzde yaşamsal önemini kaybederek uygulamadan çekilen, ancak hafızalarda canlı olarak yaşayan adetlere de değinilmiştir. Bu bağlamda konuyla ilgili ulaşılabilen yazılı kaynaklar taranmıştır. Ancak, bu kaynaklardan faydalanırken; seçilen konunun belli alanı ilgilendirmesi ve kısıtlı bir zaman içinde sürdürülme gerekliliği, araştırmanın konuyla ilgili genel bir model oluşturma iddiasından çok bölgenin analizini yapmayı hedeflemesi ve daha önceki çalışmaları tekrar etmemesi için seçme yapılmıştır. Bu noktada çalışma alanı ile diğer bölgeler arasındaki bazı farklılık ve benzerlikleri gösterme esas tutulmuştur.

Bölgeden tespit edilen malzeme, oluş sıralarını esas alan plan çerçevesinde kronolojik olarak ele alınmıştır. Bundan sonra, elden geldiği ve imkânların el verdiği ölçüde tarihi metot ve mukayese metodu kullanılarak malzemenin Türk kültürü içindeki sürekliliğini ve yaygınlığını göstermek amaçlanmıştır.

Osmaniye yöresindeki doğum dönemi adet ve uygulamalarının bugünkü durumu, çalışmanın ve yorumun merkezi olsa da bu adetlerin pek çoğunun sebebi ya da oluşumu tarihin derinliklerindedir. Bu yüzden bugünü anlayabilmek için geçmişteki durumun da göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Fakat bu çalışma bir kök arama, menşe araştırması değildir. Zaten yazılı kaynaklarda konu ile ilgili yeterli malzeme olsa da çalışma alanı Osmaniye ile ilgili hemen hemen hiç malzeme yoktur. Dolayısıyla bu çalışmada tarihi metottan elde edilen imkânlar ölçüsünde kısmen faydalanılabilmektedir.

Çalışmanın asıl amacı, araştırma bölgesinde görülen doğum dönemi adet ve uygulamaların toplum içinde hangi ihtiyaçlara cevap verdiği, günümüze gelene kadar

zaman içinde toplumsal-sosyal değişmelerle bünyesinde ya da fonksiyonunda ne gibi değişikliklerin olduğunun tespit ve tahlilidir. Bu sebeple toplanan malzeme, fonksiyonel bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL TOPLUMLARDA DOĞUM RİTÜELİ VE İNANÇLARI (OSMANİYE ÖRNEĞİ)

2.1.OSMANİYE'DE KÜLTÜREL ORTAM VE DOĞUM ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür. Diğer bir ifade ile bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünüdür.² Halk kültürü ise içerisinde gelenek, görenek, adet dediğimiz davranış kalıplarının yer aldığı toplumun yaşayış biçimidir.

İnsanların örf ve adetlerinin oluşması için şu iki koşulun birlikte gerçekleşmesi zorunludur: Bu koşullardan biri süreklilik diğeri de inanıştır.³ Halk kültürü dediğimiz, toplumun kendine özgü düşünce ve davranışlarını meydana getirebilmesi için öncelikli olarak milletlerin, geçmişteki davranış kalıplarını kabullenerek günümüze kadar getirmeleri gerekmektedir. Bugün herkes görüyor ve biliyor ki Anadolu çok hızlı ve geniş çaplı bir değişme içerisinde. Böyle bir değişme sürecinde her yerde görülebileceği gibi Anadolu'da da toplumda yeni biçimler, yeni davranış kalıpları meydana gelmiştir, gelecektir de. Herkes bu değişimin farkındadır ve bu değişimleri kontrol altına almak istegindedir. Bu istek, kültürün sürekliliğini sağlar. Bu süreklilik de Türkiye'de kuvvetli ve köklü bir kültürün varlığının ispatıdır. Bu kültür, değişikliğe uğramıştır, yer yer parçalanmıştır ama hala insanlarımıza gelişigüzel değişmeye direnme gücü verecek kadar sağlamdır.

Türklerin en eski inancı olarak kabul gören Şaman inancının izlerinin günümüze kadar gelmesi Türk kültürünün sürekliliğini kanıtlayıcıdır. Bu konuda,

² Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.gov.tr

³ Erol Güngör. (1997). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. 12.Baskı, Ötüken Yayın Evi, İstanbul, s. 178

Doç. Dr. Fuzuli Bayat, Türk Şaman Metinleri adlı eserinde şunları belirtmiştir: İslamiyet'ten önceki sosyal, ideolojik alanın idare edici ve yönlendirici fonksiyonunu üstlenen Şamanlık, felsefi pratik bir akım olup, Türk kültürünün bütün yönlerini kapsamaktaydı. Türklerin zamanla kabul ettikleri dinler de (Maniheizm, Budizm, Hristiyanlık, Musevilik, İslamiyet) Şaman öğelerini, Türk şuurundan ve Türk kültüründen silip atamamıştır. Şamanlık yeni kültür çevresine ayak uydurarak, yaşamını bu veya şu şekilde sürdürebilmiştir. Takip ve yasaklar Şaman unsurlarını gizli şekilde yeni dinlerin alt yapısına itmiştir ki bugün bunlar Türk geleneksel inancını oluşturmakta ve halk arasında batıl inanç olarak bilinmektedir.⁴

Türkler, eski kültürlerini bırakmayıp ona sıkı sıkı sarılmışlardır. İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerin eski adet, örf ve gelenekleri günah sayılmaya başlanmıştır. Ama insanlar, inanç ve uygulamalarına İslami unsurlar katarak uygulamalarını masumlaştırmaya çalışmışlardır. Mesela Şamanist Altaylılar, Türk vatanının koruyucusu olarak inandıkları kutsal ağaçlara, onlardan yardım dilemek amacıyla kumaş parçası, at kılı bağlarlardı. Türkler Müslüman olduktan sonra bu âdeti büsbütün bırakmamışlar ve evliya saydıkları insanların türbelerindeki ağaçlara kumaş bağlamak suretiyle İslamlaştırmak istemişlerdir.⁵ Bu durum da bize insanların eski kültürlerine olan bağlılığını, güvenini ve inancını ispatlar.

İnsan hayatında üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölüm ve basamaklara ayrılır. Bu önemli üç aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir

Bir ülkede, bir bölgede, bir yörede, bir şehirde yaşayan halk, yaşamını daha iyi sürdürebilmek, çevresindeki kişilerle ilişkilerini uyumlu kılabilme için birçok ortak davranış sergiler. Olaylar ve durumlar karşısında pek çok ortak yaygın davranışta bulunur. Bu davranışlar, o toplumun yaşama biçimini, olaylar ve durumlar karşısındaki tavrını, çevresini ve dünyayı yaşayış tarzını açıklar. Geçmişten günümüze gelinceye kadar kısaca adet ve inanmalar diye adlandırdığımız gelenekler, görenekler, örfler, adetler, töreler, inançlar toplumun halk kültürünü oluşturur.

⁴ Fuzuli Bayat. (2004). *Türk Şaman Metinleri*. Piramit Yayıncılık, Ankara, s. 17

⁵ Celal Ergen. (1975). *Osmaniye ve Çevresinde Halk İnançları*. Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, s. 16

Toplumsal yaşamda bireyler ve topluluklar arasındaki ilişkileri düzenleyen yasal ve dinsel yaptırımlardan başka bir de sosyal yaptırımlar vardır. Bunlar, toplum yaşamında varlıklarını sürdüren, yazılı olmayan, ancak o toplumda yaşayan bireylerce uyulması gereken kısaca gelenekler ve görenekler diye de adlandırabileceğimiz örf, âdet, anane, gelenek, görenek ve modadan oluşan sosyal normlardır. Bunlar, yaptırım güçleriyle, kimi zaman zorlayıcı ve kınayıcı kimi zaman da özendirici ve ödüllendirici tepkileri ile toplumda bireyler üzerinde baskı kurarlar. Birey içinde yaşadığı toplumda bunlara uyduğunda çevresi tarafından onaylanacağını, uymadığında ise kınanacağını veya cezalandırılacağını bilir.

Geçmişten günümüze kadar gelen, kuşaktan kuşağa aktarılan gelenek ve görenekler, halk kültürü bakımından zengin bir coğrafyaya sahip ülkemizde bölgelere göre çeşitlilik gösterir. Yüzlerce yıl geçmişi olan Çukurova, halk kültürü bakımından oldukça zengin bir bölgemizdir. Çukurova kültürü, içerisinde Osmaniye de dâhil olmak üzere Hititlerden, Roma ve Bizans dönemine, daha sonra da Türklere kadar uzanan zengin motifler barındırır. 1996 yılında il olan Osmaniye son yıllarda çok hızlı değişimlere ve göçlere maruz kalmıştır. Bu değişim ve gelişimin, göçlerin Osmaniye halk kültüründeki yansımalarını görebiliriz.

Osmaniye halk kültürünün oluşmasında ve gelişmesinde, Osmaniye'nin coğrafi özellikleri, konumu ve tarihsel geçmişi etkili olmuştur. Osmaniye ve çevre halkı, dağ köylerinde, yaylalarda, ovalarda ve şehir merkezinde olmak üzere dört farklı bölgede yaşamlarını sürdürmektedir. Bu farklı bölgelerde sürdürülen yaşam tarzları nedeniyle, Osmaniye halk kültürü de çeşitlilik ve zenginlik gösterir. Dağlardan ovaya doğru inildikçe geleneksel kültürde var olan davranış kalıpları, tıpkı giysilerde olduğu gibi değişir, çeşitlenir. Dağ köylerinde yaptırım gücü yüksek olan bir davranış kalıbının, ovaya doğru inildikçe gevşediği, esnediği ve gücünü kaybettiği görülür. Son yıllardaki hızlı nüfus artışı ve göç halk kültüründe de değişime neden olmuştur.

Bir bölgenin veya bir yörenin insanını tanımamızda oradaki gelenekler ve görenekler bize yardımcı olurlar. Gelenek ve göreneklerin yoğun olarak yaşandığı dönemler vardır. Bunlar halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm, sünnet, askerlik...) diye adlandırılan dönemlerdir. Bireyin en hassas olduğuna inanılan bu dönemlerde, onu çeşitli tehlikelerden korumak, kutsamak ve onu yeni dönemine hazırlamak için birtakım âdetler, ayin, tören, dinsel ve büyüsel işlemler uygulanır.

Bireyin yaşantısında ilk geçiş dönemi olan doğum, tüm toplumlarda mutlu bir olay olarak görülmektedir. Doğum, dünyanın her yerinde olduğu gibi Anadolu’da da her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne babasını değil aynı zamanda akrabalarını, komşularını ve soyunu da sevindirmektedir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların ve soyun sayısını artırmaktadır. Sayının artması ise; gücün, dayanışmanın artması bakımından önem taşımaktadır. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda, aileler nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Yaygın olan “çocuk ailede ocağı tütürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını ve aileye bakış açısını ortaya koymaktadır.

Diğer bir boyutuyla incelendiğinde ise; doğum kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba ve grup içerisindeki yerini de sağlamlaştırmaktadır. Baba ise evlat sahibi olarak geleceğe güvenle bakmakta, aynı zamanda da akrabaları ve yakınları arasında saygınlık kazanmaktadır. Çünkü çocuğu olmayan kadın, yakınları tarafından ne kadar küçümsenirse, erkek de aynı şekilde, çevresinden gelen baskının, erkek yerine konulmamanın toplumsal ve ruhsal ezikliğini duymaktadır.

Anaya benlik ve bütünlük, babaya güven; akrabaya, soya sopa da güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı gerek söz konusu çift gerekse yakınları için büyük önem taşımaktadır. Doğum ve onun kendi işlevi içerisindeki evrelerine de birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik etmektedir.

Gelenek, görenek, adet ve inanmalar, doğum sürecinde hamile kadını ve çevresindekileri daha doğum öncesinden hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım adetlere uymaya, bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamıştır. Böylece doğum, annenin hamile kalma isteğinden başlayarak, yüzlerce âdetin, inanmanın, dinsel ve büyüsel özlü işlemin hücumuna uğrayarak adeta onlar tarafından yönetilmektedir.

Çocuk, daha dünyaya gelmeden yapılan hazırlık ve uygulamalarla çocuğun sağlıklı doğmasına; doğumdan sonra yapılan uygulamalarla da bebeğin ve lohusanın her türlü tehlikeden korunmasına çalışılır. Bu uygulamalarda sadece aile değil tüm akrabalar, komşular görev alır. Ailenin kalabalıklaşmasını, toplumdaki dayanışmanın artmasını sağlayan doğum, ebeveynlere saygınlık ve güven kazandırır. Her toplumda bu geçiş dönemi yüzlerce adet ve inancın, dinsel ve büyüsel işlemin görüldüğü, uygulandığı dönemdir. Ülkemizde, geçiş dönemlerinde yüzyıllardır uygulan gelen adetler, inanmalar ve törenler vardır. Bölgeler arasında küçük farklılıklar bulunsa da

özünde uygulanan davranışların amacı hep aynıdır: O dönemden geçenleri yalnız bırakmamak. Ortaya çıkan farklılıklar bölgenin tarihi, coğrafi, sosyolojik ve ekonomik yapısından kaynaklanır. Ayrıca halk kültürü bakımından zengin bir kaynağa sahip olan Anadolu ve özellikle Çukurova, pek çok uygarlığa medeniyet beşikliği yapmıştır. Bu yüzdendir ki, Osmaniye’de uygulanmakta olan pratiklerde ve inanışlarda, yörenin coğrafi, ekonomik ve tarihi yapısının yanı sıra İslamiyet öncesinden sahip olunan inanç sistemlerinin de etkisi vardır.

İl genelinde yaşanan teknolojik ve sosyal gelişmeler de geleneksel kültürü etkilemiştir. Bu etkilenmeler sonucu halk kültüründe çeşitli değişimler başlamıştır. Bazı insanlar, eski kültürlerine daha sıkı sarılırken; bazıları gördüğü, yaşadığı kültürünü beğenmez, kabullenmez duruma gelmiştir. Toplumsal kültür düzeyinin de günümüzde artmasıyla birlikte, kimi uygulamalar, kentte yaşayanlarca beğenilmez, cahilce bulunur olmuştur.

Osmaniye halk kültürü de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Osmaniye 1996 yılında il olduktan sonra dışardan çok fazla eğitilmiş insan göçü almıştır. Bu eğitilmiş göç, Osmaniye’nin çehresini değiştirmiştir. İnsanların geleneksel kalıplardan, uygulamalardan uzaklaşmasına neden olmuştur. İl ve ilçe merkezlerinde, geleneksel kültür değişmeye başlamıştır. Kent merkezlerinden kırsal kesimlere gidildikçe halk kültüründeki değişim açıkça görülmektedir. Kırsal kesimlerde geleneksel davranış kalıpları daha güçlü işlenmekte ve kabul görmektedir. Osmaniye ve çevresinde geçiş dönemlerinde uygulanan âdet ve inanmalar, halk kültürü içerisinde geniş yer tutar. Geçiş dönemlerinde uygulanan davranış kalıpları, âdet, inanç ve töreler kültürel değişim ve gelişimle birlikte kimi motiflerini değiştirmiştir. Kültür değişimi ve nüfus artışı devam ettiği müddetçe halkın kültüründeki değişimler de sürekli değişecektir. Halk gelişen ve değişen zamana ayak uydurmaya çalışacaktır.

Osmaniye’de, doğum ve doğum sürecindeki âdet ve inanmaları kapsayan bilimsel bir çalışma yoktur. Konu kapsamında yapılan çalışmalar kişisel çalışmalardır.⁶ Bunlar bilimsel nitelik taşımayan, çoğunluğu Osmaniye halkı için

⁶ Doğum konusuna değinen İsmet İpek ve Mehmet Erkoçak vardır. Bu iki şahıs, kendi imkânları doğrultusunda kitap hazırlayıp yayımlamıştır. İsmet İpek’in hazırladığı kitap, Osmaniye Diye Diye adını taşımaktadır. 2002 yılında Kınık Yayınları tarafından basılmıştır. Mehmet Erkoçak’ın kitabı ise Osmaniye’de Folklor adında Akdeniz Ofset tarafından 2003 yılında yayımlanmıştır. Bu iki kitabın dışında, Osmaniye ile ilgili Ankara Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve Fırat Üniversitesi’nde tez hazırlanmıştır. Erciyes Üniversitesi’ndeki tez, Abdullah Celaleddin Pişkin’e aittir. Tez, 2001 yılında, Osmaniye ve Çevresinde Halk İnanış ve Uygulamaları adı ile bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Ankara Üniversitesi’nde 1975 yılında hazırlanan tez, Celal Ergen’e aittir. Osmaniye ve Çevresinde Halk İnançları adıyla İlahiyat Fakültesi için hazırlanmıştır. Fırat Üniversitesi’ndeki tez, Hakkı Can

yazılmış deneme niteliğinde eserlerdir. Osmaniye hakkında çalışma yapanların büyük kesimini de öğretmenler oluşturmaktadır. Bu kişiler, derleme çalışmaları yaparak ya da ortamda hazır bulunarak eserlerini hazırlamışlardır. Hemen hepsi derleme niteliğinde eserlerdir.

Osmaniye’de doğum olayını ve inançlarını konu edinen hali hazırda bir eser bulunmamaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda da konu tek başına işlenmemiş, doğumla ilgili motiflere değişik yerlerde değinilmiştir. Bu çalışmalar, araştırmaların yorumlanmadan yazılması ile oluşmuştur.

2.2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DOĞUM İNANÇLARI VE DOĞUMLA İLGİLİ KÜLTÜRLER

Anadolu, Asya ve Avrupa kıtalarının buluştuğu bir noktadadır. Bu nedenle uygarlığın başlangıcından beri her iki kıtadan gelen göç ve fetih dalgalarına sahne olmuştur. Anadolu tarihi, sayısız küçük devletlerin ve toplulukların yükseliş ve çöküşlerinin tarihinden oluşur. Anadolu, göçebe, avcılık ve toplayıcılıktan tarıma ve yerleşik hayata en erken geçilen bölgelerdendir.

Türkler, Anadolu’ya geldiklerinde, kendi sayılarının birkaç katı kadar kalabalık bir halk ve onların kültürleriyle karşılaşmıştır. Orta Asya’dan getirdikleri ile İslamiyet’ten kazandıkları kültüre Anadolu uygarlıklarında buldukları kültürleri de eklemişlerdir. Türkler Müslüman olduktan sonra, Müslüman olmadan önceki bütün adet ve geleneklerinden soyunarak tamamen Arap örf ve âdetinin içinde erimiş değillerdir. Tam tersine, İslam dininin kabul etmediği bazı adetleri de İslami kisveye sokarak yaşatmışlardır. Günümüzde de Batı kültürünün etkisinde kalan Anadolu Türk Kültürü, bu gün, çeşitli kültürlerin harmanlanmasından ortaya çıkmış çok renkli bir kültürdür.

Örf ve adetler toplumun doğrudan veya dolaylı baskısı sonucunda benimsenmiştir. Toplum, daha önceden teşekkül etmiş pek çok örf ve âdete sahiptir. Topluma yeni katılan bireyler bu örf ve adetlerin etkisi altına girmektedir.

Günümüzde yaşayan adet ve inanmaların pek çoğu İslamiyet öncesi inanç sisteminin kalıntısıdır. Türklerin İslamiyet’le tanışmaları VII. yüzyıl sonlarında olmuştur. 751 Talas Savaşı’ndan sonra ilişkiler iyice güçlenmiştir. Ancak Türk milletinin tanıştıkları yeni dini ve bu dinin kurallarını benimsemeleri zaman almıştır.

Türkler, yeni inanç sisteminin izlerini yavaş yavaş benimsemeye başlarken, o güne kadar etkisinde kaldıkları inanç sistemlerinin kalıntılarını da girdikleri bu yeni dine getirmişlerdir. Türkler, İslamiyet'i benimsemeden önce, en ilkel din olarak kabul edilen Totemizm'in; ruhu ölümsüz ya da kutsal sayan Animizm'in; dinsel-büyüsel pratik ve törenlerden oluşan ve temelinde gök tanrı, güneş, ay, ata ve ateş kültlerinin olduğu Şamanizm'in; her şeyin serbestçe incelenmesi, denenmesi esasına dayalı bir öğreti olan ve ruhun ölmezliğini kabul eden Budizm'in; ana düşüncesi iyilik ve kötülük arasındaki zıtlık olan, evrenin iyilik ve kötülük, insanın ruh ile bedeninin karışımından olduğunu savunan Manihaizm'in etkisinde kalmışlardır.⁷

Türkler arasında en yaygın biçimde görülen inanç sistemi Şamanizm'dir. VI. yüzyılda Türk devletini yeniden kuran Göktürk sülalesi, Şamanist boyların yetiştirdiği bir sülale olmuştur. VII. ve VIII. yüzyıl Göktürklerde ilkel Şamanizm'in öğelerinin yaygın olduğu dönemdir. Göktürk devletinin Uygur sülalesi eline geçtiği VIII. yüzyılın son yarısında Orta Asya'nın kuzey bölgelerinde Şamanizm hâkimdir. Göktürklerin elinden egemenliği alan Uygurlar ve daha sonra da onlardan egemenliği alan Kırgızlar Şamanist'ler. Moğol devrinde Şamanizm, üç büyük dinin; İslam, Hıristiyanlık ve Budizm'in mücadelelerine sahne olmuştur. Günümüzde Şamanizm, Budizm ve İslam dinlerinde bir sürü kalıntılarını bırakarak ancak Sibiryta ormanlarında ve Altay dağlarında barınabilmektedir.⁸

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri atalar kültürüdür. Atalar kültürü ecdadın kutsal sayılmasına dayanır. Atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı hâkimdir. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ruhlarına kurbanlar sunulur, eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilirdi. Atalar kültürü daha sonra Türkler arasında veli kültürü olarak yerleşmiş ve bu insan tipi Müslümanlıkla da bağdaşmıştır. Velilerin yaşarken ya da öldükten sonra, Tanrı tarafından verilen kerametler sayesinde insanlara yardımcı olacağı inancı vardır. Anadolu'da halkın türbe veya ziyaret diye adlandırdığı mezarlara sahip velilerin hepsi de kendilerine göre bir kısım hastalıkların tedavisinde ya da dileklerin gerçekleşmesinde ün yapmıştır. Çoğu zaman ziyaret sırasında koyun, keçi, horoz kurban edilir. Bazı türbe ve mezarlarda ise, küçük bez parçaları bağlanarak dua edilir.

⁷ Şerafettin Turan. (1990). *Türk Kültür Tarihi*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.100-104

⁸ Abdulkadir İnan. (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. 5. Baskı, TTK yayınları, Ankara, s.1-12

Orta Asya kavimlerinde güneş ve ay kültü eski çağlardan beri var olmuştur. Altaylı Şamanistler, güneşle and içerdi. Altaylılara göre, güneş ana, ay atadır. Güneşi yerde ateş temsil eder. Şamanistlerin inançlarına göre, güneş ve ay, kötü ruhlarla mücadele eder, onları alır karanlıklar dünyasına götürür. Güneş ve ay tutulmasının sebebi budur.⁹ Bu gün Anadolu'da pek çok yerde güneş ve ay tutulduğunda, insanlar kötü ruhun elinden güneşi veya ayı kurtarmak için bağırır, çağırır, gürültü eder, davul-teneke çalar, silah sıkar. Bu şekilde kötü ruhu korkutacaklarına inanır.¹⁰ Narlidere Tahtacıları, ay ve güneşin tutulmasının işledikleri günahların cezası diye yorumlarlar. Kadınlar, tutulma bitinceye kadar yakarış ve saygı durumundadır. Ay tutulduğunda Kuran ve ezan okuma, namaz kılma İslami unsurun Şamanizm kalıntılarına etkisini gösterir.¹¹

Eski Türklerde her boyun kutsal bir dağı olduğu gibi boyların ortak kutsal dağları da vardı. Dağlar, göller, ırmaklar Şamanistlerce canlı nesnelere kabul edilmiştir. Bu gün Anadolu insanı için de kutlu varlıklar olarak tanınmıştır. Ağrı dağı, Tufan efsanelerinde anılır. Birçok dağların doruğunda evliyalar yatar. Irmaklar ve onların kaynakları üzerine türlü inanışlar vardır. Sıcak su kaynaklarının(ılıca-kaplıca) meydana gelişleri yakınlarındaki bir yatıra bağlanır.¹² Ağaç kültü bütün Türk boylarının destan ve inançlarında derin izler bırakmıştır. Türkler bu izleri (sahip), Türk yurdunun koruyucusu olarak benimsemişlerdir. İzilere kurban sunduklarında onlardan zarar gelmeyeceğine inanarak bir paçavra parçası, bir tutam at kılı, hatta kurban niyetiyle atılan bir taşın onları mutlu edeceğine inanmışlardır.¹³ Anadolu'da görülen türbelere, ağaçlara, çalılara bez bağlama ve kurban sunma, yatırların çevresindeki ağaçları kutsal sayma İslamiyet'ten önce görülen orman kültü, ağaç kültü ve atalar kültüyle yakından ilgilidir.

Ateş ve ocakla ilgili inanmalar eskiden olduğu gibi günümüz halk inanışlarında da yerini korumuştur. Şamanistlerin inançlarına göre ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovar. Bu inançla, VI. yüzyılda Batı Göktürk hakanına gelen Bizans elçilerini ateşler arasından geçirmişlerdir. Düğün törenlerinde ateş ve ocağın önemli bir yeri olmuştur. Ateşe bakarak kehanette bulunmak Türklerde çok eski bir

⁹ İnan, a.g.e., s.29

¹⁰ Ergen, a.g.t., s.52

¹¹ Pertev Naili Boratav. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.18

¹² Abdulkadir İnan. (1992). *Türk Boylarında Dağ, Ağaç(Orman)*, Pınar Kültü. *Makaleler ve İncelemeler*, İnan, A.(Ed.) C.II, TTK Yayınları, Ankara, s.51

¹³ Ergen, a.g.e. s.17

görenektir.¹⁴ Anadolu uygarlıklarında da ateş hep kutsal olmuştur. Türklerde ateşe değer verilmesi İslamiyet'ten sonra da güç kazanmıştır. Hz. İbrahim'in Mecusiler tarafından ateşe atılması olayı ateşin kutsallığını arttırmıştır. Çünkü ateş Hz. İbrahim'i yakmamış, ona cennetten bir bahçe olmuştur. Anadolu'da ateşle ilgili inanmalar bütün köy ve kasabalarda kalıntı halinde mevcuttur. Ateşle ilgili inancın kökeninde ateş kültü, ocak kültü, güneş kültü, atalar kültü, animizm, ateşe hükmeden tanrı veya tanrıça inancı vardır. Ocak kelimesi bugün Anadolu'da soy, sülale, kutlu merkezler ve halk tedavi yerleri anlamında kullanılmaktadır. Ateşte sadece yakıcı değil, pislikleri giderici bir güç olduğu düşünülür. Hastalıktan korunmak için girişilen arınma işlemlerinde ateşten yararlanılır.¹⁵

Orta Asya'daki bütün Türk kavimlerinde varlığına inanılan al karısı, albastı gibi adlarla anılan kötü ruh, bugün Anadolu halk kültüründe en yaygın olarak görülen inanmalardan biridir. Al basmasının kırmızı rengi sevmediği ve kırmızı olan yere gelmeyeceği inancıyla, Anadolu'nun hemen her yerinde lohusalara musallat olduğuna inanılan bu kötü ruhtan korunmak için lohusanın başına kırmızı kurdele bağlanır. Başucuna Kuran-ı Kerim, iğne vb. nesnelere konur. Böylece lohusanın al basmasına uğramayacağına, kırmızı nesnelere al basmasını korkutacağına inanılır.

Çocukları yaşamayanlar çocuklarının yaşaması için çeşitli yollara başvururlar. Eski Türklerden bugüne yapılan bu işlemler ölüm ruhunu aldatmak içindir. Anadolu'da bugün çocuklara verilen Durdu, Yaşar, Satılmış, Duran, İtalmaz gibi adların kökeninde İslamiyet öncesi adet ve inanmaların kalıntısı vardır.

Orta Asya'daki Türk kavimleri arasında yaygın olan ve çoğu kez hasta tedavi etmek için bir şaman tarafından özel ayinlerle yapılan büyüklük işlemler, kalıntılarını bugünkü toplumumuzda sürdürmektedir. Büyü, üfürük, afsun gibi çeşitli adlarla anılan bu işlemler, kimi zaman tedavide, kimi zaman insanları etki altına alma gibi türlü şekillerde uygulanmaktadır. Anadolu'nun pek çok yöresinde halk, "kısmet açmak, çocuk sahibi olmak, erkek çocuk sahibi olmak vb." çeşitli nedenlerle büyüsel işlemlere başvurmaktadır. Büyüsel işlemler uygulanırken İslami öğeler ilave edilmekte, böylece uygulanan işlem dini bir özellik kazanmaktadır.

Dilimizde bugün, batıl, boş inanç, hurafe olarak adlandırılan birçok adet ve inanmanın kökeninin çok eski devirlere kadar uzandığını görüyoruz. Her kültürde olduğu gibi, semavi dinlere geçen toplumlar, semavi dinler öncesi inanç sistemindeki

¹⁴ İnan, a.g.e., ss. 68-71

¹⁵ Boratav, a.g.e., s. 65

adet ve inanmalarını birden bırakamazlar. Yeni dinlerinin özüne ters bile olsa, bunları yeni dinlerinin rengine ve kalıbına sokarak o dinin gereğindenmiş gibi uygularlar. Bu nedenle adet ve inanmalarımız geçmişten günümüze gelinceye kadar çeşitli inanç sistemlerinin, çeşitli kültürlerin etkisinde kalmış, İslamiyet'in de etkisiyle bugünkü zenginliğine ulaşmıştır.

2.3. HALK EDEBİYATINDA DOĞUMLA İLGİLİ ANLATILAR

Öneme haiz olan çocuk ailenin temelidir. Evlilik kurumunun ortaya çıkmasındaki önemli etmenlerden biri de nesli devam ettirecek çocukların doğumun sağlayan çiftleri bir araya getirmek, çocukları sağlıklı ortamda doğup büyümelerini sağlamaktır. Evlenen bir çiftin toplum tarafından aile olarak görülmeye başlanması çoğunlukla çocukları olduktan sonradır. Yine, kadının aile ve toplum içinde değere sahip olması çocuk doğurmasına bağlıdır. Çocuğu olan kadın hem kendi ailesi hem de eşinin ailesi karşısında saygınlık kazanmıştır.

Türk destan ve hikâyeleri içinde çocuk, neslin devamı, sahip olunanların mirasçısı, vatan koruyucusu ve itibar kaynağı olarak görülmüştür. Çocuğu olmayan kişiler toplumda itibar kaybına uğramıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında Dirse Han, hanlar hanı Bayındır Han'ın ziyafetinde çocuğu olmadığı için kara otağa oturulmuş, kara koyun yahnisinden yedirilmiştir. Çocuğu olmadığı için horlanmıştır. “Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi. Şami günligi yir yüzüne dikdürmüş idi. Ala sayvanı gök yüzine aşanmış idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş idi. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kerre toy idüp Oğuz biglerin konuklar idi. Gine toy idüp attan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurmuş idi. Bir yere ağ otağ bir yere kızıl otağ bir yire kara otağ kurdurmuş idi. Kimün ki oğlu kızı yok kara otağ kondurun, kara kiçe döşen altına, kara koyun yahnısından önüne getirün, yir ise yisün yimez ise tursun gitsün dimiş idi. Oğlu olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayanı Allah Taala karkayupdur, biz dahı kargaruz bellü bilsün dimiş idi.¹⁶

Çocuğu olmayan kahramanlar toplumda itibar kaybına uğramış, kendi neslinin devamı konusunda endişelere kapılarak çocuksuzluğunun sebebi aramış ve çeşitli çarelere başvurulmuştur.

¹⁶ Muharrem Ergin. (1964). *Dede Korkut Kitabı*. 3. Baskı, Ebru Yayıncılık, İstanbul, s.11-12

Dirse Han ziyafette hor görüldükten sonra büyük bir üzüntüyle evine döner ve başına gelenleri karısına anlatır. Bu konuda hangisinin suçlu olduğunu sorar. Karısı da ikisin de suçsuz olduğunu ve bu işin Allah'tan geldiğini anlatır. Düşünürler ve çare olarak tüm Oğuz beylerini çağırarak ziyafet vermeyi, fakirlere yardımda bulunmayı teklif ederler:

“Hay Dirse Han, bana kazab itme, incinüp acı sözler söyleme, yiründen örü turgıl, ala çadırın yir yüzine dikdürgil, attan aygır deveden bugra koyundan koç öldürgil, iç Oğuzun bilgelerin üstüne yığınak itgil, açgörsen toyurgıl, yalınçak görsen tonatgıl, borçluyu borcundan kurtalgıl, depe kibi et yığ göl kibi kırmızı sağdur, ulu toy eyle, hacet dile, ola kim bir ağzı dualının alkışıyla tanrı bize bir batman ayal vire didi.¹⁷

Türk destanları içerisinde çocuksuzluk temasıyla başlayan bir başka destan da Manas Destanı'dır. Manas Destanında Yakup Han'ın uzun bir süre çocuğu olmaz. Yakup Han eşini babasına şikâyet ederek sitemlerde bulunur:

Çurçiyi alalı henüz çocuk öpmedim.
On dört yıldır ana dahi olmadı
Kutsal bir yere gidip adım bile atmadı
Kutsal pınara gidip yanında bir yatmadı
Bir elmanın altına giderek oynamadı
Kısırlıktan kurtulup kutsal yol bulamadı.¹⁸

Halk hikâyelerinde de çocuksuzluk ve bu dertten kurtulma çareleri en çok durulan motiflerdendir. Hikâyelerin genelinde, hikâyenin baş tarafında başkahramanın uzun süre doğumu beklenir. Söz konusu doğumun gerçekleşmesinin üç çaresi vardır: mucizevî elma namaz-niyaz ve sosyal yardım. Hikâyelerde çocuksuz kişiler dertlerine çare bulmak amacıyla yollara düşerler. Bir çeşme başında ak sakallı ak giysili dervişle karşılaşırlar. Derviş onlara elma verip, onlardan elmayı bölüp yemelerini ister. Elmayı yerler, Allah'a yalvarıp yakarırlar, dua ederler, kurbanlar keserler, insanlara faydalı işler yaparlar ve çocuk sahibi olurlar.¹⁹

Türk masalları içerisinde de doğum, çocuk sahibi olma isteği, erkek çocuk isteği motifleri bolce kullanılmıştır. Masallarda derviş, hoca, peri kızlarının yardımı ile çocuk sahibi olma motifi en sık kullanılanıdır. Halk masallarının çoğunda, çocuk

¹⁷ Ergin, a.g.e. , s.13

¹⁸ Bahattin Ögel. (1998). *Türk Mitolojisi*. c.I, TTK Yayınları, Ankara, s.506

¹⁹ Ali Berat Alptekin.(2002). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*. Akçağ Yayınları, Ankara.

özlemi, özellikle erkek çocuk özleminden söz edilmektedir. Yine, çocuk sahibi olamayan çiftler, çevreleri tarafından kınanırlar.²⁰

Eski Türk inanış sistemi olan Şaman inancında çocuk önemli yer tutmaktadır. Eski Türklerde çocuğu olmayan kısır kadınlar Şaman'a başvurarak ondan yardım isterler:

Şamanist Yakutlar, tanrıdan çocuk isterken Ak şamana başvururlar. Ak şaman bir tören düzenler, Ayısıt Hatun'a dua eder ve kansız kurban olarak bir hayvan bağışlanır. Bu hayvana kimse binemez.²¹ Ayrıca çocuğu olmayan kadınlar, yer ve ağaç ruhlarına dua ederek çocuk sahibi olunacağına inanarak mukaddes bir ağacın dibinde ve ak boz at derisi üzerinde "yer sahibine ağlayıp yalvararak dua ederler."²²

Bu örnek açıklamalardan hareketle Osmaniye'de, ilçelerinde köy ve kasabalarında da her evli çiftten çocuk sahibi olmaları beklenir. Bu sebeple, gelin oğlan evine ilk geldiği an kucağına çocuk, özellikle erkek çocuğu verilir. Hemen çocuğu olsun, ilk çocuğu da oğlan olsun, evi bereketli olsun, gelin kıymetli olsun diye bu işlem yapılır.

Yaşamın başlangıç noktası olan doğum yüzlerce âdetin uygulandığı, inanmanın olduğu dönemdir. Bu adet ve inanmalar kadının gebe kalma isteğinden başlayarak etkisi altına alır. Kadın gebeliğinden doğumuna kadar pek çok adet ve inanmaya maruz kalır.

Toplumda çoğunlukla geleneksel kırsal kesimlerinde ama genel olarak tüm kesimlerinde kadının saygınlık kazanması için mutlaka çocuk doğurması, anne olması gerekmektedir. Çünkü kısır kadın doğurmazsa yakınları tarafından küçümsenir. Aynı şekilde erkek de küçümsenir. Toplum tarafından erkek yerine konulmamanın ezikliğini duyar.

Kısaca belirtirsek; doğum olayı biyolojik bir olay olduğu kadar etrafında kümelenen pek çok adet ve inanmayla aynı zamanda sosyo-kültürel bir olaydır. Yaşamın başlangıcı olması ve doğumdan öncesinin bilinmezliği, toplumun yeni bir birey kazanmasının getirdiği mutluluk, çifte mucizenin ilk ayağı olan doğumu önemli bir geçiş dönemi yapmıştır.

²⁰ Ali Berat Alptekin. (2002). *Taşeli Masalları*. Akçağ yay., Ankara

²¹ Abdulkadir İnan. (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. 5. Baskı, TTK Yayınları, s.173

²² İnan, a.g.e., s.167

Doğum olayı, çocuk için olduğu kadar anne ve baba için de bir geçiş dönemidir. Anne ve baba, doğumla birlikte yeni rol ve statüler kazanmaktadır. Bunların yanı sıra, çocuğun içine doğduğu ve kültürel kimliğini kazandığı toplumda öncelikle annesinden kültürlendiği ve annenin çocukla birlikte doğum sürecini biyolojik olarak bire bir yaşadığı göz önüne alınırsa, doğumun öncesinde yani çocuk dünyaya gelmeden evvel anne ekseninde görülen birtakım inanış, adet ve uygulamalar da doğum geçiş döneminin kapsamına girmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM ÖNCESİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Yaşamın başlangıç noktası olan doğum, yüzlerce âdetin, inanmanın ve uygulamanın barındığı bir geçiş dönemidir. Bu âdet, inanma ve uygulamalar kadının gebe olma isteğinden başlayarak kadını, ailesini ve çevresini etki altına almaya başlamaktadır. Hamile kadının gebeliğinin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede pek çok âdete, inanca, geleneğe, göreneğe uyması beklenir.

3.1. ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Yerini hiçbir varlığın, maddenin, zenginliğin, olayın, olgunun tutamadığı çocuk ailenin temelidir. Evlilik kurumunun en önemli fonksiyonu neslin sürdürülmesidir. Bu amaçla çiftler bir araya getirilir, onlara sağlıklı çocukların doğması için ortam hazırlanır. Evli çiftlerin aile olabilmeleri için çocuklarının olması gerekmektedir. Türk kültüründe çocuk, neslin devamı, milletin mirasçısı ve ailelerin itibar kaynağıdır. Çocuğu olmayan çiftler aile sayılmamış, toplumda itibar kaybına uğramıştır. Bu kötü itibardan kurtulmak ve neslin devamını sağlamak amacıyla çocuksuzluğun sebeplerini ve çarelerini aramışlardır.

Osmaniye’de evliliklerin temelinde soy sürme fikri hâkimdir. Evlenen çiftlerden hemen çocuk yapmaları beklenir. Gelinin çok çabuk hamile kalması için, oğlan evine gelinlikle geldiği ilk gün kucağına küçük çocuklar oturtulur. Bu davranışla geline çocuk isteği bildirilir.

Çocuk isteğinin diğer bir anlatış şekli de, gelinin oğlan evinde yediği ilk yemekle anlatılır. Geline, güvey evinde ilk yemek olarak yumurta pişirip yedirme âdeti vardır. Bu âdetin kökeninde, gelinin tavuk gibi doğurgan olması, sık sık doğurması, kolay doğurması istekleri bulunmaktadır.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden yola çıkarak bölgede çocuk sahibi olabilmek için yapılan uygulamalar, üç grupta toplanabilir:

Dinsel büyüsel işlemler
Halk hekimliği alanına girenler
Tıbbi uygulamalar.

Bu bağlamda en çok başvurulan yöntem, türbe-yatır ziyaretleri ve halk hekimliği uygulamalarıdır. Şamanizm devrinden kalma mukaddes ağaçlar, ataların ve büyük Şamanların mezarları, İslami renge bürünmüş ve günümüzde dua ederek ya da o mekânda bulunan bir nesneyle temas ederek çocuk sahibi olunacağına inançla ziyaret edilen evliya türbelerine dönüşmüştür.

Dinsel içerikli olanlar içerisinde kutsal sayılan yerleri ziyaret etme, oraların suyundan içme, toprağını elleme, türbelerine çalı ve ağaçlarına bez bağlama, kurbanlar kesme başta gelen davranış biçimlerindedir. Eski Türklerden günümüze kadar pek çok mezar gelmiştir. Bu mezarların etrafında dolaşmak, murat için kurban vaat etmek ve mezarlarda kurban kesmek, bazı yaşlı ağaçların kutsiyetine inanmak, ağaç dallarına ve türbe kapılarına çaput bağlamak hep kadim Şamanlığın paralelinde yapılan işlemlerdir.²³ Eski Türklerden günümüze gelen pek çok mezar, evliya-türbe-ziyaret yerleri olarak anılmış, çevresindeki ağaçlar kutsal sayılmış, buralar zaman zaman ziyaret edilen, medet umulan yerler olmuştur.

Yatır ziyaretinde, çocuk sahibi olma arzusundaki kişinin sadece dua etmesi, namaz kılması ve dileği yerine gelince kurban kesmesi gibi pratiklerin altında dini inançlar varken, yatırda bulunan ağaçlara bez parçası bağlama, yatırın etrafını üç, beş veya yedi kere dolanma, oradan alınan ipi beline bağlama gibi pratiklerin altında sihri motifler bulunmaktadır.

Doğum dönemi adetleri içinde büyü temeline dayanan pek çok uygulama vardır. Büyü, doğaüstü güçlerin yardımı sağlanarak belli bir ereği elde etmek ya da belli bir durumu yaratmak için uygulanan, birtakım işlemlerdir.²⁴ Büyünün iki temel ilkesi vardır: Birincisi, “benzer, benzeri etkiler” ilkesidir. Bu ilkeyi esas alan büyü, taklit büyüdür.²⁵ Taklit büyü, bir şeyin taklidini yaparak o şeyin esasını etkilemeye, taklit yoluyla istenilen sonucu elde etmeye, benzer işlemlerle istenilen şeyi ya da olayı öne almaya dayanır. Büyünün ikinci ilkesi ise “parçanın bütüne ait oluşu” ilkesidir ki bu da temas büyüünün esasını oluşturur.²⁶ Temas büyüünün çok

²³ Yusuf Ziya Yörükân.(2005). *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*. Yol Yayınları, Ankara, s.111

²⁴ Sedat Veyis Örnek.(1971). *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara, s.52

²⁵ Örnek, a.g.e., s.220

²⁶ Örnek, a.g.e., s.222

geniş uygulama alanı vardır ve birbirine bağlı ya da birbiriyle teması olan şeylerin, sonradan ayrılmış olsalar bile, aralarındaki sempatik bağ sonucu birbirini etkileyeceğine inanılır.

Bölgede çocuk sahibi olma isteğiyle yapılan uygulamalardan büyüsel içerikli olanları, temas büyüleriyle alakalıdır. Yeni doğum yapmış kişinin eşinin üzerine oturarak, bu eş vasıtasıyla, çocuk doğuran kadının doğurma özelliğini kazanma arzulanır. Keza yatır ziyaretlerinde, yatırda olduğuna inanılan kudretin, temas yoluyla çocuk yapabilmeyi isteyen kadına geçmesi isteği görülmektedir. Yeni evli çiftin, gerçek gecesini geçirecekleri yatak hazırlanırken üzerinde erkek çocuk yuvarlamak ve gelin oğlan evine girdiğinde kucığına çocuk oturtmak, çiftin çocuk sahibi olmalarını sağlamak için yapılan temas büyüüne dayanan sihri uygulamalardır.

Çocuk sahibi olabilmek için bölgede “kocakarı ilaçları” diye bilinen yöntemlere de başvurulmaktadır. Sözlü kültür ortamında deneme yanılma yoluyla öğrenilmiş olan birtakım geleneksel ilaçlar, uygulamalar mevcuttur. Bu bağlamda bölgede en çok başvurulan yöntem, çocuk doğuramayan kadının buğuya oturmasıdır. Isıtıcı, yakıcı, iltihap sökücü ya da yumuşatıcı özelliğe sahip çeşitli madde ve otlarla yapılan buğuyla rahim yolunun açılması ve iltihabın kurutulması da amaçlanmaktadır. Bölgede buğusuna en çok oturuş ürünler yeşil sebzeler, süt ve tavuk bokudur.²⁷ Buradaki tavuk bokunun tıbbi bir sağaltıcı özelliğinden çok tavuğun yumurtlama özelliğinin temas yoluyla kadına geçmesi isteği ile ve bu isteğinin gerçekleşmesi için tavuk bokunun üzerine oturularak tavuğun kuluçkaya yatmasının taklit edildiği düşünülebilir. Bele bardak atma şeklinde görülen diğer bir uygulama doğuma engel olduğu düşünülen bel tutukluğunu gidermeye yöneliktir.

Çocuk konusunda halk hekimliği bilgisine sahip, atasından anasından halk hekimliği bilgisi almış, uygulamaları görmüş, eli işe yatkın kadınlar, Osmaniye’de *ara ebe* ya da *aralık ebesi* olarak tanınmaktadır. Bu kişiler ebelik konusunda eğitim almamışlardır. Annelerinden ya da deneyimli kişilerden bu işi öğrenmişlerdir. Aralık ebesi diye bilinen bu kişiler, çocuk sahibi olmak isteyen bayanlara çeşitli uygulamalar yapmaktadırlar. Gebe kalmak isteyen kadın, aralık ebesinin yapmış

²⁷ Bölgede uygulanan buğu çeşitlerinin aynısı, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde de görülmektedir. Bkz. Ayşe Başçetinçelik. (1998). *Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Doğum-Evlenme-Ölüm*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana ve Orhan Acıpayamlı. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Sevinç Matbaası, Ankara

olduğu çeşitli otlardan oluşan karışımları içmekte veya rahmine yerleştirmektedir. Veya ebe kadın, gebe kalmak isteyenlere çeşitli hareketler, masajlar yapmaktadır.

Türbe ve ziyaret yerlerinde şifa arama, diğer davranış şekillerindedir. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar bu yerlere gitmekte, çeşitli dileklerde bulunmakta, kurbanlar kesmektedir. Kutsal saydığı ve derdine derman olacağına inandığı bu yerlerin suyundan içmekte, taşını toprağını ellemekte ve bu şekilde kendisine şifa aramaktadır. Bazı zamanlar da geceyi orada geçirmektedir. (Manas Destanında, kadın geceyi çeşme başında geçiriyordu.) Osmaniyeli bayanlar da Gaziantep'in Nurdağı ilçesinde bulunan Ökkeşiye türbesine giderler ve orada bir gece yatarlar.

Hocalara yazdırılan muskaları taşıma, hocaların dediklerini yapma, onların hazırlamış olduğu yiyecekleri yeme veya suyu içme, okudukları dualara inanma çokça görülen davranış şekillerindedir.

Bunlardan başka çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, çocuk sahibi olabilmek için yeni doğum yapmış kadının çocuğunun eşi üzerine donsuz olarak otururlar. Bu şekilde hem benzerlik ilgisi kurarak kendisinin de çocuk sahibi olabilmesi için sihri bir işlem yaparlar hem de eşin sıcaklığıyla rahim içindeki iltihabı dışarı atmaya çalışırlar.

Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesi'nde çocuk sahibi olabilmek için aşağıda belirtilen uygulamaların yapılması istenmiştir:

Ala çadırın yir yüzine dikdürgil, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç öldürgil, İç Oğuzun Taş Oğuzun biglerin üstüne yığnak yığnak itgil, aç görsen toygır, yalınçak görsen donatgıl, borçliyi borçından kurtargıl, tepe gibi et yığ, köl kibi kıımız şağdur, ulu toy eyle hacet dile ola ki bir ağzı du'alının alkışı-y-ile Tanrı bize bir batman ayal vire didi.²⁸

Kimi zaman çocuğu olmayan erkek için de tedaviler uygulanmaktadır. Bu çoğu zaman erkeğin güçlendirici besinler almasını sağlamaktır. Bunlar, bal, baharat, sebze ve meyve tohumlarından yapılmış macunlardır. Bu macunlar ya evde yapılır ya da hazır mesir macunu alınır.

Aşağıda Osmaniye ve çevresinde çocuk olması için yapılan uygulamalar belirtilmiştir.

---

²⁸ Ergin, a.g.e., s.13

3.1.1. Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olan Uygulamalar:

Yeni bir kültüre, yeni bir dine geçildiğinde birden bire eski inançlara ait her şey silinip atılamaz. Bu inançlar görünüm değiştirerek yeni inançtaki yerini alır. Birden bire bütün inançların ortadan kalkması toplumsal değerleri değiştireceği için, toplumsal birliği zedeleyecek, kültürü tehlikeye sokacaktır. Bu nedenle insanlar, atalarının binlerce yıllık deneyimleri sonucunda oluşan inançları bazen farkında olarak, bazen farkında olmayarak korur, saklar ve taşır. Geleneklerde süreklilik vardır. Geleneğe bağlılık, insanları belli bir duygu, düşünce etrafında birleştirerek insanı koruyan manevi bir güç oluşturur.

İnsanoğlu, çaresiz olduğu zaman kendisini yaratan yaratıcısına yönelmektedir. Ona dua edip isteklerde bulunmaktadır. Bu isteğinin gerçekleşmesi için kurban kesmek, Yasin okutmak, oruç tutmak gibi maddi ve manevi adaklarda bulunmaktadır.

Dileklerin Allah tarafından kabul olunması için dilekten önce birtakım hayırlar yapılmaktadır. Mesela çocuğu olmayan ve tabiplerce derdine çare bulamayan insanlar adak yerlerine(ziyaretlere), türbelere gidip orada tavuk keser ve kesilen hayvanın eti ile yemek pişirip orada bulunanlara dağıtır. Daha sonra Allah'a dua ederek dilekte bulunur.

Çocuk sahibi olmak isteyen insanların, İslam dinince helal sayılmayan adak yeri ve türbelerden medet umması, Türk insanının eski inançları ile ilgilidir. Eski Türk inanç sisteminde, ölenlerin, öldükten sonra da ruhları aracılığıyla hayatlarını sürdürdükleri inancı vardır. Bu inanç atalar kültürünü ortaya çıkarmıştır. Hayatta iken, yaptıkları iyiliklerle insanların gönüllerinde hoş yer edinmiş kişilerden öldükten sonra da yardım istenmektedir.

İslam dininde, dine hizmet etmiş, Allah'a karşı ibadetlerini tam olarak yapmış insanlar çok değerli sayılmıştır. Eski Türk inanç sisteminde de topluma yararı olan kişiler, adaletli yöneticiler, Türk milleti yararına fedakârlıklarda bulunan kişiler toplum tarafından saygı görmüştür. Bu bağlamda Eski Türk inanç sistemi ve İslamiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkan inanç sistemi birleşerek günümüzde türbe ve adak yerlerinde devam etmektedir.

Osmaniye'de adak yerlerine önem verilir. Oraya gidilirken mutlaka banyo yapıp gusül abdesti alınmalıdır. Tertemiz giyinirler. Yolda giderken küçük çocuklar sevindirilir, fakarlara sadaka verilir. Bu şekilde Allah'ın sevdiği işleri yapıp gönüllerini hoş tutarlar.

Adak yerlerine giden bazı kişiler ziyaret yerinde bir müddet uyurlar. Uyandıktan sonra kalkıp oranın toprağına yüz sürerler. Evliya sayılan kişinin aracılığıyla Allah'tan istekte bulunurlar. Sonra orada bulunan ağaca (Bu ağaca yöremizde dilek ağacı denir.) çaput, iplik, saç teli, bebek patiğı, bebek mendili vs. bağlarlar.

Günümüzde ağaçlara paçavra bağlamak, ziyaret yerlerinde yemek pişirmek gibi inançlar, eski Türk kültürünün günümüze yansımalarıdır. Altaylı Şamanist Türklerin inançlarına göre dağların, ovaların, ulu yüce ağaçların, pınarların, mukaddes insanların ruhları, “izi”leri vardır. Bu izi(issi), sahip, Mevla, seyyid, koruyucu ruh anlamına geliyordu. Altaylıların inancına göre bu issiler, insanoğlundan kurban ister. Ama kanaatkâr ruhlardır bunlar. Kurban niyetiyle onların yanına gidip taş atsan bile o kurban yerine geçer. Bu ruhların en çok hoşlandıkları şey paçavra parçalarıdır. Altaylılar bu paçavralara “yalama” derler.²⁹ Türkler, Müslüman olduktan sonra issiler için paçavra bağlama âdetinden tamamen sıyrılamamış ve bu âdeti evliya saydıkları adamların türbelerine ve orada bulunan ulu ağaçlara paçavra bağlamak suretiyle Müslümanlaştırıp sürdürmüşlerdir.

Şamanizm devrinden kalan mukaddes ağaçlar, ataların ve büyük Şamanların mezarları günümüzde İslami renge bürünmüştür. Kısır kadınlar bu mekânlara gidip dua ederek, kurban keserek ve orada bulunan bir nesne ile temasta bulunarak çocuk sahibi olacaklarına inanıp bu mekânları evliya türbelerine dönüştürmüştür.

Osmaniye’de kadınların hamile kalması için ortalama bir yıl süre verilir. Bu süre altı ay da olabilir, bir buçuk yıl da olabilir. Eğer bu süre içerisinde gelin hamile kalmamışsa gelinde bir sorun var diye düşünülür. Günümüzde kadınlar öncelikli olarak doktora gidiyorlar. Eğer gerçekten tıbbi bir sorun varsa tedaviye devam edilir. Yok eğer tıbbi bir sorun yoksa halk hekimliğı uygulamalarına başvurulur. Aynı zamanda hocalara ve ağzı dualı kişilere de gidilir. Kaynak kişiler, “Çocuk sahibi olmak için ne tür işlemlere başvurursunuz?” dediğimizde ilk olarak “Hocaya gidilir.” demişlerdir. Aşağıda bir örnek belirtilmiştir:

“Yavrurum biz eskiden doktor bilmezdik. Koca evine vardık mı ya hemen hamile kalırdık ya da ikinci üçüncü aya döl tutardık. Dört beş ay çocuğı olmadı mıydı orda burada lafını etmeye başlarlar. Aralık ebesine giderdik. Karnımıza felan

²⁹ Ergen, a.g.t., s.17

bastırırdık. Ölçerdi bizi. Hem de hocaya giderdik. Hoca bize iki yazılı kâğıt verirdi. Birazını beze sarar içimizde taşırdık. Birazını da suya ıslar suyunu içerdik ³⁰

Bu başlık altında en çok uygulanan yöntemler, türbe, yatır ziyaretleri ve İslami uygulamalardır. Çocuk olması için Osmaniye’de gidilen adak yerlerine kısaca bir göz atılmasında yarar görmekteyiz:

Hasan Dede Ziyareti: Çevremizde bulunan en önemli adak yerlerinden ilkidir. Bu ziyaret yeri Karaçay deresinin içerisinde. Hasan Dede’nin mübarek bir insan olduğu, dini bütün yaşadığı inancı hâkimdir. Öldüğü yere gömülmüştür. Ne zaman öldüğü bilinmemektedir. Mezarının başında ulu bir dut ağacı vardır. Her sene başka bir iştahla büyür, meyve verir. Mezarı Karaçay deresinin tam ortasındadır. Onun mezarının olduğu yerde çay, sağ ve sola ayrılır, mezar ortada bir oda gibi kalır. Kış aylarında coşkun seller yaşansa da bu adak yerine zarar vermez. Ziyaret yeri ortada kalır. 1991 senesinde çay içerisinde düzenlemeler yapılırken halk ziyaret yerinin bozulacağı endişesiyle çalışmaların o bölgede yapılmamasını istemiştir. İstek dikkate alınmayınca ziyaret yeri çayla birlikte dümdüz edilmiştir. Ama o sene, Osmaniye’de çok büyük bir sel akımı olmuştur ki çay kenarındaki sakinler evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Yağmurlar durup, sular çekilince halk gördüğü manzara karşısında şaşırırmaktan kendilerini alamamıştır. Hasan Dede’nin mezarının bulunduğu bölge selden hiç zarar görmemiş, sel suları ziyaret yerini yine ortada bırakacak şekilde akmıştır. Şimdi de ziyaret, çayın ortasındadır. Mezarın olduğu yerde çay, iki kola ayrılıp mezarın bittiği yerde geri birleşmektedir.

Süleyman Dede: Gâvur dağlarının yalçın bir tepesi üzerinde bulunmaktadır. Bu tepe “İnce Bel” ismiyle tanınır ve Osmaniye Çardak köyünün doğusunda yükselmeye başlar. Süleyman Dede hakkında şöyle bir rivayet vardır: Bu kişi bulunduğu tepe üzerinde, karşı tepedeki düşman askerleri ile çarpışırken bir düşman kurşunuyla şehit olur ve şehit olduğu yere gömülür. Daha sonra kafirler bu tepeye kale inşa etmek isterler. Ancak bu isteklerine hiçbir zaman nail olamazlar. Çünkü sabahtan akşama kadar ördükleri duvar, sabah kalktıklarında yıkılmıştır. Pek çok defa duvarı örmüşler ama sabah kalktıklarında duvarı yerinde bulamamışlar. Sonra orayı terk edip karşı dağa geçmişler. Kaleyi oraya yapmışlar. Bugün o kale “Gavur Kalesi” olarak geçmektedir.

³⁰ Zeynep Ünal, 1940, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Ökkeşiye Türbesi: Bu türbe Gaziantep ilinin Nurdağı ilçesindedir. Türbe sadece Nurdağı ilçesindeki değil, tüm bölgedeki çocuk isteyenlerin tercih ettiği en önemli ziyaret yeridir. Çocuk sahibi olmak isteyen Osmaniyeli insanlar, adakta bulunacakları zaman bir keçi ya da koyun alarak bu türbeye ziyarete giderler. Bu iş topluca yapılır. Ziyaret yerinde namaz kılınır, kurban kesilir, adağı adayan hariç giden herkes ve orada bulunanlar bu adaktan yer. Adak hayvanı orada biter. Kandil günleri, mübarek günler ve bayram günlerinde, kadir gecesinde daha çok gidilir.

Günümüzde Osmaniye’de çocuk sahibi olmak istedikleri halde çocuğu olamayan kısır kadınların çoğu ilk çare olarak doktora başvururlar. Dertlerine çare oluyorsa doktora gitmeyi sürdürürler. Ta ki çocukları olana kadar. Ama, doktor çarenin kalmadığını, tıbbın elinden gelenin bu olduğunu ve kendilerine tedavinin artık mümkün olmadığını söylediğinde kadın tek çare olarak dini uygulamalara başvurmaktadır. Bunda da ilk basamağı çocuk için muskalar yazan hocalar alır.

Çocuk sahibi olmak isteyen kadın kaynanası, akrabası, komşusu veya yakın arkadaşıyla birlikte hocaya gider. Kendisini hocaya okutturur. Sonra hocanın yazdığı muskayı iç çamaşırına takar ve hamile olana kadar muskayı sürekli üzerinde taşır. O muska sayesinde, Allah’ın ona acıyıp, dualarını kabul edeceğine ve çocuk sahibi olacağına inanır. Hamile kaldığında da çocuk doğana kadar o muskayı çıkarmaz. Çocuk doğunca aynı muska altı ay boyunca çocuğun omzunda taşınır. Sonra çıkartılıp yüksekçe kapalı bir yerde saklanır. Muska ile ilgili kaynak kişilerden farklı uygulamalar tespit edilmiştir.

*“Benim beş sene çocuğum olmadı. Kaynanam beni aldı, bir hocaya götürdü. Hoca önce yüzüme okudu, sonra bana bir muska yazdı. O muskadan sonra çocuğum oldu.”*³¹

*“Çocuğu olmayanlar için hocaya gidip muska yazdırıyorlar.”*³²

*“Hoca, yüzüne okuyup üfler. Böylece çocuğum olur.”*³³

*“Önce doktora gidilir. Doktor, çarenin olmadığını söylediğinde hocaya gidilir. Hoca sana yazılı bir kâğıt verir. O kâğıdı suya ıslarsın, her gün biraz biraz o sudan içersin.”*³⁴

*“Hocaya gidersin. Hoca önce yüzüne okur. Sonra karnına mürekkepli kalemlerle dua yazar. O duayı bir süre yıkamazsın.”*³⁵

³¹ Hatice Doğan, 1953, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

³² Serpil Atakan, 1968, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

³³ Ayşe Teke, 1927, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

³⁴ Emine Bindebir, 1978, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Yukarıda belirttiğimiz gibi, hocanın verdiği muska vücutta göbek üzerinde asılı olarak taşındığı gibi suya ıslanıp suyunun da içildiği olur. Suya ıslanıp içilen dua, vücutta taşınan duadan farklıdır. Bu uygulamada hocanın verdiği yazılı kâğıt bir şişe suyun içerisine ıslanır. Hocanın söylediği gün kadar o sudan içilir. Dua, su içerisinde üç, beş, yirmi bir gün veya kırk gün boyunca ıslı kalır. Duanın suya ıslandığı ilk günden itibaren duanın ıslı bulunduğu bu sudan üç, beş, yirmi bir veya kırk gün sudan içilir ve suyun bitiminden itibaren en kısa sürede kadının hamile kalacağına inanılır. Yine, hocanın duayı direk kadının karnına yazdığı da olur. Bu şekilde yapılan muskalar da çocuk sahibi olmak için kullanılmaktadır. Aynı şekilde hocanın yazdığı kuşak, hamile kalmak isteyen kadının beline dolanır ve kadın hamile kalıp çocuk doğana kadar kuşak belden çıkarılmaz. Bundaki amaç da hamile kalmada belin önemi ve hamilelik sırasında kadının belinin sıkı tutulmasıdır.

Hocaya gitme uygulamalarından bir başkası da hocaya gidip, hamayli (muskanın büyüğü) yazdırmaktır. Bu duayı, çocuk doğana kadar üstünde taşır. Çocuk doğunca çocuğun yastığının başına takar. Çocuk ayaklanınca çocuğun omzuna takar. Sonra yüksekçe bir yere kaldırır. Yeniden çocuk sahibi olmak isteyince kadın onu üstünde taşımaya başlar. Çocuğu olmayan başka bir kadına da verilebilir.

Çocuğu olmayan kadınların diğer uygulamaları Kur'an-ı Kerim etrafında kümelenmiştir. Çocuğu olmayan kadın için art arda yedi hafta, Cuma günleri, Cuma namazı için okunan Cuma salası ve öğlen ezanı arasındaki vakitte Kur'an-ı Kerim'deki Meryem Suresi yedi defa baştan sona okunur. Bu surede Hz Meryem'in Allah tarafından mucizevî bir şekilde hamile bırakıldığı ve bu olay etrafında gelişen olaylar anlatılmıştır. Kısır kadınlar, bu sureyi okuyarak Allah'tan yardım dilemektedir. Hz. Meryem'e gösterilen büyüklüğün ve mucizenin kendileri için de geçerli olması için dua edilir.

Çocuğun olması için okunan diğer sure, Yasin suresidir. “Yasin Suresi, Kur'an-ı Kerim'in kalbidir” hadisinden dolayı Osmaniye'de Yasin Suresine çok fazla ehemmiyet verilmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, niyet ederek üç, beş, yedi, kırk veya kırk bir defa bu sureyi okur. Kuran okuma ile ilgili şu inançlar, konumuz açısından önemlidir:

“Gelinin çocuğu olmuyordu. Kuran okumayı bilen tüm tanıdıkları çağırdık, Meryem suresini, selayla Cuma namazı arasında yedi kere okuduk.”³⁶

³⁵ Havva Temel, 1967, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

³⁶ Asuman Eldem, 1960, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

“Yedi hafta yedişer defadan Meryem Suresi okunur.”³⁷

Çocuk sahibi olmak isteyen Osmaniyeli kadınlar, Karaçay deresinde bulunan Hasan Dede Ziyareti’ne giderler. O yer, kutsal kabul edilir. Orada bulunan ağaçtan ve orada yattığına inanılan Hasan Dede adlı şahıstan çocuk sahibi olmak için istekte bulunurlar. Şamanist Yakutlarda çocuğu olmayan kadınların, yer ve ağaç ruhlarına dua ederek çocuk sahibi olunacağına inandıklarını ve bu sebeple mukaddes bir ağacın dibine gidip yer sahibine ağlayıp yalvarıp çocuk sahibi olmak istediklerini yukarıda belirtmiştik. Aynı şekilde, Manas Destanında Yakup Han, uzun süre çocuğu olmayınca eşi Çırçı’yı, “Kutsal bir yere gitmedi, Kutsal pınarlar yanında yatmadı, Bir elmanın dibine giderek oynamadı.” diyerek babasına şikâyet etmiştir. Bu bölümden de Osmaniyeli kadınların niçin Karaçay deresinin içinde bulunan Hasan Dede Ziyaretine gittikleri anlaşılmaktadır. Şamanizm inancında olduğu gibi orada bulunan ağaca bez bağlanır, ağacın dibine bebek, beşik resmi çizilir ve dua edilir. Götürülen yemekler yenir.

Çocuk sahibi olmak isteyen Osmaniyeli kadınların çok sık gittiği yer Gaziantep’in Nurdağı ilçesindeki Ökkeşiye Türbesi’dir. Osmaniye’de, bu türbeye adadığı adakların kabul olduğunu söyleyen pek çok kişinin olması Ökkeşiye Türbesi’ne olan ilgiyi arttırmıştır.

Çocuk sahibi olmak için kadınların gittiği başka bir hayrat da Adana’da bulunan Çoban Dede Hayratı’dır. Çocuk sahibi olmak isteyen çift, bu hayrata giderek kurban keser. Üç perşembe art arda gidilir. Dua okunur, ibadet edilir.

“Çocuğu olmayan kadın, Ökkeş Baba’ya adak adar. Adak için önce bir kurban alınır. O kurban türbenin yanında kesilir. Eti orada bulunanlara dağıtılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın ibadet eder. Allah’a yalvarır, adağını adar. Bir gece orada yatar.”³⁸

“Ökkeş Baba türbesine gider, adak adar, bir gece orada yatar, gece boyu dua eder. Gerisini Allah’tan bekler.”³⁹

“Eskiden Karaçay Deresine gidip oradaki ağaca çocuğumuz olsun diye bez bağlardık. Sonra da çocuğumuz olsun diye beklerdik.”⁴⁰

Osmaniye’de bir diğer uygulama da hacca gitme yöntemidir. Uzun süreden beri çocuğu olmayanlar hacca giderler ve Arafat Dağı’nda vakfe (bekleme, haccın

³⁷ Hatice Soyer, 1930, okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

³⁸ Fatma Kale, 1950, İlkokul mezunu, ev hanımı, Osmaniye Merkez

³⁹ Muazzez Dindoruk, 1945, okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁴⁰ Fadima Kırığı, 1930, Okur-Yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

temel farzı) yaparlarken dağın toprağına bebek resmi çizer ve dua ederler. Arafat Dağı, Kuran-ı Kerim'in inmeye başladığı dağdır. Hac, insanların tüm günahlarından vakfe farzını gerçekleştirerek kurtulduğu bir farizadır. Kurban bayramından bir önceki gün, arife günü, hacı adayları Arafat Dağı'na tırmanırlar. Bu dağda tüm hacılar toplanır. Toplanma işi mahşer günününun hatırlatılması içindir. O gün sürekli dua edilir. Günahların bağışlanması ve anadan doğulan ilk gün gibi temiz olma isteği Allah'tan dilenir. Ve bugün orada bulunan insanların ettikleri tüm duaların kabul edileceği inancı vardır. Arafat Dağı'nda vakfe günü toprağa ne resmi çizersen onun olacağına inanç da Osmaniye'de çok yaygındır. Ev çizilir, çocuk çizilir, araba çizilir, erkek çocuk çizilir. Çocuğu olmayan kadınlar da vakfe yaparken toprağa dualarla çocuk resmi çizer. Bu uygulamada, hacca gitmek dini motifler teşkil ederken toprağa bebek resmi çizmek sihri motifler içermektedir.

Yukarıdaki bölümde, çocuk sahibi olmak isteyen kadın, direk kendisi hacca giderken, hac olayı ile birleştirilmiş diğer uygulamalarda çocuk sahibi olmak isteyen kişinin hacca gitmesine gerek yoktur. Bu uygulamalarda hacdan gelen bir nesneden temas yoluyla çocuk sahibi olunacağına inanç vardır.

Osmaniye'de hacca giden insanlara, kısır kadının iç çamaşırları verilir. Çamaşırları emanet alan hacı kadın, Kâbe'ye ibadet için gittiği bir gün dua okuyarak kadının çamaşırlarını zemzem suyunun kökünde ıslatır. Islak çamaşırıla Kâbe'nin etrafında dua eder. Sonra çamaşırları kurutarak saklar. Vakfe günü yanına alır, yine dua eder. Hac dönüşünden sonra bu çamaşır kısır kadına giydirilir. Kutsal mekânlarda bulunan çamaşırın da kutsal olduğuna inanılarak dua edilir, Allah'tan çocuk dilenir.

Hacdan gelen çamaşırların giyildiği gibi hacdan getirilen buğday ve toprağın da yenmesi vardır. Hacca giden insanlar, çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar için, Arafat dağından toprak, Mekke'nin buğdayın buğday olarak getirirler. Çocuğu olmayan kadınlara da ziyarete geldikçe verilir. Kadın isterse ikisini ayrı ayrı tüketir, isterse zemzem suyuna buğdayı ve toprağı ıslatarak suyunu içer, isterse banyo yaptığı suyun içine katar. Bu inançta da kutsallık göz önündedir. Yine, hacdan gelen malzemeye verilen kutsallık, hacdan gelen kurutulmuş deve etinde de vardır. Hacdan getirilen kuru deve eti, çocuk sahibi olmak isteyen kadın tarafından pişirilip dua edilerek yenilir. Deve kutsal, mübarek hayvan sayıldığından onun etine verilen önemle, kadının hamile kalacağına inanılır.

Hac etrafında birleşen uygulamalardan birisi de şöyledir: Etrafta bulunan kırk hamileden para toplanır. Toplanan bu paralar hacca giden birisine verilir. Verilen parayla oradan elbise ya da elbiselik kumaş getirmesi istenir. Getirilen kumaş dikilip çocuk sahibi olmak isteyen kişiye verilir. Bu uygulamada, sihri işlem ve dini işlem bir arada bulunmaktadır. Paranın kırk hamile kadından toplanması sihri, hacca giden birine verilmesi dini uygulamadır.

Çocuk sahibi olmak isteyen kişilerden bazıları da çareyi ocaklı denilen kimselere gitmekte bulurlar. Bu kimseler, çocuğu olmayan kadın için bir gün süre isterler. Bu sürede ocaklı kişiler dua ederler, ellerinde bulunan eski kitaplara bakarlar. Sonra, kadına, doktorluk veya hocalık der. Doktorluk dediği kadın için bir şey yapmaz. Sen, doktora git, çaren doktorda der. Hocalık dediği kadın için bir dua hazırlar. Bu duayı saklamasını söyler.

Çocuk sahibi olmak isteyen kadınların yaptıkları diğer uygulama, 40 tane “Muhammed” ya da Bismillahirrahmanirrahim yazılı kağıdı, her gün tek tek olmak üzere aç karnına abdestli olarak yutmaktır. Kâğıtlara Muhammed adının yazılmasının sebebi Son peygamber Hz. Muhammed’in adından güç olmak içindir. Muhammed ya da Bismillahirrahmanirrahim kelimesi Türkçe değil, Kuran-ı Kerim’de geçtiği gibi Arapça yazılır. Kâğıt yutulduktan sonra karın sıvazlayarak salâvat getirilir. Aşağıda, 40 Muhammed yazısından şifa bulduğunu söyleyen bir kadının sözleri bulunmaktadır:

“Komşularla otururken duymuştum, birisi çocuk sahibi olmak için kırk Muhammed yazılı kâğıdı yutmuş. Çocuğu olmuş. Bunu duyduktan sonra ben de yaptım.”⁴¹

Çocuk sahibi olmak isteyen kişiler, “çocuğum olunca yedi yaşına kadar kurban keseceğim, Allah’ın gönlünü hoş edeceğim, mevlit okutacağım, tavuk kesip, pişirip, çocuklara yedireceğim, yedi kapıdan giydirip kuşatacağım” gibi çeşitli adaklarda bulunur. Bu adakların duasının kabul edilmesini kolaylaştıracağına inanç vardır.

Çocuğu olmayan kadınlar, kendilerini Allah tarafından lanetlenmiş olarak görmektedir. Bu sebepten Allah’a yalvarıp dua ederler. “Allah’ım sen bana evladı layık görmüyorsun. Çocuğumu yedi yıl elden yedirir, yedi yıl elden giydiririm. Yeter ki çocuğum olsun” diye adakta bulunurlar. Çocuk doğduğunda adakta belirtilen

⁴¹ Aynur Kırılı, 1968, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

şekilde, adağı adayan kişi, çocuğuna yedi yaşına kadar ondan bundan yemek yedirir, elden toplanan kıyafeti giydirir.

Çocuk sahibi olmak isteyen tıbıka⁴²lı kadınlar, yeni doğmuş yapmış kadının yanına gider ve orada iyice silkelenir. Bu şekilde kadın, üzerinde bulunan kötü ruhların, lohusanın bulunduğu odaya döküleceğine ve bu işlemten sonra çocuk doğuracağına inanır.

3.1.2. Halk Hekimliği Uygulamaları:

Kadınlara yüklenen doğurganlık sıfatı, ona evlenmeden önce dahi etki eder. Genç kızlar geleceğin anneleri olabilmek için kendilerine dikkat etmek zorundadırlar. Onlar istemese dahi toplum kuralları kendilerini zorlar.

Evlenme çağına gelmiş genç kızlara, çocuğun olmaz diye ağır kaldırmazlar. Soğuk su ile fazla uğraştırmazlar. Yaz kış ayağından çorabı eksik etmezler. Beline kuşak bağlatırlar. Yüksek yerlerden atlattırıp, çok fazla koşturmazlar.

Osmaniye’de halk hekimliği uygulamaları hayli yaygındır. Halk, geçmişte göçebe olduğundan birçok uygulamayı geçmişten günümüze taşımıştır. Göçebelik gereği doktora hemen ulaşamayan halk, kendi imkânlarınca bütün hastalıkların tedavisini kendileri yapmıştır.

Daha önce söylemiştik; kız evlendikten hemen sonra hamile kalmalıdır. Halk yeni gelinden hamile kalmasını bekler. Çocuğun olması için belirli bir süre beklenir. Bu bekleme sırasında, kadın önceden duymuş olduğu halk hekimliği uygulamalarını uygulamaya başlar. Soğuk su ile uğraşmaz, belini kuşakla sarar, ağır kaldırmaz. Gelin aralık ebesi denilen, eskiden doğum yaptıran, çoğunluğu altmış, altmış beş yaşlarında olan kadınlara götürülür. Bu aralık ebesi, gelinin göbeğini ve göbek altı kasiğini eliyle yoklar. Eğer gelinin kasık bölgesi çok sertse ve ele kalın damar gibi geliyorsa, o gelinde fazla miktarda iltihap var demektir. Gelinin karnına maydanoz ve çörek otundan oluşan sıcak lapa vurulur ve gelinin karnı sıkıca sarılır. Lapa, maydanozun kaynatılarak yumuşatılmasından ve çörek otunun havanda dövülüp un haline getirilip ikisinin karıştırılmasından oluşur. Bu lapada, maydanozun iltihap sökücü, çörek otunun ise iltihabın mikroplarını temizleme özelliğinden yararlanılmaktadır. Bu lapa gelinin karnında bir gün kaldıktan sonra çıkartılır ve geline güç işler yaptırılmaz.

⁴² Osmaniye kültüründeki tanıma göre Tıbıka, kadınlara musallat olan ve onların kısır kalmalarına sebep olan kötü bir ruhtur. İnanca göre kadın hamile olsa bile bu ruh kadının çocuğunu düşürür.

Bunlardan başka halk hekimliğindeki diğer uygulamaların başını sıcak bir nesnenin buğusuna oturtmak çeker. Bu işlemin esas nedeni rahim içini temizlemektir. Aralık ebesi iyileştirici özelliği olan çeşitli bitkileri derleyip toparlayarak onları ya sütle ya da suyla kaynatarak çocuk sahibi olmak isteyen kadını bu kaynar sütün buğusunun üzerine oturtur. On, on beş dakika buğuda oturan kadın, buğunun üzerinden kaldırılıp düz bir yere yatırılır.

Sütün veya suyun içerisine atılan bitkiler çeşitlilik arz etmektedir. Yaygın olanları, derleme-toplama taze bitki filizleri, yabani papatya çiçeği, yeşil nane bitkisi, maydanoz, ısırgan otu, yarpuz otu, çörek otu, kekik ve ıhlamurdur. Arpa ve buğdayın buğusuna da oturur. Dertlerden kurtulup arpa, buğday gibi çoğalalım denir. Bu bitkiler sütün veya suyun içerisine konularak kaynatılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar da bu kaynar sütün veya suyun buğusuna otururlar. Bu otların hepsi birlikte kaynatıldığı gibi iki, üç tanesinin birleştirilerek kaynatıldığı da olur. Sadece bir çeşidinin sütle kaynatılıp oturulduğu da olur.

Yaygın olan diğer işlem, yukarıda sayılan bitkilerin kaynatılarak suyunun içilmesidir. Nane, kekik, ıhlamur, çörek otu, maydanoz, ısırgan otu, yarpuz otu ayrı ayrı kaynatılarak içilir. Bu işlem de rahim içinin temizlenmesini sağlamaktadır.

Çocuk sahibi olmak için yapılan diğer bir uygulama, bele, kasıklara cere veya bardak vurdurmaktır. Bundaki amaç da karın ve bel kaslarının gevşetilmesini ve tıkalı olduğu düşünülen damarların açılmasını sağlamaktır. Cere yerde vurulduğu gibi asılı haldeyken de vurulabilir.

Aralık ebesinin yaptığı diğer bir işlem, otlardan ilaç hazırlayarak bu ilaçları rahme yerleştirmektir. Aralık ebesi, önce rahim içerisine bakmaktadır. Bu işlemden sonra rahim içerisinin durumuna göre çeşitli ilaçlar hazırlamaktadır. Yaptığı ilaçlar, iltihapların sökülmesine ve yaraların iyileşmesine iyi gelmektedir. Aralık ebesi iltihap için, maydanoz ve çörek otunu birlikte döverek lapa yapar, yaptığı lapayı ince tülbent parçasına sararak rahmin içine yerleştirir. Bunların dışında, yumurta ile maydanozu pişirip rahme yerleştirir. Çörek otu ile zeytinyağı dövülerek hamur haline getirir ve bu hamuru rahme yerleştirir. Kuru soğanı pişirir, tülbente sarar, rahim ağzına yerleştirir. Polat şekeriyle yumurtayı pişirip rahim içine yerleştirir. Zeytinyağıyla siyah üzüm dövülüp kadının kasığına vurulur. Rahimde yara varsa rahme koyduğu bitkisel ilaçlar da değişmektedir. O zaman iyileştirici özelliği olan bitkilerden ilaç yapmaktadır. İltihap için kullandığı malzemeleri tülbent parçasına saran aralık ebesi, yara için hazırladığı ilaçları keçeye sarmaktadır. Çünkü keçenin

yakıcı özelliği bulunmaktadır. Aralık ebesi, bahçeye çıkıp her bitkiden bir parça derler toplar ve topladığı bitki parçalarına baharat katıp hepsini birbirine karıştırıp döver. Oluşan hamuru, keçenin içerisine sarar. Bazen bu keçeden bir tane bazen de üç tane hazırlar. Bu, hastanın durumuna göre değişmektedir. Hazırlanan keçe rahim içerisine yerleştirilir ve bir hafta çıkarılmaz. Bir hafta sonra çıkarılır, verilmişse diğeri yerleştirilir.

Çocuk sahibi olmak için yapılan en yaygın işlemlerden birisi de ölçme işidir. Bu işlemde çocuk sahibi olmak isteyen kadın, aralık ebesine götürülür ve ölçtürülür. Aralık ebesi önce kadının kasık bölgesini muayene eder. Kadının karnına çöktüğünde kadının karnı sert değilse iltihap yok demektir. Sertlik varsa, o bölge damar damar aralık ebesinin eline gelirse kadında iltihap var demektir. Aralık ebesi iltihap için hazırlık yapmadan önce gelini ölçer. Aralık ebesi çocuk sahibi olmak isteyen gelini ölçtüktan sonra kadını tavana asar. Bu işlem için gereken malzeme kalın bir ip ve minderdir. Ölçme işi için, aralık ebesi kadını düz bir zemine sırt üstü yatırır. Ellerini ve ayaklarını silkeleyerek çeker. Kadının dizlerini bükerek üstüne çöker. Dizlerini karnına bastırır. Sağ elle sol ayağını havada birleştirir. Aynı işlemi sol el ve sağ ayakla da yapar. Bu işlemi beşer kere tekrarlar. Sırt üstü yapılan tüm hareketler bitince bu sefer de kadını ağız aşağı yatırır. Aynı işlemleri kadın ağız aşağı yatariken de tekrarlar. Bu şekilde beden ısıtılır ve gerilen kaslar, sinirler gevşetilir. Ölçme işi bitince kadın bir süre dinlendirilir. Dinlenme süresi bittikten sonra, aralık ebesi kadının ayaklarına minder sararak iple bağlar. Üç dört kişi birleşerek gelini başı aşağı gelecek şekilde ayaklarından tavana asarlar. Kadın havada iken, aralık ebesi kadının kasıklarını yavaş yavaş ovalar. Sonra kadını yavaşça indirirler ve yumuşak, sıcak bir yatağa yatırır. Asma işlemiyle kadının rahim damarlarının açılması, döl yolu kanalının gevşetilmesi ve çocuk yuvasının genişletilmesi amaçlanmaktadır. Bu işlem sonrasında kadının kolaylıkla hamile kalacağına inanılır.

Aralık ebesinin yaptığı bir diğer işlem, çocuk sahibi olmak isteyen kadının karnını çekmektir. Bunun için, kadın düz bir zemine yatırılır. Aralık ebesi, kadının karnına zeytinyağı sürerek ovalar. Bu şekilde kadının karnını yumuşatır. Sonra kadının göbeğine, kımıldamaması için birisini oturtur. Kendisi de kadının ayaklarından kuvvetlice aşağı doğru çeker. Bu işlemle kadının dolaştığına inanılan damarları genişletilir. Kadının karnı böylece düzlenmiş olur. Ayaktan çekmenin yanında aynı işlem boyundan çekme ile de yapılır. Kadın sırt üstü yere yatırılır.

Ayaklarına birisi oturtulur. Kadının boynuna bir bez sarılarak ipe bağlanır. Sonra aralık ebesi ipten asılarak çeker. Böylece kadının vücudundaki tüm damarlar, düzleşir.

Aralık ebesi damarları gevşetmek amacıyla kadının karnına ve beline çeşitli aletlerle masaj yapar. Aralık ebesi, önce sabunlu su ya da ısıtılmış zeytinyağıyla kadının karın bölgesini ovar. Damarları yumuşatmak amacıyla masaj yapar. Sonra ağzı aşağı yatırıp, belinde oklavayı yuvarlayarak çevirir. Bu şekilde belindeki damarları ve sinirleri gevşetir.

Halk hekimliği uygulamalarından bir diğeri de Osmaniye ve çevre illerdeki kaplıcalara gitmektir. Kaplıcaya gidilip yedi gün boyunca kaplıcada kalınır. Her gün üç kere suya girme koşulu ile 21 defa suya girilir. Suya her girişte mikropların biraz daha azaldığına ve çocuk yuvasının sağlandığına inanılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın, kaplıcaya tek başına gitmez. Mutlaka yanında kendisine yardım edecek birisi olur. Çünkü kadın suya girer, sudan çıktığında sımsıkı giyinir(yaz- kış fark etmez) ve hemen yatar. Yattıktan sonra hareket etmemelidir. Kadının yanında giden kimse, kadına bulamaç pişirir. (Pirinç unu ve şeker, su ile karıştırılarak pişirilir. Rengi gri olduğu için halk bu sıcak lapaya bulamaç der. Besin değeri çok yüksek olduğu için vücuda güç verir ve vücudu sıcak tutar.)Gelin bu bulamacı çok hareket etmeden hemen yer ve uyur. Yedi gün boyunca bu işlemler 21 kere yapılır. Gelin kaplıcadan döndükten sonra evinde de fazla iş tutmaz, hep dinlenir.

Hamile kalmak isteyen bayanların yaptıkları geleneksel uygulamaların kökeninde, rahmi ve kasık bölgesini sıcak tutmak vardır. Çocuk bölgesini sıcak tutmak için yapılan işlemler içerisinde, hamamda göbek taşına yatmak, sıcak suyun içerisine belden aşağısını sokmak, yeni dışkılanmış hayvan zibilinin üzerine oturmak, sıcak taş veya tuğlanın üzerine oturmak, güneş altındaki sıcak deniz kumunun üzerine oturmak, boydan uzun elbiseler giymek, yere mindersiz oturmamak da mevcuttur.

Hemen herkesin kendi evinde tek başına icra ettiği uygulamalar da mevcuttur. Bunların arasında yüksek yerden atlamamak, yüksek yerlerden sarkmamak, yüksek yerlere uzanmamak işlemlerini yazabiliriz.

Bunların dışında çocuk sahibi olmak isteyenlerin yeme içmelerine dikkat etmelerini, çocuk sahibi olabilmek için özel besinlerden yemeleri gerektiğini de halk hekimliği uygulamaları içerisinde yazabiliriz.

3.1.3. Doktora Gitme:

Osmaniye’de çocuğu olmayan kadınlar, sadece hocaya gitmezler veya sadece halk hekimliğı uygulamalarını yapmazlar. Ya da sadece doktora başvurmazlar. Yani tek bir uygulamayla yetinmezler. Bu uygulamalardan hepsini birden gerçekleştirir. Ama, günümüzde çocuk sahibi olmak isteyen çiftler öncelikli olarak doktora başvurmaktadır.

Çocuğun olmadığı ilk dönemlerde öncelikli olarak doktora başvurulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadının doktor tedavisi başlar. Tedavi sürerken kadın hocaya da gider. Evinde de tek başına yapabileceğı birtakım geleneksel davranış kalıplarını da gerçekleştirir. Yani kadın doktorun verdiği ilacı kullanırken, süt buğusuna da durur, muskasını da çamaşırında taşır. Pek çok kaynak şahıs, çocuk sahibi olmak için bu uygulamaların hepsini yaptıklarını şu şekilde belirtmiştir:

“Tabi ki eskiden doktor bulmak zordu. Kadınlar aralık ebesi denilen kişilerin dediklerini yaparlardı, hocaya giderlerdi. Bir süre sonra hala çocuğu olmuyorsa tüm zorluklarına rağmen bir doktor bulunur ve bir doktora gidilirdi. Doktor da çare olmazsa o kadından ümit kesilir ve kısır kadın olarak tanınır olur. Şimdi doktora ulaşmak çok kolay.”⁴³

Kadınlar, doktora giderek tedavi olmaktadırlar. Bu tedavi bazen bir aylık bazen iki, üç, dört aylık da olabilir. Bu dönemde kadın doktorunun vermiş olduğu ilaçları kullanır.

Günümüzde doktorlara rahatlıkla ulaşılabilir. Neredeyse yirmi kadına bir kadın-doğum uzmanı düşecek kadar çok. Bu sayının da halkımızın doğuma verdiği önemi göstermesi açısından önemi büyüktür.

Bölgede çocuk sahibi olabilmek için yapılan bütün bu uygulamalar, kadın ekseninde görülmektedir. Kaynak kişiler, kısırlığın giderilmesi ile ilgili erkeğe uygulanan herhangi bir inanış ya da uygulama belirtmemişlerdir. Bu da, bölgede çocuksuzluğun sorumlusu olarak kadının görüldüğünü ispatlamaktadır.

Günümüzde çocuk sahibi olamayan kadınlara bakış açısı değişmiştir. Öncelikle genç çiftlere çocuk sahibi olabilmeleri için daha fazla zaman tanınmaktadır. Eskiden olduğu gibi gelinden hemen hamile kalması istenmemektedir. Hem de çocuk sahibi olma isteğı artık gençlere bırakılmaktadır. Eğer bir problem varsa artık gidilen kişiler köy ebeleri değil, uzman doktorlardır. Tıbbi müdahalelere

⁴³ Ayşe Atakan, 1923, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

rağmen sonuç alınmıyorsa halk hekimliği ya da dini-sihri uygulamalar devreye girmektedir. Bunun delili olarak kaynak kişilerin, çocuğu olmayanların neler yaptıkları sorulduğunda ilk cevaplarının doktora ya da hastaneye gitmek şeklinde olması, geleneksel yöntemleri –fazla uygulanmadığı için- ayrıntılı olarak anlatmamaları ve söylediklerine “eskiden yapılırdı/ yapardık” şeklinde bir not düşümleri gösterilebilir.

Bölgede geleneksel ve tıbbi yöntemlere rağmen çocuk sahibi olamayanlar, çareyi ikinci evlilikte bulmaktadır. Evlatlık çocuk alma Osmaniye’de pek az görülmektedir. Evlatlık çocuk yerine, abladan ya da abiden -tabiri caizse- ismarlama çocuk almaktadırlar. Çocuk sahibi olamayan çift, yakın akrabalarından kendileri için bir çocuk yapmalarını ve o çocuğu doğar doğmaz kendilerine vermelerini istemektedir. Bu uygulama, evlatlık çocuk alma yerine daha çok kullanılmaktadır. Çocuk sahibi olamayan kim i çiftler de hallerine rıza göstererek yaşamlarını çocuksuz olarak sürdürüp bitirmektedir.

3.2. DOĞUM KONTROLÜ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Türk toplumunda neslin devamı, soyun sürmesi açısından doğum olayına çok fazla önem verildiğini önceden belirtmiştik. Türk kültürünün yanı sıra İslam kültüründe de doğuma büyük önem verilmiştir. Son peygamber Hz. Muhammed’in bu konu için söylediği, “Evleniniz, çoğalınız. Ahiret gününde ben ümmetimin çokluğu ile övüneceğim.” hadisi İslam dininde doğuma verilen önemi perçinlemektedir. Bu cümlelerden hareketle, evlenen her çiftin çocuk sahibi olmayı istediklerini söyleyebiliriz. Kültürümüze göre normal olanı da budur. Evlenenlerin amaçlarından önemli birisi de çocuk sahibi olup soylarını, ailelerinin devamını sağlamaktadır.

Hastalık, art arda doğum, sorunlu hamilelikler gibi bazı durumlarda bayanlar hamile kalmak istemezler. Günümüzde bu gibi durumlarda kullanılmak üzere pek çok tıbbi araç bulunmaktadır. Kadınların hamileliklerini önleyecek kolay yöntemler mevcuttur.

Her toplumda gebe kalmak, çocuk doğurmak için çaba harcayan kadın olduğu gibi, gebelikten korunmak, istediği zaman çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar da vardır. Bunlar kimi zaman ekonomik, kimi zaman da sosyal ve psikolojik nedenlerle gebe kalmak istemezler. Gebe kalmış ise, istemediği bu çocuğu doğurmak istemez ve bunun için de çeşitli yollara başvurur. Ülkemizde bu amaçla son yıllarda

uygulanan doğum kontrol yöntemleri ilgi görmektedir. Ancak bununla birlikte istenmeyen gebeliği önlemede ya da oluşmuş gebeliği sonlandırmada geleneksel yöntemler geçerliliğini sürdürmektedir.

Günümüzde Osmaniye’de bayan hamile kalmışsa ve tıbbi bir sorun yoksa o çocuğu mutlaka doğurur. Çocuğu düşürmeyi aklına bile getirmez. Eğer, gerçekten çocuğu istemiyorlarsa tıbbi yollarla hamileliği sonlandırmaktadır.

Geçmişte hamileliğin sonlandırılması büyük günah sayıldığından kadınlar tüm hamileliklerini sonuna kadar sürdürmüşlerdir. Yapılan derlemelerde, “Çocuk düşürmek için yaptığınız işlemler nelerdir? diye sorduğumuzda aldığımız cevaplar, çocuğun düşürülmesinin günah olduğu yönündedir. Kaynak kişiler bu durum şöyle belirtmiştir:

“Yavrum biz hamile kaldıysak, o çocuğu doğururuz. Ne kadar hamile kalmışsak o kadar çocuk doğururuz. İstenilmiyor olur mu? Rızkını Allah veriyor onun.”⁴⁴

“Hamile kalırsan o çocuğu doğurursun. Düşürürsen günah olur.”⁴⁵

Osmaniye’de gebeliğin önlenmesi için bazı kadınlar çocuklarını iki yaşına kadar emzirirler. Bu süre zarfında anneyi, sütün koruyacağına inanılır. Burada süte, büyük bir güç verilmektedir. İnanca göre, çocuk emziren anneler, Allah tarafından hamile kalmazlar. Süt, hamileliği önler.

Sağlık sorunları, sık gebelik, ekonomik yetersizlik gibi sebeplerle hamileliğin engellenmesi için Osmaniye’de çeşitli uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalar, aile bireylerinden gizli olarak yapılmaktadır. Sadece kadınlar arasında söylenir. Çünkü çocuk canlı sayıldığından bir canlının öldürülmesi günah sayılmıştır. Çocuğun düşürülmesi haramdır. Kadınlar da bu durumu bildikleri için gebeliğin sonlandırılmasını gizli yapmışlardır. Gebeliğin sonlandırılması ile ilgili uygulamalar çocuğun rahimden, rahme zarar vermeden çıkmasını sağlayan uygulamalardır. Uygulamaların esasında da hamile kadının belini gevşetecek, bel kaslarını zayıflatacak unsurlar vardır. Bu uygulamalardan ilki, hamile kadının sıkça ve sert biçimde belini yumruklamasıdır. Bu yumruklama işi ile kadının bel kasları gevşer ve kadın adet görür gibi çocuğunu düşürür. Yine, karınlarını tepeletme, karın kaslarını avuçlayarak sıkma, yüksek yerlere asılıp karın ve bel kaslarını gevşetme

⁴⁴ Hatice Alvrur, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁴⁵ Elif Arslan, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

uygulamalarıyla da, çocuğun rahimde kalmasını sağlayan kasların gevşetilmesi ve bu yolla çocuğun düşürülmesi amaçlanmaktadır.

Kas gevşetme çabalarından başka bir diğer uygulama, söktürücü özelliği olan bitkilerin çaylarının içilmesidir. Osmaniye’de, söktürücü özelliği olan bitki olarak kekik ve böğürtlen bitkisinin kökü bilinmektedir. Hamile kalmak istemeyen bayanlar, bu bitkileri kaynatarak sıcak sıcak içerler. Her ikisi de rahim içindeki birikmiş tortuları çıkarmaya yarar. Yine söktürücü ve kanı sıvılaştırıcı özelliği olan aspirin veya gripin çiğnenip yutulur. Rahme doğru tavuk tüyü, süpürge çöpü veya serum hortumu sokulur. Ilık suda ele vurulan kına ezilip, içilir.

Diğer bir yöntem, kaynak kişilerin utana sıklıkla söyledikleri, kondom kullanmaktır. Mahalle sağlık ocaklarından alınan kondomlar kullanılarak, spermelerin rahme gitmesi engellenmektedir.

Çocuğun olmaması için, farklı bir yöntem de son doğan çocuğun aynaya baktırılmamasıdır. Çocuk aynaya bakarsa hemen arkasından başka bir çocuğun daha geleceğine inanılır. Bu inançta kaçınma mevcuttur. Düğünlerde, baht açıklığı, bolluğun simgesi olan ayna, bu inançta yasak bir nesne yerine konulmuştur.

Çocuğun olması için yapılan işlemlerin çokluğuna rağmen, çocuk olmaması ile ilgili fazla geleneksel uygulama yoktur. Tüm bu uygulamalar, hamile kalınmadan önce yapılmaktadır. Kadın, hamile olduğunu öğrendiğinde günah olduğunu düşündüğü için, karnındaki çocuğun düşmesini engellemektedir. Ama bazen de bilinçli de olsa bilinçsiz de olsa bu uygulamalar, âdetin olmadığı, geciktiği günlerde de yapıldığı için, hamileliği son bulduruyor. Yani kadınlar, adet günleri gelip de adet olmadıklarında, hamile olduklarını düşünürler. Eğer, çocuk istenilmiyorsa, kadın doktora gitmeden yukarıda sayılan uygulamalara başvurur. Yani hamileliği başında sonlandırır. Ama günümüzde bu durumlar için hazırlanmış iğne ve ilaçlar kullanılmaktadır. Artık gebeliğin istenmediği durumlarda önlemler önceden alınmaktadır.

Bölgede, eskiye nazaran artık fazla çocuk istenmemektedir. Genç nüfusun fazla olması ve eğitim seviyesinin yükselmesi, çocuk isteğinde düşüşe sebep olmuştur. Eskiden Allah ne kadar verdiyse doğuran kadınların yerini, çocuk sayısını iki, üçle sınırlayan kadınlar almıştır.

Günümüzde geleneksel uygulamaların yerini tıbbi doğum kontrol yöntemleri almıştır. Kaynak kişiler, çocuk isteğinin azaldığını, kadınların ona göre tıbbi tedbirler aldığını belirtmişlerdir:

“Kadınlar çok fazla doğum yapmıyor. Doğum kontrolü biliyorlar. Hem erkekler, hem kadınlar bilinçli. En fazla çocuğu olanlar nadiren o da dört çocuklu. Doğum kontrolü konusunda kızlar evlendikten sonra danışmaya geliyorlar. Bir de kızlar genelde, okula gittikleri için zaten biliyorlar. O tür şeyleri (geleneksel yöntem) artık yapmıyorlar.”⁴⁶

Genç nesil, planladıkları sayıda çocuğa ulaştıklarında, herhangi bir cins isteğiyle çocuk sayısını arttırmamaktadırlar. Bu sebeple de tıbbi doğum kontrol yöntemleri uygulanmaktadır.

Ülkenin her yerinde olduğu gibi Osmaniye ve çevresinde de doğum kontrolünde sağlık kurumlarının desteği başta gelmektedir. Son yıllarda uygulanan sağlık politikası ile nüfus planlaması köylere kadar gitmiştir. Sağlık Bakanlığı'nın bu konuyla ilgili kuruluşları yanında, kadın kuruluşları ve pek çok derneğin üyeleri, köylere, mahallelere giderek bu konuda kadının ve erkeğin bilinçlenmesi için çalışmalar yürütmektedirler. Ancak buna rağmen bu uygulamadan yararlanamayan ya da faydalanmasını bilemeyen kadınlar, gebe kaldıklarında u kez sağlık kuruluşlarına başvurmak yerine mahalle ebelerine kasık çektirmekte veya duydukları yöntemleri uygulayarak gebeliklerine son vermektedirler. Kimileri de eczacının ya da kalfasının önerdiği ilaç ve iğneyle gebelikten kurtulmayı ummaktadırlar. Sağlıksız yapılan bu tür uygulamalarla(kürtaj), pek çok kadın sakatlanmakta ya da yaşamını yitirmektedir.

3.3. ÇOCUĞUN CİNSİYETİNİ BELİRLEMEDE BAZI UYGULAMALAR

Gebelik sırasında çocuğun cinsiyetini belirleme önemli bir noktadır. Kadının hamileliği ile birlikte ana-baba ve çevre çocuğun cinsiyetini öğrenmek ister. Çocuğun cinsiyetini tahmin ve bu tahminden yola çıkarak istenen cinsiyet için hamile kadına etkide bulunabilmek teşebbüsleri, pek çok kültürde ve dinde görülmektedir. Bu merak ve istek doğum folkloru içinde önemli bir yer tutmaktadır. Aslında çocuğun cinsiyetiyle ilgili bu merak, tercih edilen erkek çocuğunun olup olmayacağı ile ilgilidir. Kadının hamileliği başladığı andan itibaren çevresi çocuğun cinsiyeti tahmin etmeye başlar. Hele de kadının art arda aynı cinsiyete sahip çocuğu olmuşsa yeni bir hamileliğinde tahminde bulunanlar daha da fazlalaşır.

⁴⁶ Zeynep Menteşoğlu, 1963, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez

Erkek çocuk isteği çağlar boyunca farklı milletlerde, farklı kültürlerde, farklı dinlerde ortak özellikler göstermektedir. İslamiyet'ten önce Cahiliye Dönemi diye adlandırılan dönemde Araplar, kız çocuklarını ya doğar doğmaz ya da belli bir yaştan sonra kendi açtıkları çukura diri diri gömerlerdi. Kız çocuk onlar için utanç sebebiydi. Bu davranış İslam dininin gelmesi ile son bulmuştur. Çünkü İslam dininin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim bu inancı büyük günahlardan sayıp yasaklamıştır.⁴⁷

Şamanist Türklerde de erkek çocuk kız çocuktan üstün tutulmuştur. Yakutlar Tanrıdan çocuk bilhassa erkek çocuk isterlerken Ak Şaman'a başvururlar. Ak Şaman düzenlenen törende erkek çocuk vermesi için Ayısıt Hatun'a yalvarır.⁴⁸

Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bayındır Han Oğlu Boğaç Han adlı hikâyede Bayındır Han, düzenlediği ziyafette konukları olan beylere üç farklı otağ kurulmasını, oğlu olanın ak otağa, kızı olanın kızıl otağa, evladı olmayanın da kara otağa oturturulmasını emretmiştir. Bu ayırım da Oğuz Türklerinde erkek evlat sahibi olmanın sosyal statüsünün olduğunu gösterir.

Günümüzde Anadolu'da özellikle gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde, erkek çocuk kız çocuğa oranla daha değerlidir.⁴⁹ Osmaniye geleneksel kültürümüzde erkek çocuğuna daha fazla ehemmiyet verildiğinden erkek çocuk beklentisi daha fazladır. Çocuğun cinsiyetini belirlemede, doğacak çocuğun erkek olması için daha fazla pratikler uygulanır. Osmaniye'de doğacak çocuğun erkek olması isteği, gelinin oğlan evine geldiği ilk gün geline ve düğün ahalisine belirtilir. Osmaniye'de gelin, Pazar günü öğle saatlerinde babası evinden “gelinçi” dediğimiz bir alayla alınır. Oğlan evinin kapısına getirilir. Gelin, başına saçılar(buğday“bereket”, şeker“tatlılık”, para“zenginlik”) saçılarak arabadan indirilir ve yukarıya çıkartılır. Gelinin yüz örtüsü çıkartılır, gelin herkese gösterilir. Sonra gelinin kucağına küçük çocuklar oturtulur ki gelin de çoluk çocuk sahibi olsun. Gelinin kucağına oturtulan ilk çocuğun erkek çocuğu olmasına özen gösterilir ki doğacak ilk çocuk erkek olsun. Bu uygulamaya maruz kalan kaynak şahısın ifadeleri şöyledir:

“Ben gelin olup oğlan evine geldiğimde avluda otururken kucağıma ilk olarak kız çocuk oturtmuşlardı. Orada bulunan tanımadığım biri de “aman gelinin

⁴⁷ Kuran, 16, Nahıl Suresi 57, 59. ayetler; Zuhuruf Suresi, 43, 17. ayet; Tekvir Suresi 81, 8, 9. ayetler.

⁴⁸ İnan, a.g.e., s.169

⁴⁹Sedat Veyis Örnek. (1995). *Türk Halk Bilimi*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.137

kucağına kız çocuk oturtular, gelinin kızı olacak” demişti. İnanmamıştım, öyle şey olur mu demiştim. Şimdi üç tane kızım var, erkek çocuğum olmadı.”⁵⁰

Osmaniye’de erkek çocuğuna verilen önemi şuradan da anlarız: Gelinin ilk çocuğu oğlan doğmuşsa o geline daha fazla önem verilir, herkes saygı duyar, gelinin her dediği olur. Bu değer aynı şekilde eşe de verilir. Toplumda gelin, eşi ve kayınvalide-kayınbaba ayrı bir saygınlık kazanır. Kayınvalide, kayınbaba soy süreceği için; baba da erkek evlat sahibi olduğu için gururludur. “Erkek adamın erkek evladı olur” sözü Osmaniye’de her babanın gönlünde yatar. Aşağıda erkek çocuğundan gurur duyan kadının sözleri bulunmaktadır:

Kızım üç gelinim de ilk çocukları oğlan oldu. Çok şükür bundan büyük gurur mu olur.”⁵¹

Hamileliğin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede çocuğun cinsiyeti hem ana baba hem de yakın çevre için bir merak konusudur. Günümüzde cinsiyet belirlemede doktor kontrolü ve hastaneye gitme daha sık görülmekte ve çekilen ultrasonlarla çocuğun cinsiyeti kesine yakın öğrenilebilmektedir.

Bununla birlikte çocuğun cinsiyetini tespit ile ilgili sözlü kültür ortamında deneme yanılma yolu ile öğrenilmiş geleneksel pek çok inanış ve uygulama da mevcuttur.

Osmaniye’de derlenen inanışlara göre çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi şu yollarla yapılır:

- Kadının fiziksel görünümüne bakarak
- Kadının yediklerine bakılarak
- Kadının gördüğü rüyalardan yola çıkılarak
- Çocuğun anne karnında oynama süresine bakılarak
- Kadının davranışlarına bakılarak.
- Fal niteliği taşıyan uygulamalar yapılarak
- Doktora gidip ultrason çektilerilerek cinsiyet belirleme çalışmaları yapılır.

3.3.1. Hamile Kadının Fiziksel Görünümüne Bakarak Cinsiyet Belirleme

Osmaniye’de erkek çocuğuna daha fazla önem verilmiş ve erkek çocuk daha fazla istenmiştir. Bu sebepten, halk arasındaki inanca göre erkek çocuğuna hamile olan kadınlar daha da güzelleşirler. Kız çocuğuna hamile olan bayanların yüzünde

⁵⁰ Hacer Teke, 1970, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵¹ Ayşe Teke, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

lekeler, izler, sivilceler oluşur. Bu durum da kız çocuğuna hamile olan bayanı çirkinleştirir. Bu inançtan dolayı eğer hamile bayanın yüzü çirkinleşmişse kızı, güzelleşmişse oğlu olur. Erkek çocuk kıymetli olduğu için, daha anne karnındayken dahi annesine güzellik, dolayısıyla kıymet katmaktadır.

Bir diğer inanış, kadının beli kalınlaşmışsa kızı, inceleşmişse oğlu olur. Yukarıda belirtmiş olduğum güzellik kavramı bu inanç için de geçerlidir. İnce belli kadın tasviri, Türk kültüründe hep yapılmıştır ve ince belli kadınlar güzel olarak tasavvur edilip anlatılmıştır. Anne karnındaki erkek çocuğu annesinin belini inceltirek güzelleştirir.

Hamile kadının görüntüsüne bakarak cinsiyet tespitine bağlı olan tahminlerden birisi de hamile kadının karnı ile ilgilidir. Kadının karnı düz ise kızı olur; sivri ise oğlu olur. Bu inançta da oğlan çocuğunun çok hareketli olduğu, durduğu yerde duramadığı görüşü hâkimdir. Yine aynı görüşe bağlı olarak, kadının karnı yukarı doğru ise ve mideye baskı yapıyorsa kızı; karın aşağı doğru ise ve baskı yapmıyorsa oğlu olur. İnanışa göre oğlan çocuğu hemen dışarı çıkmak ister.

Kadının omuzları küçülüp kalçası büyümüşse kızı olur. Bu olayda kadın tipinin etkisi vardır. Ergenlikten sonra kız çocuklarının kalçaları genişlerken, erkek çocuklarının kalçaları değil omuzları genişler, dolayısıyla kalçası küçülür. Hamile bayanın kalçası büyümüş ise, kızı olur. Kalçanın düz olması durumunda kadının erkek çocuk doğuracağına inanç vardır.

Kadının karnının sol tarafı ilkin balık gibi şişerse onun oğlu olacaktı denir. Çünkü aralık ebeleri, erkek çocuğunun salatalık gibi annesinin sol karnında yattığını söylemektedir. Halk inanışına göre erkek çocuğu annenin sol yanında olur, canlanırsa sağ tarafa geçer. Kız çocuğu yumru gibi, hamile kadının karnının ortasında olur.

Çocuk anne karnında iken kendi tipini karnında bulunduğu annesinin dış görünüşüne vermektedir. Anne karnındaki çocuk kız çocuğu ise, anne, kız tipi kazanmaktadır. Erkek çocuk ise, anne, erkek tipi kazanmaktadır. Osmaniye’de fiziksel görünümle ilgili cinsiyet belirleme şu şekilde anlatılmaktadır:

*“Kadının yüzü çirkinleşmişse kızı, güzelleşmişse oğlu olur. Osmaniye’de oğlan çocuğu çok kıymetlidir. Neredeyse tapacaklar oğlan çocuğuna.”*⁵²

*“Kadının beli kalınlaşmışsa kızı, inceleşmişse oğlu olur.”*⁵³

⁵² Fatma Vural, 1969, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵³ Müjgan Yılmaz, 1953, lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

*“ Kadının kalçası genişlemişse kızı, düzleşmişse oğlu olur. ”*⁵⁴

*“Kadının karnı düz ise kızı, sivri ise oğlu olur. ”*⁵⁵

*“Kadının karnı yukarı doğru ise ve mideye baskı yapıyorsa kızı, karnı aşağı doğruysa ve baskı yapmıyorsa oğlu olur. ”*⁵⁶

*“Göğüs uçları kararırca kızı, pembeleşirse oğlu olur. ”*⁵⁷

3.3.2.Hamile Kadının Yediklerine Bakarak Cinsiyet Belirleme

Hamile kadınlar, hamilelikleri gereği fizyolojik olarak beslenme alışkanlıklarında değişikliğe gitmektedirler. Beslenmelerindeki bu değişiklik aşerme olarak nitelendirilmektedir. Aşerme özellikle aynı niteliklere sahip yiyecekler üzerinde odaklaşır. Yani tatlı ve ekşi başta olmak üzere acı ve tuzlu herhangi birinde yoğunlaşır. Aşeren kadının canı tatlı istiyorsa, hep tatlı ve tatlı türevleri; ekşi istiyorsa hep ekşi ve türevlerini yemek ister. Hem tatlı hem ekşi istemez. Aslında bu durum, hamile kadının hormonları ile ilgili bir durumdur. Fakat hamile kadının bu aşerdiği yiyecekler etrafında çocuğun cinsiyetini tespit ile ilgili birtakım inanışlar görülür. Ekşi yiyecekler kız çocuğunun, tatlı yiyecekler ise erkek çocuğunun habercisidir. Bu sebeple, erkek çocuk isteyenler, kadını şekerli gıdalar yemeye zorlamaktadır.

Aşerme olayı her kadında aynı değildir. İnsanlar bedensel özelliklerine göre çeşitli çeşitlerde aşerirler. Kimileri aşerme zamanında çok zorlanmazken kimileri bu dönemde aşırı zorluk çeker. Aşerme zamanında hassaslaşan, zorlanan kadınların kızı; zorlanmayan, aşerme dönemini rahat geçiren kadınların oğlu olacağına dair inanış mevcuttur.

Aşerme döneminde cinsiyet belirleme işlemleri şu şekilde belirtilmiştir:

*“Kadın zor aş veriyorsa kızı, kolay aş veriyorsa oğlu olur. ”*⁵⁸

*“Kadın hamilliğinde acı severse kızı, tatlı severse oğlu olur. ”*⁵⁹

*“Kadın acılı, ekşili yiyeceklere aş verirse kızı, tatlı yiyecek”lere aş verirse oğlu olur. ”*⁶⁰

⁵⁴ Suna Çöloğlu, 1964, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵⁵ Makbule Bağcı, 1955, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵⁶ Sefa Kurt, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵⁷ Asiye Mercan, 1939, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵⁸ Döne Doğan, 1929, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁵⁹ Mehtap Kurt, 1976, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶⁰ Semra Hurt, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

“Kadın, kısıra aş verirse kızı olur.”⁶¹

“Kadın eriğe aş verirse kızı olur.”⁶²

3.3.3. Hamile Kadının Gördüğü Rüyalardan Yola Çıkararak Cinsiyet Belirleme

Hamile kadın, korunulması gereken bir durumdadır. Korunmaya muhtaçtır. Ailesi hamile kadının tehlikelerden korunması için çeşitli tedbirleri alırlar. Alınan tedbirlerden sonra işi, tevekkül yoluyla Allah’a havale ederler. Hamile kadınların ruh dünyası daha farklıdır. Yaratıcısı ile olan münasebeti bu dönemde daha da artmaktadır. Bu sebeple kadının görmüş olduğu rüyalar, sanki olacılara dair birer şifredir. Rüyalarda görülen eşyaların hangi türü temsil ettiği yorumlanarak doğacak çocuğun cinsiyeti tespit edilir. At, para, silah gibi erkekliği temsil eden eşyalar görüldüğünde erkek; makas, boncuk, elma, kumaş gibi kız çocuğunu temsil eden eşyalar görüldüğünde kız çocuğunun doğacağına inanılır. Osmaniye’de geleneksel kültürde görülen rüyalarla ilgili inanışlar şöyledir.

“Kadın rüyasında elma yerse kızı olur, armut yerse oğlu olur.”⁶³

“Kadın rüyasında para görürse oğlu olur.”⁶⁴

“Kadın rüyasında boncuk, süslü, işlemeli kumaş görürse kızı olur.”⁶⁵

“Kadın rüyasında at görürse oğlu olur.”⁶⁶

3.3.4. Çocuğun Anne Karnında Oynama Süresine Bakarak Cinsiyet Belirleme

Anne karnında kız ve erkek çocuklarının oynama süresi farklıdır. Erkek çocuğunun organlarının oluşumu ile kız çocuğunun organlarının oluşumu aynı olmasa gerektir.

Osmaniye ve çevresinde genel kanaat, kız çocuğunun geç, erkek çocuğunun erken canlanmasıyla ilgilidir. Çünkü kız çocuğu tembeldir, uyusuktur. Çok yavaş hareket ettiğinden canlanması da geç olmaktadır. Oğlan çocuğu, atiktir, annesinin karnında daha çabuk hareket etmeye başlar.

Çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde, çocuğun hangi yönde canlandığı da önemlidir. Eğer, çocuk ilk olarak sağ tarafta canlarsa oğlan çocuğudur; sol tarafta canlarsa kız çocuğudur. İslam kültüründe de sağ taraf sol tarafa nazaran daha üstün tutulduğundan oğlan çocuğu sağ tarafa yakıştırılmıştır. Şamanizm törenlerinde Ayısıt

⁶¹ Adile Ateş, 1927, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶² Saniye Çöloğlu, 1920, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶³ Fatma Benli, 1943, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶⁴ Meliha Balcılar, 1960, Üniversite mezunu, Emekli ebe, Osmaniye Merkez

⁶⁵ Sibel Gökteş, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶⁶ Emine Yıldırım, 1964, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

ayini şaman, yanına dokuz kız ve dokuz erkek almaktadır. Ayin esnasında Şaman, dokuz erkeği sağ yanına; dokuz kızını sol yanına almaktadır.⁶⁷ Bundan hareketle Şamanist inançlarda da erkek çocuğunun yeri sağdır diyebiliriz.

Türkmen Türklerinde de, hamile kadının doğumundan evvel, doğacak çocuğun cinsiyetine dair fikir veren inançlar vardır. Hamile kadının karnının sağ tarafında bir depreşme (kıpırdanma) olursa, bebeğin erkek olacağına inanılır. Ayrıca gelinin bebeği karnının tam orta yerinde oynar ise, o bebeğin kız olacağına inanılır. (www.akmb.gov.tr) Bu inanışta da erkek çocuğuna verilen önem kendini göstermektedir.

Çocuğun canlanma süresine göre cinsiyetinin tespitinde halk arasında söylenen inançlardan bazıları şunlardır:

*“Karnındaki çocuk geç canlanırsa kızı, erken canlanırsa oğlu olur.”*⁶⁸

*“Karnında ki çocuk yavaş ve az hareket ediyorsa kızı, hızlı ve çok hareket ediyorsa oğlu olur.”*⁶⁹

*“Anne karnındaki çocuk sağ tarafta canlanırsa erkek, sol tarafta canlanırsa kızıdır.”*⁷⁰

3.3.5. Kadının Davranışlarından Yola Çıkarak Cinsiyet Belirleme

Hamile kadınları davranışları, normal insanlara göre daha farklıdır. Hamile kadın ne kadar dikkat etse de hamilelik fizyolojisi gereği mutlaka davranışlarında değişiklik meydana gelecektir. Çocuğun cinsiyetini belirlemede bu hareket ve davranışlar da yorumlanmaktadır. Kadının davranışının çeşidine göre kız ya da erkek çocuğu yorumu yapılmaktadır. Bunda da davranışların kız ve erkek çocuğuna yakıştırılması yorumların temelini oluşturmaktadır.

Hamile kadınların hamilelik esnasında değişen ilk düzenleri uyku düzenleridir. Eğer kadın hamilelik esnasında çok uyursa kızı; az uyur, uykusu kaçarsa oğlu olur. Bu durum kızların ağır, yavaş, nazik hareketlerinden; erkeklerin ise çevik, atik, güçlü kuvvetli hareketlerinden kaynaklanmaktadır. Annenin karnındaki kız ise bu anneye mahmurluk katar ve anneyi uyutur. Annenin karnındaki erkeğe çok hareketli olur ve anneyi rahat bırakmaz. Bu inanışın temelinde kız

⁶⁷ İnan, a.g.e., s.37

⁶⁸ Sonay Yıldız, 1963, Üniversite mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁶⁹ Melehat Kandemir, 1957, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁷⁰ Dilek Sönmez, 1976, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

çocuklarının tembel olduğu, erkek çocuklarının çalışkan olduğu düşüncesi de yatmaktadır.

Kadının hamileliğinin başlangıcından itibaren hareketleri yavaşlamışsa, yerinden kalkarken zorlanırsa da kız çocuğunun doğacağına inanç vardır. Halk arasında “Kızın götü ağır olur.” Şeklinde yaşanan söz bu durum için söylenmektedir.

Halk arasında cinsiyet belirlemedeki diğer bir pratik da hamile kadının ayak ayak üstüne atıp atamaması ile ilgilidir. Hamile kadın ayak ayak üstüne atabilirse kızı, atamazsa oğlu olur. Çünkü oğlan çocuğu, annenin midesine baskı yapar.

3.3.6. Fal Niteliğindeki Cinsiyet Belirleme

Yukarıda sayılanların dışında bölge halkı, çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için fal diyebileceğimiz⁷¹ nitelikte uygulamalar da yapmaktadır. Bu uygulamalardan en yaygın olanı, kesilen kurbanın çene kemiğinin ayrılmasıyla ilgilidir. Bu işlem için, kesilen kurbanın kafası alınır. Ateşle hayvanın kafasındaki tüyler iyice temizlenir. Kızgın demirlerle minik tüy parçaları da iyice yakıldıktan sonra “... adlı hamile kadının çocuğunun cinsiyetini belirlemek için çene kemiklerini ayırıyorum.” denir ve hayvanın çene kemiği birbirinden ayrılır. Ayırma işinden sonra çene kemiğinde et parçaları kalmışsa kız, çene kemiği temiz olarak ayrılmışsa oğlan çocuğu olacağına yorumlanır. Bununla ilgili şu cümle tespit edilmiştir:

*“Komşumuzun, amcamızın gelininin hamilelikleri kurban bayramına denk gelmişti. İki için de niyet tutup koyunun çene kemiğini ayırdım. İki için de oğlan çocuğu çıktı. Gerçekten de ikisinin de oğlu oldu.”*⁷²

Pek çok yörede ortak olan bir diğer cinsiyet belirleme işlemi de hamile kadına hissettirilmeden minderin veya yatağın altına farklı yerlere makas ve bıçak konur. Makas kadın aletidir, kız çocuğunu temsil eder. Bıçak erkek aletidir, erkek çocuğunu temsil eder. İnanca göre kadın, makasın üzerine oturursa kız; bıçağın üzerine oturursa oğlan çocuğu doğuracaktır. Bu inanç fal niteliği taşımaktadır.

Çocuğun cinsiyetini belirlemede fal niteliğindeki diğer işlem kadının kafasına gizlice tuz dökülmesidir. Tuz döküldükten sonra kadının neresine dokunacağı izlenir. Kadın ağzını kaşırsa kız, burnunu kaşırsa oğlan olur. Ya da bacağına kaşırsa oğlu, başını kaşırsa kızı olur. Ya da hamile kadın belden yukarısını kaşırsa kızı, belden aşağısını kaşırsa oğlu olur.

⁷¹ Boratav, a.g.e., s.145

⁷² Meryem Teke, 1960, İlkokul mezunu, Ev Hanımı, Osmaniye Merkez

Osmaniye’de eğitim öğretim yaygın olsa da, bölge şehirleşmiş olsa da insanlar hala çocuk cinsiyeti belirleme türünden folklorik malzemelere değer vermektedir.

Kaynak kişilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, bölgede çocuğun cinsiyeti ile folklorik malzeme, daha çok kadının fiziksel görüntüsünde, yeme içme alışkanlıklarında meydana gelen değişikliklerle ilgili gözlem ekseninde oluşmuş inanışlar olarak görülmektedir. Cinsiyet tespitinde bölge halkı, sonuç üzerinde etki yapmaya yönelik dinsel-büyüsel uygulamalar yapmamakta, sadece dışarıdan gözlemlediklerini söylemektedir. Bunun sebebi, artık doktorlara sık gidilmesi, cinsiyetin hemen belirtilmesidir. Eskiden çocuk doğana kadar cinsiyet tespiti olmadığından, insanlar çeşitli yorumlarla cinsiyet belirlemeye çalışılmış. Günümüzde, cinsiyet belirleme işi ultrasonlardır. Çekilen ultrasonlarla yüzde yüze yakın kesin sonuçlar verilmektedir.

Cinsiyet tespiti ile ilgili inanışlarda erkek çocuk isteği hemen kendini göstermektedir. Ataerkil aile yapısı içerisinde, erkek çocuğun, baba ocağını devam ettirme, ailenin soyadını sürdürme, yaşlılıklarında anne ve babanın bakımını üstlenme gibi çeşitli görevleri olması, aile içinde kız çocuktan daha üstün tutulmasına ve daha çok tercih edilmesine sebep olmuştur. Ama günümüzde kız ve erkek çocuk arasındaki ayırım çok fazla değildir. Osmaniye’de hala erkek çocuğuna önem verilmektedir ama bu önem, kız çocuğunu yok sayar derecede fazla değildir.

3.4. ERKEK ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Yukarıdaki bölümlerde, erkek çocuğuna verilen önemden söz etmiştik. Ailede soyun sürmesini erkek çocuğun sağladığına inanıldığı için erkek çocuğa daha fazla önem verilmiştir. Günümüzde Anadolu gelenekselliğinin ağır bastığı bölgelerde erkek çocuk kız çocuğa göre daha değerlidir. Yapılan derlemelerde herkes erkek çocuğunun daha çok istendiğini belirtmiştir. Hatta bazıları eskiden kız çocuğunun hiç kıymetinin olmadığını da belirtmiştir. Erkek çocuk isteğini de “Erkekler, erkek çocuğuna tapar.” şeklinde söylemişlerdir.

Türk geleneksel kültüründe erkek çocuğu olmayan adam toplum tarafından dışlanır, küçümsenir. Bu olayı Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesinde de görmekteyiz. Hikâyenin girişinde Hanlar Hanı Bayındır Han’ın

düzenlediği bir toydan bahsedilmektedir. Bu toyda erkek evladı olmayan misafirler kızıl otağa oturtulmuştur.⁷³

Türk kültür yapısında erkek çocuğu olmayan erkeklere hiç çocuk sahibi değilmiş gibi muamele edilir. Derleme esnasında erkek çocuk isteği hakkında şu cümle dikkat çekicidir:

*“Abla biz iki erkek kardeşiz. Biz de erkek evladı olamayanı adam yerine koymazlar. Erkek evladı olmayan adama hiç çocuğu yokmuş gibi muamele edilir.”*⁷⁴

Erkek çocuk isteği Türkmen aşiretlerinde de belirgin bir şekilde vardır: Erkek çocuğu olan adam, mutlaka köye davul getirir ve üç beş gün köylüsü ile beraber şenlik eder. Erkek çocuğu olan babayı herkes kutlar. Kız çocuğu olan bu saygıyı göremez, hatta birkaç gün halka bile görünemez.⁷⁵

Yazılı kaynaklarda, çocuğun erkek olması için bazı pratiklerin uygulandığını görüyoruz. Dede Korkut Hikâyeleri’nde erkek çocuk isteyen kadının “...kuru çaylara sücü döktüğünü, kara giyimli dervişlere nezirler verdiğini” öğreniyoruz.⁷⁶

Aileden topluma uzanan erkek evlat isteği annenin hamileliği ile başlayarak doğuma kadar geçen süre içerisinde çocuğun cinsiyetine yönelik pek çok adet ve uygulamanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geleneksel kültürde kız çocuk olsun diye fazla bir çaba yoktur. Ancak, erkek çocuk sahibi olmak bir ayrıcalık kabul edilmiştir. Kadınlar, erkek doğurup toplumda ve ailesinde saygın bir yer edinmek için çeşitli çarelere başvurmuştur. Kadın, istemese de bazı şeyleri yapmak zorunda kalmıştır. Çünkü aile, eş, kadından erkek çocuk doğurmasını beklemektedir.

Kadın, istediği erkek çocuğuna ulaşmak için, türbelere, yatırlara, ziyaret yerlerine gitmektedirler. Bu en yaygın işlemdir. Bu işlemin kökeninde Şamanizm dininin kalıntıları vardır. Kadınlar, bu yerlere giderek adakta bulunurlar, ibadet ederler. Osmaniye’de en yaygın yerin Ökkeşiye Türbesi olduğunu söylemiştik. Kadınlar erkek çocuk dilediğinde bulunmak için adını belirttiğimiz yere giderler. Orada, Ökkeş Hazretlerinin yüzü suyu hürmetine diyerek Allah’a dua ederler. Erkek çocuğum olursa adını Ökkeş koyacağım diyerek adakta bulunurlar. Tabii erkek çocuğu olduğunda da adını Ökkeş koyar.

⁷³ Ergin, a.g.e., s.10

⁷⁴ Mustafa Doğrar, 1960, ilkokul mezunu, Kasap, Osmaniye Merkez

⁷⁵ Ali Rıza Yalman.(1993). Cenupta Türkmen Oymakları I, 3.Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.27

⁷⁶ İnan, a.g.e., s.168

Erkek çocuk sahibi olsun diye, gelinin koca evine geldiği ilk gün kucağına erkek çocuğu oturtmak yaygın adetlerdendir. Yine aynı şekilde erkek çocuk olsun niyetiyle yapılan gelinin yatağında erkek çocuk yuvarlamak âdeti de vardır.

Erkek çocuk doğurmak için yapılan diğer bir uygulama da kadının eşi ile ilgilidir. Erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadın, son çocuğunun eşini ters çevirir, öylece gömer. Bu pratikte, kadının doğurduğu çocuğun cinsiyetinin de tersine döneceği inancı hâkimdir.

Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm adlı eserinde, Mahmut Kaşgari'nin Umay kelimesinin izahını atıf yaparak açıklamıştır. Kaşgari'ye göre, umay, kadın doğurduktan sonra çıkan “son”dur. Kadınlar bu son ile tefeül ederler, son(umay)a taparlarsa erkek çocuk sahibi olabilirlermiş.⁷⁷

Erkek çocuk isteğinde olan kadınlar hocalara, ocaklı kişilere giderler, oğlan muskası yazdırırlar. Bu muskayı çocuk doğan kadar üzerlerinde taşırlar. Bu işlem, hamileliğin ilk kırk gününde yapılmalıdır. Çünkü bu kırk gün içerisinde doğacak çocuğun cinsiyetinin Allah tarafından belirlendiğine inanç vardır.

Erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, kutsal kitap Kuran-ı Kerim'den de bol bol yararlanmaktadırlar. Çeşitli sureleri, içten gelerek okuyan ve duasını tam yapan kadının erkek çocuk doğuracağına inanç vardır. Hamile kadın, hamileliğinin başlangıcında eşine dua okutturur ve eşinden, duayı okurken sağ elini bebeğin olduğu yere koymasını ister. Bu şekilde anne karnındaki çocuğun erkek olacağına inanç vardır.

Aşerme esnasında, kadına bol bol tatlı, şekerli gıdalar yedirilir. Çünkü tatlı yiyecekler, oğlan çocuğunun işaretidir. Halk arasında “Ye tatlıyı, doğur atlıyı” ya da “Yedir tatlıyı, doğurt saplıyı.” şeklinde sözler mevcuttur. Tatlı yiyecekler yendiğinde oğlan çocuk olacağına dair inanış mevcuttur.

Erkek çocuk sahibi olmak isteyenlerde doğan son çocuğa verilen isme de önem verilmektedir. Aileler, erkek çocuk sahibi olabilmek için, son kız çocuğuna Yeter, Songül, Döndü, Döne, Durdu, Dursun gibi artık kız çocuğuna doyulduğunu, cinsiyetin tersine dönmesinin istenildiğini anlatan isimler vermektedirler. İsim bazında yapılan bir diğer uygulama, doğan son çocuğa “Havva” adının verilmesidir. Bu isimle, Havva'nın Âdem'i çağıracağına, bu işlemle sonraki çocuğun oğlan olacağına inanç vardır.

---

⁷⁷ İnan, a.g.e., s.36

Erkek çocuk sahibi olmak için çeşitli şekillerde adaklar adanmaktadır. Bunlar arasında, “ Oğlum olsun, yedi yaşına kadar kurban keseceğim.”, “Oğlum olsun onu yedi Mehmet adlıdan topladığım parayla besleyeceğim.”, “Oğlum olsun kırk gün oruç tutacağım.”, “Oğlum olsun fakirlere sadaka dağıtacağım.”, “Oğlum olsun mahalledeki tüm çocukları sevindireceğim.” bulunmaktadır.

Erkek çocuk doğurmak için hacdan getirilen buğday ve kurutulmuş deve eti yenmekte, zenzem içilmektedir.

Erkek çocuk sahibi olabilmek için yapılan işlemler dini, sihri işlemlerdir. Kadınlar, erkek çocuk sahibi olabilmek için ne duymuşlarsa, ne gerekiyorsa hepsini dikkatli bir biçimde yapmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen işlemlere eskiden daha fazla önem verilmekte idi. Erkek çocuğu olmayan kadın aşığılanmakta, hanım yerine konulmamaktaydı. Erkek çocuğun yokluğu ikinci evliliğe sebep olarak gösterilmekteydi. Bu sebeple kadın, erkek çocuk doğurmak için gördüğü, duyduğu, inandığı tüm uygulamaları yapmaktaydı. Günümüzde erkek çocuk sahibi olmak önemsenmektedir ama yokluğunda da geçmişteki kadar sert ve katı kurallar, davranışlar söz konusu olmamaktadır.

Kız çocuk için geleneksel kültürümüzde pek fazla uygulama yoktur. Ama art arda oğlu olan bir anne kız çocuğu istediği zaman hocaya gidip muska yazdırır ve adak adar. Geleneksel kültürde kız çocuğunu daha çok anne istemektedir. Erkek çocuğu olan anne, yanına yoldaş olsun, yaşlılığında bakımına yardım etsin diye kız çocuğu da istemektedir. Babaya bir erkek evlat lazımsa anneye de bir kız evlat lazımdır.

Günümüzde yeni nesil çok az sayıda çocuk istemektedir. İlk evladı oğlan olan aile, ikincisinin kız olması için doktora gider ve takvim uygulaması yaptırır. O takvime göre ilişkiye girerler ve kız sahibi olmaya çalışırlar. Eğer ilk çocuk kız olmuşsa aynı uygulama oğlan çocuğu olması için yapılır.

3.5. HAMİLELİK

Hamilelik bireysel bir olay olduğu kadar, aileyi topluma bağlayan ve ailenin sürekliliğini sağlayan bir süreç olduğu için aynı zamanda toplumsaldır. Hamilelik öncesinde çocuk olması çalışmaları olumlu sonuç verdiğinde insan yeni bir döneme girmektedir. Hem anne, hem baba hem tüm aile bireyleri bu durumdan etkilenmektedir. Dolayısıyla kadının hamile olduğu anlaşıldığında kendisinden

başlayarak sırasıyla ailesini, yakın çevresini ve toplumu ilgilendiren bir süreç başlamış olur. Kadın, hamileliği ile birlikte, geleceğin annesi olarak aile içinde ve toplumda o ana kadar sahip olduğu rol ve statüsüne bir yenisini ekleyecektir. Bu yüzden hamilelik, kadın için, biyolojik olduğu kadar psikolojik ve sosyal açıdan da önemli bir geçiş dönemidir.

3.5.1. Hamileliğin Anlaşılması ve Duyurulması

Hamilelik, farklı yörelerde, gebe, iki canlı, vakitsiz iki ayak, yüklü, ağır ayak, karnı dolu, gibi adlarla adlandırılmaktadır.

Hamileliğin başlangıcı ile birlikte, hem kadını hem de doğacak çocuğu maddi ve manevi anlamda kötülüklerden, olumsuzluklardan koruyacak pek çok pratik uygulanmaktadır.

Bölgede kadının hamile kaldığını anlamaya yönelik herhangi bir uygulama yoktur. Kadın, doktora gidip hamile olduğunu kesin öğrenmeden önce, kendisinde meydana gelen fiziksel değişikliklerden hamile olduğunu anlamaktadır. Hamileliğin en önemli belirtisi, kadının adetten kesilmesidir. Bunun yanında mide bulantısı, baş dönmesi, kusma, uykuya düşkünlük, ağırlaşma gibi belirtiler de kadınlar tarafından hamileliğin habercisi olarak yorumlanmaktadır.

*“Hamile olduğunu kan gelmeyince anlıyorsun.”*⁷⁸

*“Eskiden biz, ağzımızın tadı bozulup, pişirdiğimizi yiyemeyince ve ay halimizden kesilince gebe olduğumuzu anlardık. Nerde şimdiki gibi dokturlar. Bizim zamanımızda doktor büyük şehirde olurdu sadece. Hem hamile olmak bizim zamanımızda utanılacak bir şeydi. Hamileliğimizi biz uzun zaman herkesten gizlenmeye çalışırdık. Gebe olduğumuzu herifimize dahi söyleyemedik. Evdeki kaynanaya ve anamıza bile belli etmemeye çalışırdık, utanırdık. Büyüklerimiz, hamile olduğumuzu sonraları vücut şeklimizden anlardı. O zaman çok utanırdık. Birkaç gün yüzlerine bakamazdık. Etrafta rahat rahat gezemezdik. Karnımızı saklamaya çalışırdık. Sırtımızı büker çocuğu iyice gizlemeye çalışırdık.”*⁷⁹

Kendindeki bu değişikliği hisseden kadın, hamile olup olmadığını öncelikle yakınındaki kadınlara sorarak emin olmaya çalışır. Daha önceden çocuk sahibi olmuş olan kadınların tecrübeleri doğrultusunda hamilelik şüpheleri güçlenirse, haber, öncelikli olarak kocaya verilir. Doğum ve onun başlangıcı olan hamilelik, sevindirici

⁷⁸ Fatma Arslan, 1940, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁷⁹ Ayşe Atakan, 1923, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

bir haber olmakla birlikte geleneksel kültürde ayıp sayılmaktadır. Bu yüzden kadın hamile olduğunu açık bir şekilde söyleyemez. Kocaya verilen hamilelik haberi bir süre evdeki erkeklerden ve aile büyüklerinden saklanır. Sonradan evin büyük kadınları, eve yeni bir bireyin katılacağını, hamile kadının olmadığı bir vakitte ev ahalisine söyler.

Kazak Türklerinde, gelinin hamileliği öğrenildiğinde, “Kursak Saçma” adı altında bir toy düzenlenir. Gelinin hamile olduğunu anlayan her kayın valide (kayın valide yoksa elti) içten sevinerek ona çok yakınlık gösterir ve koruyucu davranır. Uygun zamanda kalabalık olmayacak şekilde köy kadınlarını toya çağırır. Gelen kadınlar sevinçlerini ifade ederler ve geline saçı saçmaları da uygun olur. Geline büyük saygı gösteren köy kadınları, dünyaya çocuk getirmenin her kadın için çok büyük bir talih olduğunu söyleyerek gelinin gönlünü sevince boğarlar.⁸⁰

Osmaniye’de hamileliğin duyurulması üzerine çeşitli inançlar mevcuttur. Hamilelik, halk kültüründe nazarın en çok değdiği mefhumlardan biridir. Bu sebeple kişiler, hamilelik olayını çevreden saklamaya çalışır. İnsanların duymasını engellemek için hamile olduğunu kimseye söylemez. Hem bu şekilde doğacak çocuğunun çok güzel olmasını da sağlamaktadır. Mevcut inanca göre, hamileliğin gizli tutulması halinde doğacak çocuk çok güzel ve akıllı olmaktadır.

Geçmiş zamanda, utanma sebebi olan hamilelik büyüklerden gizlenirken günümüzde kadının şerefi, onuru olmuştur.

3.5.2. Aş Verme (Aşerme)

Zamanın biraz ilerlemesiyle hamilelik belirtileri de artar. Bu aşamada aşerme denen, (Bölgemizde, aşerme tabiri, aş verme olarak kullanılmaktadır.)kadının birtakım yiyeceklere karşı aşırı istek duyması, birtakım yiyeceklerden de tiksinişi görülmektedir. Hamile kadınların aşermesi olayının tıbbi açıklaması da mevcuttur. Aş verme olayı, tıbben şöyle açıklanmaktadır: “Kanda gonadotropik hormonların artması ile gebelik bulantısı ve gebelik kusması görülür. Midede asidite azalır, bazal metabolizma artar, hipofiz ve tiroit hormonları bozulur. Bunların neticesinde gebe kadında psikolojik durum değişir. Hamile, imajinasyonlar içerisinde aşermeye başlar.

⁸⁰ Vahit Türk.(1998). *Kazak Halk Kültürü ve Edebiyatından Örnekler*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Bahar Sayısı, S.5, s.124

Bu durum altı aya kadar devam eder. Daha sonra azalsa da doğuma kadar sürdüğü de görülür.”⁸¹

Halk arasında aşerme adıyla anılan sözcüğün aslı, “aş yerme” şeklinde olup, yiyecek şeylerden tikslenme anlamındadır. Beğenmemek, kötülemek anlamlarındaki aş yemek, halk arasında giderek anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir.

Aşerme özellikle aynı niteliklere sahip yiyecekler üzerinde odaklaşır. Yani tatlı ve ekşi başta olmak üzere acı ve tuzlu herhangi birinde yoğunlaşır. Aşeren kadının canı tatlı itiyorsa, hep tatlı ve tatlı türevleri; ekşi istiyorsa hep ekşi ve türevlerini yemek ister. Hem tatlı hem ekşi istemez. Aslında bu durum, hamile kadının hormonları ile ilgili bir durumdur. Fakat hamile kadının bu aşerdiği yiyecekler etrafında çocuğun cinsiyetini tespit ile ilgili birtakım inanışlar görülür. Ekşi yiyecekler kız çocuğunun, tatlı yiyecekler ise erkek çocuğunun habercisidir.

Annenin hamileliği sırasında yiyeceklerine özellikle dikkat edilir. Herhangi bir yiyeceği canı istediğinde onu mutlaka yemesi gerektiği inancı vardır. Çünkü canının istediğini yiyemezse, karnındaki çocukta herhangi bir sakatlık ya da eksiklik olacağına inanılır.⁸² Annenin yediği, içtiği ve yapıp ettikleriyle çocuk arasında bire bir ilişki olduğu düşüncesiyle, mevsimi olmasa bile ya da ulaşılması zor bir yiyecek de olsa mutlaka tedarik edilip hamile kadına yedirilir.

Aşeren kadın genellikle acı, ekşi ve baharatlı şeyleri yemekten kaçınır ya da yakınları tarafından kaçınılmaya zorlanır. Bu tutumun nedeni halk arasında yaygın olarak söylenen “ye ekşiyi doğur Ayşe’yi” tekerlemesinde de görülür. Buna karşılık tatlı yiyecek ve içeceklerse oğlan çocuğunun belirtisi olarak yorumlanır ve bu durum yine yaygın bir söyleyişle, “ye tatlıyı, doğur atlıyı” tekerlemesiyle açıklanır.

Anadolu’nun çeşitli yerlerinde aşerme durumun niteleyen ad, deyim, anırtırma ve yakıştırmalardan bazıları şunlardır: Aşeriyor, aşyeriyor, aşeren, aşveren, aşyeren, aş çalıyor, yerikliyor, yerüklü, yergin, yerikleme, başı kel, başı döngün, başı bozuk, başı bulanık, göğnü kötü.⁸³

Osmaniye ve çevresinde aşeren kadınlarla ilgili bazı adet ve inanmalar mevcuttur. Bunlardan en yaygın olanı aşeren kadının gördüğü her şeyden bir parça yemesi gerektiğidir. Aşeren kadın görüp de canının istediği şeyden yemezse

⁸¹ Zuhâl Saylık, İbn-i Sina Hastanesi Kadın-Doğum Uzmanı, Osmaniye Merkez

⁸² Boratav, a.g.e., s.146

⁸³ Örnek, a.g.e., s.134

karnındaki çocukta bir sakatlık, eksiklik olabileceği inancı vardır. Kadın, herhangi bir yiyecek gördüğünde, canı istemese de o yiyecekten bir parça yemelidir. Çünkü belki kendinin canı istemeyebilir, ama karnındaki çocuğun canı çekmiş olabilir. Bu sebeple kadın, canının istediğini, ya da gördüğü bir yiyeceği mutlaka yemelidir.

Aşeren kadın, canının çektiği şeye ulaşamazsa, sağ eline salâvat getirip, o yiyeceği yiyorum diyerek niyetlenip sağ avcunun içini yalamalıdır. Bu şekilde kadına ve çocuğa zarar gelmeyeceğine inanılır. Bu uygulamanın aynısı Kıbrıs'ta Vadili Köyü'nde de mevcuttur. Hamilelik sırasında annenin canı bir şey istediğinde ve o anda canının istediği şeyi bulabilecek durumda değilse annenin avucunu yalaması gerekmektedir. Aksi halde istediği şeyin şekli çocuğun vücudunda çıkabilir.⁸⁴ Aşeren kadına istediğinin verilmesi ile derlenen inançlardan bazıları şunlardır:

“Aşeren kadının canı yiyecek ister, çok uyur, göğüsleri şişer. Aşeren kadına istediğini vermemek, yedirmemek büyük günahdır.”⁸⁵

“Aşeren kadına istediği verilmezse çocuk şaşır olur.”⁸⁶

“Aşeren kadına istediği verilmezse, çocuğun vücudunun bir yerlerinde eksiklik olur.”⁸⁷

“Kadın, istediğini yiyemezse, çocuğun vücudunda kadının istediği şeyin lekesi olur.”⁸⁸

“Aşeren kadın ciğer yerse, vücudunun bir yerinde kırmızı renkli ben oluşur.”⁸⁹

“Aşeren kadın, haram bir şey yerse çocuğu hayırsız olur.”⁹⁰

“Aşeren kadın canının istediğini yerse çocuğu akıllı olur.”⁹¹

“Aşeren kadına istediği yiyecek yedirilmeye çalışılır. Ama bulunamaz ise istediği şeye benzer yiyecek verilir.”⁹²

Kadın, hamileliğinin başlangıcının ardından mide bulantısı, halsizlik, baş ağrısı ve dönmesi, gerginlik gibi sıkıntılar yaşamaktadır. Aşeren kadının canının bir şeyler istediği, istediği şey verilmezse çocukta eksikliklerin olabileceği kanısı

⁸⁴ Nevzat Gözaydın. (2003). *Kıbrıs Türklerinin Dili ve Gelenekleri Üzerine*, Türk Dili Dergisi, Şubat 2003, S.614, s.162

⁸⁵ Fatma İleğiz, 1968, İlkokul Mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁸⁶ Emine Sakin, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁸⁷ Günay Ünal, 1975, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁸⁸ Meryem Korkmaz, 1961, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁸⁹ Ayşe Küçük, 1965, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹⁰ Ayşe Küçük, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹¹ Meryem Soyer, 1970, lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹² Emine Zengin, 1955, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

toplumda yaygındır. Aşeren kadının çok uyuduğu, göğüslerinin şiştiği, yüzünün değiştiği belirgin değişikliklerdendir. Toplumun her yöresinde olduğu gibi burada da aşeren kadına istediği yiyeceklerin mutlaka bulunup verilmesi inancı, gebe kadına çevresi tarafından gösterilen ilgi ve saygının bir parçasıdır.

Aşeren kadının ekşi yerse çocuğunun şımarık, yaramaz, terbiyesiz olacağı görüşünün kökeninde toplumdaki “ye ekşiyi, doğur Ayşe’yi” tekerlemesinin etkili olduğu görülür. Böylece, hamile kadının ekşili, acılı yiyeceklerden uzaklaşması sağlanarak kız çocuk doğurmasına engel olunmak istenmektedir. Aynı şekilde, aşeren kadının, izinsiz olarak başkalarının yiyeceklerinden yemesi de “doğacak çocuğun hayırsız olacağı” görüşü ile engellenmiştir.

3.5. 3. Hamilelik Döneminde Uyulması Gereken Yasaklar

Kadının hamileliğinin duyulması ile birlikte hem kadını, hem doğacak olan çocuğu kötülüklerden korumak, doğumun problemsiz olarak geçmesi ve sağlıklı, güzel çocuk doğmasının temini gibi amaçlarla doğum folklorunda hamile kadın ekseninde pek çok inanış ve uygulama mevcuttur. Devamlı gözlenen ve kontrol altında tutulan hamile kadının, kendisinin ve doğacak olan çocuğunun sağlığı açısından ve birtakım istenmeyen durumların ortaya çıkmasını önlemek için, yapması ve kaçınması gereken davranışlar sık sık kendisine hatırlatılır.

Çocuk anne karnında iken, kadının kimi davranışlarının doğacak çocuğu olumlu ya da olumsuz etkileyeceğine inanılır. Çocuğun, çirkin, hayırsız, huysuz ya da sakat ve benzeri olumsuz özelliklere sahip olmaması için gebe kadının kimi davranışlardan kaçınması istenirken, çocuğun güzel huylara ve güzel fiziğe sahip olması için de gebenin bazı yiyecekleri yemesi veya yememesi, bazı uygulamaları yapması veya yapmaması istenir.

Anadolu’nun pek çok yöresinde gebe kadının kaçınması ya da uygulaması gereken pratiklerin olduğunu yazılı kaynaklardan öğreniyoruz. Güzel nesnelere bakılıp, çirkin nesnelere bakılmaması tüm Anadolu’da ortak uygulamadır. Güzel şeylere bakınca, çocuğun güzel olacağı, çirkin şeylere bakınca çocuğun çirkin olacağı inancı da tüm Anadolu’da ortaktır.⁹³

Osmaniye ve çevresinde doğacak çocuğun sağlıklı ve güzel olması için gebe kadının kaçınmalarından bazıları şunlardır:

⁹³ Daha çok örneğe ulaşmak için bkz. Orhan Acıpayamlı, Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü.

“Çocuk yarık dudaklı olasin diye tavşana, deveye baktırılmaz, tavşan, deve eti yedirilmez.”⁹⁴

“Çocuk sakat olmasın diye, doğum odasında sağlıklı çocuklar bulundurulur, kırklı kadın odaya alınmaz.”⁹⁵

“Çocuk sakat olmaması için akraba evliliği olmamalı.”⁹⁶

“Kan uyuşmazlığından, röntgenden çekinmeli.”⁹⁷

“Sık sık doktora kontrole gitmeli.”⁹⁸

“Sigara, içki, zararlı madde ve iğne, hap kullanmamalı.”⁹⁹

“Mübarek gecelerde, bayramlarda, kandil gecelerinde cinsel ilişki olmamalı.”¹⁰⁰

“Ağır yük kaldırılmamalı, yüksekte atlatılmamalı.”¹⁰¹

“Ciğer yememeli, yerse de vücudunun herhangi bir yerine dokunmamalı.”¹⁰²

“Gebe kadın, çocuğu huysuz ve hayırsız olmaması; çocuğunda leke kalmaması için gizli bir şekilde yiyecek yememeli.”¹⁰³

“Hamile kadın cenaze evine gitmez. Giderse çocuğu korkar.”¹⁰⁴

Karaçay-Malkar inancına göre evi ve aile ocağını koruyan ruhun-iyenin adı Tabu'dur. Ev ve ocak-od iyesi de Türk inanç sisteminin günümüze gelen uzantılarıdır. Ev iyesi evin eşığının altında olur, evin halkını yabancı ve zararlılara karşı korur. Bu itibarla hamile kadın eşığe basmaz, eşığın üzerinde durularak konuşulmaz, eşik temiz tutulur. Kapı, dış dünya ile ev arasında bir sınır teşkil etmektedir. Dışarıdaki tehlikelerden insanları ev ocak iyesinin koruduğuna inanılır. Ev ocak iyesi evin eşığında bulunmaktadır.¹⁰⁵

⁹⁴ Şule Öner, 1973, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez

⁹⁵ Güzin Gülaçtı, 1970, üniversite terk, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹⁶ Selma Pehlivan, 1977, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez

⁹⁷ Hatice Babatekin, 1947, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹⁸ Nuriye Kırçılı, 1940, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

⁹⁹ Hatice Kıran, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰⁰ Aysun Sakin, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰¹ Emine Gök, 1964, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰² Dürdane Aktı, 1955, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰³ Fatma Temel, 1957, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰⁴ Meryem Ünal, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰⁵ Kuban Cemil İlyasova-Yaşar Kalafat(1998), Türkmenistan ve Türkiye Halk İnançlarında Doğum, *Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, s.327

Od/ateş iyesi ise, ateş etrafında oluşmuştur. Ocağın sönmesi istenmez, ocağa pis şeyler atılmaz, ateş su ile söndürülmez.¹⁰⁶ Tüm bu inanışlar, herkes için geçerli olsa da hamile kadın diğerlerine göre buna daha çok dikkat etmelidir.

Osmaniye’de yer, toprak parçası kutsaldır. Toprağın da bir ruhu vardır. Bu ruh koruyucu, can verici bir ruhtur. Karaçay-Malkar halk inançlarına göre Yer İyesi, yeryüzü topraklarının kutsal ruhudur. Toprağın sahibi anlamına gelir. Yer iyesi, eski Türk inanç sisteminin ürünüdür. Gök gibi yer de kişiöğlunu besler. Eski Türklerde yere kurban kesiliyor, ant içiliyordu. Eski Türklerde bir de Yir Ana iyесinin varlığından söz edilmektedir. Bu iye, yerin ve toprağın sahibi olarak tasavvur edilir. Muhtemelen, “Ana vatan”, “Ana yurt” tabiri buradan gelmektedir.¹⁰⁷ Tüm bu açıklamalar yere, sıcak suyun niçin dökülmediğini, dökülürken de niçin besmele çekildiğini açıklamaktadır. Aşağıda bu konu ile derlenen cümleler verilmektedir:

“Hamile kadın, kapı eşiğine oturmaz. Kapı eşiğinde oturursa orada bulunan ruhlar rahatsız olur ve kadını ve çocuğunu rahatsız ederler.”¹⁰⁸

“Hamile kadınlar ateşe su dökerek söndürmez. Ateş kutsaldır. Ateşin ruhu iyi ruhtur. O ruh rahatsız edilmemelidir.”¹⁰⁹

“ Hamile kadın gece dışarıya sıcak su dökmez. Dökmez zorunda olursa da besmele çekerek dökmelidir. Yoksa ateşin kutsal ruhu, çocuğu ve annesini rahatsız eder.”¹¹⁰

Hamile kadının akşam namazından sonra kapı önüne, eşiğe, evin girişine oturması uygun değildir. İnanışa göre o bölgelerde cinler, periler oturmaktadır. Eğer hamile kadın o bölgeye oturursa orada bulunan cinleri rahatsız eder. Sonra da o cinler hamile kadını ya da çocuğu rahatsız eder. Ya da doğumdan sonra çocuğu alıp kaçıtır.

Türkmenlerde, hamile bayanın cenazeye gitmesi yasaktır. Gitmesi halinde bebeğın boynunun “boş” gevşek olacağına inanılır. Bebeğın boynunun boş, gevşek olmaması ve sağlıklı olması için cenazenin kefeninden bir ip parçası alınarak geline

¹⁰⁶ Yaşar Kalafat-Ufuk Tavkul, Karaçay-Balkarlar, Tarih, Toplum ve Kültür, KaraM yayınları, Ankara 2003, s.122

¹⁰⁷ Kalafat-Taykul, a.g.m., s.123

¹⁰⁸ Sıdika Aydın, 1928, okur-yazar. Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁰⁹ Emine Teke, 1940, Okur-yazar değil. Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹¹⁰ Fatma Vural, 1935, okuma-yazması var. Ev hanımı, Osmaniye Merkez

verilmesi gerektiğine inanılır.¹¹¹ Osmaniye’de de hamile bayanın cenazeye gitmesi iyi sayılmaz.

Hamile bayanın yanan ateşe su dökmesi de yasaktır. Çünkü ateş kutsaldır. Ateşe su dökmek zorunda ise besmele çekerek dökmelidir. Eski Türk inancı olan Şaman inancında da ateşin ruhu vardır. Ve bu ruh iyi ruhtur. Bu durum ateş kültü ile de açıklanabilir. Türkler ateşe değer vermişlerdir. Ergenekon Destanında da ateşe verilen değer açıkça belirtilmiştir.¹¹² Erzurum’da hamile kadın, akşam namazından sonra kapı önüne, eşiğe ve evin dışına sıcak su dökmez. Çünkü bu yerlerde bulunan cinler yanar ve sakat kalırlar, kendine karşı kin beslerler, yarın doğum yapınca çocuğa musallat olur, ciğerini söküp götürürler.¹¹³

3.5.4. Hamilelik Döneminde Yapılması Gereken Pratikler

Yukarıda sayılan uygulamaların aksine, doğacak çocuğun akıllı ve sağlıklı olması için gebe kadının yapması gereken bazı pratikler de mevcuttur. Bu pratiklerin temelinde doğacak olan çocuğun geleceğini etkilemek vardır. Çocuğun, gelecekteki yaşantısı, annesinin hamilelik döneminde yaptıklarıyla doğrudan ilgilidir. Halk arasında bu durum çeşitli hikâyelerle insanlara anlatılmaktadır. Anne, hamilelik döneminde aşererken dikkatli olmalıdır. Çünkü kendisi ne yaparsa çocuğu da ilerde onu yapacaktır.

Osmaniye’de hamile kadının yapması gerekenler şu şekilde belirtilmiştir:

*“Çocuğun yanakları ve teni güzel olsun diye hamile kadın kiraz, şeftali yer.”*¹¹⁴

*“Yanakları ala al olsun diye, Elma yer.”*¹¹⁵

*“Gamzeleri olsun diye ayva yer.”*¹¹⁶

*“Teni beyaz olsun diye peynir yer, süt içer. Beyaz tenli insanlara bakar.”*¹¹⁷

*“Çocukta çirkinlik olmasın diye, canının istediği her şeyden yer.”*¹¹⁸

¹¹¹ Kuban Cemil İlyasova-Yaşar Kalafat.(1998). Türkmenistan ve Türkiye Halk İnançlarında Doğum. *Dursun Yıldırım Armağanı*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s.325

¹¹² Saim Sakaoğlu-Ali Duymaz. (2002). *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*. Ötüken Yayınları, İstanbul, s.209

¹¹³ Orhan TÜRKDOĞAN. (1982). *Doğu Anadolu’da Ana-Çocuk Bakımı İle İlgile Kültür Kalıpları*. Türk Kültürü Dergisi, S.233 Eylül 1982, s.660

¹¹⁴ Ebru Ademoğlu, 1973, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez

¹¹⁵ Fulya Çerçioğlu, 1972, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Düziçi

¹¹⁶ Refika Doğan, 1947, Üniversite mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez

¹¹⁷ Remziye Çavdar, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹¹⁸ Türkan Bostan, 1944, Üniversite mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez

Yaygın bir inanç da, çocuğun ana karnında ilk oynadığı sırada, annenin baktığı, gördüğü, yediği nesnelere etkileyici gücünün çok daha yoğun ve belirleyici olmasıdır. Çünkü çocuğun oluşumu o anda başlamış sayılmaktadır.

Hamile kadının yapıp ettiklerinin çocuğa yansıtacağı inancı bölgede yaygın olarak görülmektedir.¹¹⁹ Yukarıda örnek olarak verilen kaynak kişilerin anlattıkları da bunu doğrular niteliktedir. Hamilelik esnasında, hamile kadının gizli bir şey yemesinin çocukta mutlaka fiziksel bir iz bırakacağı inancı ile ve bu yola başvurmaması için, hamile kadına sık sık canının bir şey isteyip istemediği sorulur ve istekleri yerine getirilmeye çalışılır. Bu konudaki endişe ve korkunun benzeri, hamile kadının baktığı şeylerin olumlu ya da olumsuz özelliklerini çocuğa geçireceği inancı da görülmektedir. Çocuğun çirkin, inatçı, kötü huylu olmasını engelleme arzusuyla hamile kadının bu özelliklere haiz insan, hayvan ya da nesnelere bakması engellenir. Tersine, özellikle anne karnında çocuğun tekme attığı hissedildiğinde, fiziksel ve huy olarak beğenilen kişilere ve güzelliği simgeleyen ay-özellikle dolunay- gibi nesnelere bakılır.

Bütün bu kaçınma ve uygulamaları sıradan boş birer inanç gibi kabul etmek doğru olmaz. Gebe kadın, normal kadınların içinde bulunduğu ruh durumundan ayrı yapıdadır; endişeleri ve korkuları vardır. Bağlı bulunduğu kültür değerlerine göre “geçiş dönemlerinin önemli bir aşamasını yaşamaktadır. Gebe kadınla karnındaki çocuk arasında varsayılan etki mekanizması toplum, cemaat ya da grup özünde işler ve geçerlidir. Kaynak kişilerin bu konudaki açıklama ve yorumları da bunu doğrulamaktadır.

Hamile kadın, çocuğunda bir eksiklik olmaması için canının istediği her şeyden az da olsa yemelidir.

3.6. ÇOCUĞUN SAĞLIKLI DOĞMASI İÇİN UYGULANAN PRATİKLER

Uzun bir bekleyişten ve yapılan onca çabadan sonra kadın hamile kalmıştır. Sıra çocuğu karnında sağlıklı bir şekilde tutup hamileliği devam ettirmeye gelir. Bunun için çeşitli önlemler alınır.

---

¹¹⁹ Ama bölgenin erkekleri bu duruma pek inanmamaktadır. Onlara göre, hamile kadınlar, hamileliklerini fırsat bilerek kocalarına her istediklerini yaptırmaktadırlar. Kocaları da inanmasalar da “ya bir şey olursa” kaygısıyla denilenleri yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Daha önceki gebeliği ya da gebelikleri düşükle sonuçlanmışsa, gebeliğin başlangıcından itibaren kendini fazla yormamaya çalışır. Zaten toplumumuzda hamile kadına özen gösterilir, korunur, kollanır. Ondan fazla iş yapmaması beklenir. Eğer kadının daha önce doğan çocuğu ya da çocukları yaşamamışsa bu kez hamileliğin başlangıcı ile birlikte birtakım dinsel-büyüsel uygulamalara başvurur. Doğacak çocuğu sağlıklı olsun, yaşasın diye türbelere, yatırlara ve hocalara gider, dileklerde bulunur, adaklar adar, muskalar yazdırır.

Kadın çok arzu edilmeyen bir dönemde hamile kalmışsa kadına hiç önem verilmez, kadın kendi kendine dikkat etmez. Eğer kadın ve ailesi çocuğu istiyorsa veya kadının ilk hamileliği ise kadın kendine iyi bakar, bakmak zorundadır. Toplum kadına bunu zorlamaktadır. Günümüzde ilk hamilelikte çocuk düşmüşse eski zamanda olduğunun tersine, bu çok önemsizdir. Çünkü Osmaniye’de ilk hamileliği düşükle sonuçlanmış pek çok kadın bulunmaktadır. Buna sebep olarak da İskenderun’da bulunan demir-çelik fabrikasından çıkan gazların rüzgârın etkisiyle Osmaniye’ye geldiği gösterilmektedir. Yine de çocuğun düşmemesi için birtakım uygulamalarda bulunur. Eğer kadının ilk gebeliği ya da ikinci veya üçüncü gebeliği de düşükle sonuçlanmışsa birtakım dinsel büyüsel işlemler ortaya çıkar.

Kadın önce kendi vücuduna çok iyi bakar. Evinden dışarı çıkmaz. Sürekli yatar. Gıda ihtiyacını çok iyi karşılar. Güç verecek fındık, fıstık, badem, kayısı, et, süt, yumurta, yoğurt, pekmez gibi gıdaları alır. Hocaya gider, çocuğun düşmemesi için muska yazdırır.

Osmaniye’de sık sık çocuğu düşenlere, çocuğu doğup da ilk aylarda ölen kadınlara “**tıbıkalı**” denir. Tıbıka halk arasında kötü bir ruh olarak bilinir. Hamile kadınları sevmeyen, çocuğun canını alan bir ruhtur. Bu sebeple tıbıkalı diye bilinen kadınlar hamileliğin başlangıcında hocaya giderler ve tıbıka muskası yazdırırlar. Bu muskaya “**mutlak**” denir. Kadın bu mutlakı ya beline, ya da boynuna bağlar. Bu şekilde tıbıkası geçer. Çocuk doğuncaya kadar kadın muskayı kendi üzerinde taşır ki tıbıka denilen kötü ruh gelip de kadının çocuğunu elinden almasın. Çocuk bir yaşına girdikten sonra tıbıka ruhunun çocuğu ve anneyi rahat bırakacağına inanılır.

Tıbıkalı kadın tıbıka muskasını her hamileliğinde yeniden yazdırmak zorundadır. Birinci hamilelikte yazılan tıbıka muskası ikinci hamilelikte geçerli olmaz. Bu sebeple kadın her hamileliğinde yeniden tıbıka muskası yazdırmak zorundadır.

Çocuğu yaşamayan, sık sık çocuk düşüren ailelerin yaptıkları diğer uygulama, “Çocuğum doğarsa, onu Mehmet adlı kırk kapıdan giydirip, kırk kapıdan beslerim.”şeklinde adak adamaktır. Adağın yerine getirilmesi için, doğumdan önce ailesinde “Mehmet” adı bulunan kırk kapı gezilir. Kırk kapıda adağın ne olduğu söylenir ve para istenir. Toplanan paralarla çocuk için hazırlık yapılır. Çocuk olunca da tüm masrafları belli süreye kadar toplanan para ile karşılanır. Bu adakta da ölüm ruhunun kandırılması için önceden yapılan hazırlıklar mevcuttur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞUM SIRASINDA YAPILAN İNANÇ BAĞLAMLI PRATİKLER

4. 1. DOĞUM

Kadının doğum sırasında güçlüklerini gidermek, kolay doğum yapmasını sağlamak amacıyla bir dizi işlem uygulanır. Dokuz ay boyunca anne ve çevresi, sağlıklı bir çocuğun dünyaya gelmesi ve doğumun sağlıklı olması için çaba harcamışlardır. Gebeliğin ilk gününden itibaren bebek için başlayan hazırlıklar, artık tamamlanmıştır. Doğacak çocuk ilk torunsa hem kız hem erkek tarafının ailesi hazırlıklara daha da fazla önem verir. Çocuğun giyeceklerinden yatacağı yere kadar pek çok şey doğumdan önce hazırlanır.

İlk doğum eski Türk topluluklarından günümüze kadar aile için önemli olmuştur. Yakutlarda, doğum günü yaklaşınca, erkek, ormana gidip bir kayın ağacı keser. Bu ağaçtan üç kazık hazırlar. Bunlar tek bir kayın ağacından alınmalıdır. Bu kazıklar çadırın içerisine dikilir. Onlardan kalın bir urgan geçirilir. Doğum sancısı çeken kadın, bu iplerden güç alır. Yakutlar doğum anında kileri, evi, sandıkları hep açık bırakırlar. Ateşe yağ atıp, “Ey doğum tanrısı Ayısıt Hatun ye! Yolun açık olsun!” derler.¹²⁰ Altaylı Boylarda ve Kırgızlar’da doğum saati yaklaşınca, oba yahut oymak kadınları lohusanın evine toplanırlar. Tecrübe görmüş bir kadın, ebe(ineci) vazifesini görür. Çadırın tam orta yerine(ateş yakılan yere) bir direk yerleştirerek ona bir urgan bağlarlar. Bu urganın bir ucu duvara bağlanıp lohusanın koltukları altından geçirilir. Kadın çok ıstırap çekmeye başlarsa albastı yahut al karısı denilen kötü ruhun lohusaya musallat olduğuna hükmederler. Bu kötü ruhu korkutmak, kovmak için erkekler toplanır, “hay, huy!” diye haykırmaya başlarlar, tüfek ile havaya ateş ederler. Bu gürültü kadın doğuruncaya ve baygınlığı geçinceye kadar devam eder.¹²¹

---

¹²⁰ İnan, a.g.e., s.168

¹²¹ İnan, a.g.e., s.169

Kazak Türklerinde genç gelinin doğum sancıları başladığında “Jariskazan” adı verilen bir toy yapılır. O zamanlarda kadınlar evde doğum yapmaya mecbur olduklarını bilmektedirler. Ardiç ağacını tutuşturup canı daralan kadının başından döndürerek cinleri uzaklaştırmış olurlar. Kayınvalide ise, sandığını açar ve “Torunum dünyaya geldiğinde ağzını açayım.” diye sakladığı bu ana özel yiyecekleri kazana koyar. Jariskazan âdeti başladığında komşu kadınlar ve doğum yapan kadının arkadaşları yardıma gelirler, erkekler ise dışarı çıkıp bebeğin sesini duymak için beklerler.¹²²

Doğu Anadolu’da bilhassa Tunceli civarında doğumda güçlük çeken kadınların güçlük çekmemeleri için doğum evinin eşliğinde erkek at kişnetilir veya kazan dibi dövülür, silah atarak ses çıkarılır. Çıkacak sestem doğumu zorlaştıran güçlerden anne adayının kurtulacağına inanılır.¹²³

Doğum yaklaştıkça yapılan hazırlıklar arasında doğumu yaptıracak kişinin seçimi başta gelir. Geleneksel kültürde bu kişi “ebe”dir. Osmaniye’de ebe, ya bilinen tanıdık bir ebedir, ya da aralık ebesi denilen, doğum yaptıрма işinden anlayan, tecrübesi olan, rahat doğum yaptıran, eli hafif diye tabir edilen kişilerdir. Doğum anı yaklaşp sancılar başladığında, aileden yaşı kemale ermiş bir kadın giderek bu eli hafif kişilerden bildik birini ya da ebeyi çağırır. Doğum yaptırmak için, eskiden, aralık ebesi denilen bu kişiler daha çok tercih edilirdi. Günümüzde bu kişiler artık ebelik işlerini icra etmemektedirler. Derleme çalışmasında geçmişte aralık ebelerinin tercih edildiği tespit edilmiştir:

“Ben hiç ebeyle doğum yapmadım. Beni hep kaynanam doğurttu. Aralık ebesiymiş eskiden. Şimdi yapmıyor. Ama o bu işten anlıyor.”¹²⁴

“Doğuma yakın sancım başladığında kaynanam gidip “Kara Ebe”yi aldı geldi. Kara Ebe onun lakabı. Esmer diye öyle biliniyor. Nerdeyse Osmaniye’nin yarısını o doğurtmuştur. Maşallah, eli çok hafif, rahatça doğurtturuyor.”¹²⁵

¹²² Türk, a.g.e., s.125

¹²³ Yaşar Kalafat. (2001). *Türk Dünyası Halk İnançları*. Türk Ocakları Trabzon Şubesi Yayınları, Trabzon, s.90

¹²⁴ Melehat Kandemir, 1957, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹²⁵ Dilek Sönmez, 1976, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

“Ben ebeye filan gitmedim. Sancım başladığımda hazırlığımı yapıp banyoya giderdim. Doğurup göbeğini keserdim, sonra çocuğu sarıp sarmalayıp çıkardım. Tüm çocuklarımı kendi kendime doğurdum.”¹²⁶

Doğum anı, merak, endişe, korku ve sevinç gibi duyguların zirveye yükseldiği andır. Doğum yapacak olan kadın kadar, başta eşi olmak üzere herkes heyecan içinde doğumun bir an evvel ve kolaylıkla gerçekleşmesi için üzerlerine düşeni yaparlar. Annenin ve çocuğun sağlıklı olarak doğumdan kurtulmaları için birtakım işlemler uygulanır.

Eski Türk inanç sistemi Şamanizm inançlarına göre, kısır kadınlar çocuk vermesi için Ayısıt’a dua ederler. Gebe kadınlar doğum günleri yaklaştığı zaman odalarını ve evlerinin çevrelerini temiz tutmaya çalışırlar. Komşu çocuklarına ve hayvan yavrularına karşı şefkat gösterirler ve onları doyururlar. Ayısıt geldiğinde herkes güler yüzlü, şen ve tok olmalıdır.¹²⁷ Osmaniye halk inançlarında da kadın, doğumunun kolay geçmesi için küçük çocukları sevindirir, fakirlere sadaka verir.

Osmaniye’de, geçmişe nazaran, günümüzde hemen hemen tüm doğumlar hastanelerde gerçekleşmektedir. Çok az kişi, doğumu kendi isteğiyle evde yapmaktadır. Bir kişi derleme esnasında evde doğumu tercih ettiğini belirtmiştir:

“Ben gelinimi evde doğurturdum. Hastaneye götürüp de rezil ettirmedim. Hastanede, çocuk hemen doğsun diye kadınların karınlarını eziyorlar. Ağrısı bir ay geçmiyor. Ebeyi eve çağırdım, gelinim çok acı çekmeden doğurdu.”¹²⁸

4.1.1. Kolay Doğum

Gebe kadının sancısının başlaması ile birlikte doğum hazırlıklarına başlanır. Biyolojik bir olay olan doğum, hayatın geçiş dönemlerinden biri olup hayatın başlangıcı ve geçiş dönemlerinin en önemli olanıdır. Doğum olayının gerçekleşmesi sırasında, doğum odasında ve doğum anında birçok adet ve inanma uygulanır. Uygulanan pratiklerde, doğumun kolay olmasının amaçlanması yanında doğacak çocuğun ve annesinin tehlikelerden korunması ve kutsanması da amaçlanmaktadır.

Doğumun kolay olması, doğacak çocuğun ve annesinin tehlikelerden korunabilmesi için eski Türk topluluklarından günümüze, işlevi aynı ama uygulaması

¹²⁶ Hülya Bindebir, 1927, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez. Bu kişi aralık ebesi diye bilinen kişidir. Tüm doğumlarını kendi başına yapmış kişi olarak tanınmaktadır.

¹²⁷ İnan, a.g.e., s.37

¹²⁸ Medine Yalvaç, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

farklı olan çeşitli pratikler gelmiştir. Türk halklarının doğum inançlarında bu uygulamalara rastlanılır. Altaylılar, doğum olacağı zaman; kiler, ev ve sandıkları açarlar. Ateşe yağ atarak, doğum tanrısı Ayısıt'a "Yolun açık olsun." derler. Çocuk doğduğu an yağlı yemek yerler; bir hayvan keserler, hayvanın kafasını kırmadan pişirirler. Kemiklerini de bir kaba doldurup ormanda bir ağaca asarlar. Altaylılarda ve Kırgızlarda doğum saati yaklaşınca kadınlar lohusanın evinde toplanırlar. Tecrübeli kadın, ebe(ineci) görev yapar. Çadırın orta yerine bir direk dikilir. Ona bağlanan urgan kadının koltuklarının altından geçirilir. Kadın çok ızdırap çekmeye başladığında ona musallat olduğuna inanılan kötü ruhları korkutmak için erkekler bağırmağa başlarlar, havaya ateş ederler. Bu gürültü kadın doğuruncaya kadar devam eder.¹²⁹

Anadolu'nun pek çok yöresinde olduğu gibi Osmaniye'de de doğumu kolaylaştırmak için çeşitli işlemler yapılmaktadır. Bu işlemler yapılışında farklılık arz etse de yapılarıdaki amaç aynıdır. Eskiden, Osmaniye'li kadınlar doğumu kolaylaştırmak amacıyla, bebek için hazırlanan kıyafetlere geçirilen lastikler çözükle bırakırlarmış. Yani kıyafete geçirilen lastiğın uçları bağlanmaz, lastiğe düğüm atılmazmış. Eğer, düğüm atılırsa çocuğın doğarken zorlanacağına inanılırmış. Lastiğe düğüm atılınca annenin rahminin düğümlemesinden korkarlarmış.

Kolay doğum için yapılan bir diğerk işlemler, doğum odasına kimsenin alınmamasıdır. Odada sadece, ebe, gelinin yakın akrabası, görünce ya da kaynana bulunur. Odada fazla insan bulunursa çocuğın utanıp gelmeyeceğine inanılır. Doğum odasına yabancı insan almamakla, kötü ruhlara sahip tıbıkalı ve kırklı kişilerin girmesi de önlenir. Odaya tıbıkalı kadın girerse doğumun çok zor olacağına, çocuğın ölebileceğine inanılır.

Kazak Türklerinde, gelinin kolay doğum yapabilmesi için, gelinin sancısı başladığında kaynana tarafından jariskazan aşı pişirilmeye başlanır. Bu yemek; torun, yemek pişinceye kadar veya yemeğın pişmesiyle çocuk doğsun niyetiyle yapılmaktadır. Bu yemeğın pişirilmesinin doğumu kolaylaştıracığına inanılır.¹³⁰

Başkurtlarda da doğum anında, doğumu kolaylaştıracak, kötü ruhları kovacak birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Başkurtlar doğum anında, lohusaya,

¹²⁹ İnan, a.g.e., s.168

¹³⁰ Türk, a.g.e., s.125

“şeytan oyun” dedikleri töreni yaptırmak için “köreze”yi çağırırlar. Köreze, dans eder, bağırır, çağırır. Böylece cin ve şeytanları kovar.¹³¹ Cin ve şeytanlar kovulunca da kadın kolay doğum yapar. Uygulama doğum sonrası gece de devam eder. Geceki tören, al karısını ve çeşitli şerir ruhları kovmak içindir.

Osmaniye’de doğumun kolay geçmesi, çocuğun kolay doğması için hamile kadın iskemleye oturtulur. Kadının beli aşağı doğru sıvazlanır. Çünkü Hz. Muhammed doğarken, Allah meleklerini Amine’nin belini sıvazlamaları için göndermiştir. Bu durum Süleyman Çelebi tarafından Mevlit adlı eserinde belirtilmiştir. Mevlit okunurken de bu bölümde insanlar ayağa kalkıp birbirlerinin belini sıvazlarlar. Ne kadar çok sıvazlarsa o kadar iyidir. Doğum esnasında belin sıvazlanmasının kaynağında bu dini kaygı yatmaktadır. Bu uygulamayla, inanca göre kadının kolay doğum yapması sağlanır. Allah’tan yardım dilenir. Bunlardan başka, yine doğumun kolay olması için uygun yere ip bağlanır. Hamile kadın bu iplere gerilerek doğumunu kolaylaştırır. Zeytinyağı ile kadını karnı ve rahim ağzı genişlesin amacıyla ovulur. Doğum anında yanında sürekli Kuran okunur.

Tüm bu işlemler annenin çok acı çekmemesi ve doğacak çocuğun yeni dünyasına sağlıklı bir şekilde gelmesi için yapılmaktadır.

4.2. EVDE DOĞUM

Bugün itibariyle evde doğum yapılmamaktadır. Yukarıda da belirttiğim gibi bazı özel istekler dışında doğumlar hastanede gerçekleşmektedir. Köylerde sağlık ocağı olmasına rağmen buralar doğum için tercih edilmemektedir. Doğum yapacak kadın ve ailesi her şeyin güvende olması açısından uzman kişilerin bulunduğu hastanelerde doğum yapmak istemektedirler.

Evde, doğum ne kadar kolay geçecek olsa da doğum esnasında kötü bir durum yaşanabilir ihtimali yüzünden hastanede doğum tercih edilmektedir. Fakat eskiden doğumlar evde yapılırmış. Doğum folkloru açısından evde yapılan doğumlarda üzerinde durulması gereken üç nokta, doğumu yaptıracak olan kişi, çocuğun göbeği ve çocuğun eşi(sonu)dır.

Evde yapılan doğumlarda doğum yaptıracak kadının mutlaka yardımcıları vardır. Doğumu ebe yaptıracaksa ona yardım eden kişi doğum yapacak kişinin tecrübeli bir yakınıdır. Doğumu “aralık ebesi” denilen işten anlayan, doğum üzerine

---

¹³¹ İnan, a.g.e., s.13

yeterince tecrübe kazanmış biri ise, yardımcısı, pek çok doğuma şahit olmuş, kendisi de doğum yaptırabilecek kadar tecrübe kazanmış başka bir kişidir. Osmaniye’de, geçmişte köy ebelerinin doğum yaptırdığı şu cümlelerle kanıtlanmaktadır:

“Beni köy ebesi doğurttu. Sancım başladıydı, gidip köy ebesini alıp geldiler.”¹³²

“Köyde ebelik yapan yaşlı bir teyze vardı. Beni o doğurttu. Şimdi rahmetli oldu.”¹³³

“Beni kaynanam doğurttu. Yıllardır mahalledeki herkesi doğurtur. Kendi çocuklarını da tek başına kendisi doğurmuş.”¹³⁴

“Ben son çocuğumu hastanede doğurdum. Diğerlerinin hepsini evde doğurdum. Evde doğurmak daha iyi.”¹³⁵

“Sekiz çocuk doğurdum. Hepsini evimde doğurdum. Ebe felan da çağırmadım. Kendi kendime doğurdum. Korkmadan nasıl yaptıysam? Şimdiki aklım olsa hastaneye giderdim.”¹³⁶

Bugün Osmaniye’de ve çevre köylerinde doğum yaptırmayı bilen kişiler ya ölmüştür, ya da bu işe artık kalkışmamaktadır. Aralık ebesi denilen kişiler, kendi bildiklerini ve bu işteki becerilerini, doğumla ilgili bildikleri püf noktaları kendi kızına ya da etrafında o işe meraklı kişilere öğretmektedir. Günümüzde evde doğuma pek rağbet olmadığından bu kişilerde aralık ebesi olmaya rağbet yoktur. Kaynak kişiler arasında birkaç tane aralık ebesi olarak tanınan kişiyle de görüşülmüştür. Onlar artık bu işle uğraşmadıklarını ama bitkisel ilaç hazırlamada, bardak vurmada, asmada, bel çekmede yardımcı olduklarını söylemişlerdir.

Aralık ebelerinin fonksiyonlarını tamamlayıp tarihe karışmaları biraz da halkın bilinçlenmesi, şehir ve kasabalardaki hastanelere ulaşma imkânlarının eskiye göre daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Doğum anında oluşabilecek ve doğum yaptıran kişinin müdahale edemeyeceği herhangi bir problemde hem annenin hem çocuğun hayati tehlikeye girebileceği gerçeğinin kabulü ile köylü imkânlarını zorlayarak da olsa doğumun hastanede gerçekleşmesini sağlamaktadır. Doğum için artık hastaneler tercih edilmektedir.

¹³² Fatma Kırçılı, 1935, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹³³ Habibe Şahan, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹³⁴ Meziyet Bindebir, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹³⁵ Meral Eraslan, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹³⁶ Hülya Bindebir, 1927, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

4.2.1 Eşle İlgili Pratikler

Evde yapılan doğumlarda, doğum esnasında, anne karnından, çocuktan hemen sonra halk arasında eş ya da son denen plasenta düşmektedir. Döl yatağında

bulunan plasenta, hamilelik boyunca, annenin kendi kanı ile çocuğun beslenmesini sağlamaya yarar. Halk arasında çocuğun eşi ya da sonuna, çocuğun bir parçası olarak bakılır ve eşle çocuk arasındaki bu bağ nedeniyle, eşin, düştükten sonra çocuğun geleceği üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisi olacağına inanılır. Osmaniye’de çocuğun sonu, doğan çocuğa eş olarak görülüp ona bir kutsiyet atfedilir. Çocuğun eşi yeni doğan çocuk kadar kıymetlidir. Çocuğun eşinin aile bireyleri tarafından toprağa gömülmemesi durumunda doğan çocuğun hastalıklı olacağına inanılır.

Yörede eşle ilgili değişik inanç ve uygulamalar mevcuttur. Kız çocuğunun eşi, evin ocağına yakın bir yere gömüldüğünde kızın büyüyünce ev hanımı olacağına inanılır. Ayrıca çocuğu doğup da yaşamayan kadının eşi, köpeğe yedirilerek çocuğun yaşaması sağlanmaya çalışılır. Sonla ilgili bu pratiklerin uygulanması için evde doğum olması gerekmektedir. Eskiden bölge kadınlarının hastanede doğum yapmayı tercih etmemelerinin altında eşle ilgili bu inanışların önemli etkisi vardır. Sırf bu eş yüzünden evde doğum yapıldığı görülmüştür.

Günümüzde doğumlar hastanelerde gerçekleştiği için çocuğun eşine bu derece önem verilmemektedir. Ama bazı kadınlar, hastane çalışanlarından çocuğun eşini istemektedirler. Aldıkları eşi eve getirip yıkadıktan sonra gömmektedirler.

Doğu Anadolu’da çocuğun, eşinin gömüldüğü yere göre büyüyünce meslek seçeceğine inanç vardır. Cami duvarına gömülünce imam, askeri kışlanın duvarına gömülürse subay olacağı gibi. Değirmene eşin gömülmesi çocuğun bereketli bir hayat süreceği şeklinde yorumlanmaktadır.¹³⁷

Çocuğun eşine verilen önem eşle ilgili birtakım inanç ve uygulamayı da beraberinde getirmektedir. Eş, yeni doğan çocuğun ardından annenin döl yatağından çıkmaktadır. Bu plasenta halk arasında çok kıymetlidir. Çocuğu koruduğuna, çocuğu beslediğine inanıldığı için, eşe, bir insan gibi kıymet verilmektedir. Annenin rahminden çıkan plasenta halk arasındaki deyimiyile çocuğun eşi, abdestli bir kadın tarafından alınır. Temiz ve bolca suyla dualarla yıkanır. Sonra temiz beyaz bir beze sarılır. Bu beze “eşin kefeni” de denilmektedir. Beze sarılı eş, insan ayağının

¹³⁷ Yaşar Kalafat.(1996).*Halk İnançlarımızda Değirmen*. Umay Günay Armağanı, Ankara, s.149

değmeyeceği, hayvanların eşeleyip çıkaramayacağı yere, kıbleye karşı derince gömülür. Eşin gömüldüğü yere büyükçe bir taş dikilir. Bu taş, mezar taşı sayılır ve orada bulunan insanların o bölgeye basmaması gerektiğini belirtir.

Eğer çocuğun eşine gerekli özen gösterilmezse, eş önemsiz bir şey gibi gelişigüzel bir yere atılırsa, atan kadının bir hastalığa yakalanacağına inanılır. Böyle bir durumun yaşanmaması için eşe yukarıda belirtilen özen gösterilmelidir.

Osmaniye’de çocuğun eşi mezarlığa gömülmez. Evin bahçesinde, ayak altında olmayan, köpeklerin veya diğer hayvanların eşeleyip çıkaramayacağı tenha bir yere gömülür. Erzurum’da, çocuğun sonu, evin temelinde gizli bir yere gömülür. Çalınmamasına dikkat edilir. Çünkü son çocuğun eşidir. Eğer eşe önem gösterilmezse, gömülmezse çocuğun gözünün derhal kör olabileceğine inanılır.

Eski Tuvalar’a göre, yer ve insan göbeği birbirine bağlıdır. Eski devirlerde, çadır içinde bebek doğduğunda bebeğin eşi ve göbeği çadır içinde kazılan bir çukura gömülürmüş. Bu gelenek insanla toprağın birbirine bağlı olduğunu göstermektedir. Tuvalılarca toprak kutsaldır, toprağı kazmak, eşelemek yasaktır.¹³⁸ Tuvaların eşi, çadır içine gömmeleri ile Osmaniye’de eşi, evin bahçesinde bir yere gömmeleri aynı amaçta birleşmektedir.

Gebelik süresince döl yatağında annenin kanı ile çocuğun beslenmesini sağlayan eşe Osmaniye’de büyük önem verilir. Eski Türklerden günümüze kadar çocuğun eşine, ölmüş bir varlığa gösterilen saygı gösterilir, eş herhangi bir yere atılmayıp gömülür. Eski Türk geleneğinde döl sağlayıcı ve çocuk koruyucu niteliklere sahip görülen ve “umay” adı verilen çocuğun eşine tapılırsa, saygı gösterilirse çocuk sahibi olunacağı inancı vardır.¹³⁹ Çocuğun sonunun halk arasında bu derece önemli olmasının altında “umay kültü” yatmaktadır. Türk kültüründe çocuğun eşi, dişi bir ruh ya da Tanrıça olan Umay olarak düşünülmüştür. Umay, ilahe ve çocuklar hamisi ruh anlamında, yazılı kaynaklarda ilk olarak Orhun yazıtlarından Kültegin Yazıtı’nda görülmektedir.¹⁴⁰ Kaşkarlı Mahmut’un eserinde Umayla ilgili şu açıklama vardır: “Son, kadın doğurduktan sonra karnından çıkan hokka gibi nesne. Buna çocuğun ana karnındaki eşi denir. Şu sav da gelmiştir: Umayka tapınsa oğul bulur—Birisi buna hizmet ederse çocuk doğar.”¹⁴¹ Bundan

¹³⁸ Monguş B. Kenin-Lopsan.(1998). *Tuvaların Eski Gelenekleri*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Bahar 1998, S.5, s. 295

¹³⁹ İnan, a.g.e., s.36

¹⁴⁰ İnan, a.g.e., s.36

¹⁴¹ Besim Atalay. (1985). *Divanü Lügat-it Türk Tercümesi I*. TDK Yayınları, Ankara, s.123

hareketle Tanrıça Umay'ın döl sağlayıcı ve çocuk koruyucu yeteneğinin çocuğun eşinde de bulunduğunu söyleyebiliriz.

Umay tanrıçasının gücünün eşte yer aldığı inancı ile kısırlığı giderme ve çocuğun yaşamasını sağlamak için girişilen işlemlerde eşe büyük önem verilir. Osmaniye'de çocuğu olmayan kadınlar, yeni doğum yapmış kadının eşinin üzerine, eş çıkar çıkmaz oturmaktadırlar. Bu şekilde eşe taparak kendilerinin de çocuk sahibi olmak istediklerini belirtmektedirler. Bu işlemle çocuk sahibi olacaklarına inanmaktadırlar. Aynı şekilde, erkek çocuğu olmayan kadınlar, yeni doğum yapmış kadının eşini ellerine alıp ters çevirirler ve ters çevrilen eşin üzerine otururlar. Bunu yaparak eşin ruhundan yardım istemektedirler. Yine eşle ilgili bir diğer pratik, art arda kız çocuğu doğuran annenin son doğumunun eşi, rahimden çıkar çıkmaz ters çevrilir. Ters bir şekilde yıkanıp gömülür. Bu uygulamayla diğer çocuğun cinsiyet değiştirerek kız değil, erkek olması sağlanır.

Doğumdan sonra eşin çıkarılması şarttır. Bu tıbbi açıdan da gereklidir. Annenin sağlıklı olması, çocuk yuvasının temizlenmesi için eşin çıkması şarttır. Halk arasındaki inanca göre eş, anne karnında kalırsa, anne zehirlenip ölür ya da bir daha çocuk doğuramaz. Bu sebeple eş anne karnından çıkarılır. Eşin rahat çıkması için, çocuk doğduktan sonra anne ayağa kaldırılır ve annenin karnına bir tepsi konur. Lohusanın arkasına geçen kişi tepsiyle birlikte annenin karnına bastırır. Bastırma işi yapılırken de birisi, lohusa kadını arkasından silkeler ve eşi düşürür.

Osmaniye ve çevresinde eşle ilgili pek çok adet ve inanma mevcuttur. Genel olarak eşe çok önem verilmekte, doğan çocuğun ikizi gibi düşünülmemektedir. Eş, çocuğu beslediği için çocuk hayata gelebilmiştir.

Genel olarak eşin düşürülmesi için çalışmalar yapılmıştır. Eşin düşmemesi, annenin hayati tehlikeye girmesi demektir. Bu sebeple eşin düşürülmesi için çalışmalar yapılmıştır. Kadının karnına bastırma, karnını sıcak bezlerle sarmak, lohusayı sallayıp silkelemek, kaldırıp zıplatmak gibi işlemlerden yararlanılarak eş düşürülmeye çalışılmaktadır. Kimi durumlarda eş, zaten kendiliğinden düşmektedir. Hiçbir şey yapmaya gerek yoktur. Vücut onu kendiliğinden atar.

Eşin düşmesi esnasında yapılan bazı uygulamalar da mevcuttur. O an, doğum açısından önemli bir andır. Doğumdan sonra annenin rahatsız olmaması için eşin sağlıklı bir şekilde düşürülmesi gerekmektedir. Bunun için, eş düşerken ses çıkarılmamalıdır. Çünkü inanca göre, eş sestense ürker ve düşmez. Eşle ilgili birtakım inanç ve uygulamalar, pratikler dini ve sihirli özellik taşımaktadır. Sihirli özelliğe sahip

uygulamalar arasında eşin ters çevrilmesi ve eşin üzerine oturulmasını sayabiliriz. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınların, yeni doğmuş bebeğin eşinin üzerine oturarak çocuk sahibi olacaklarına inandıklarını önceden belirtmiştik. Bu uygulamada temas büyüünün etkisi vardır. Temas yoluyla kadınlar, çocuk sahibi olacaklarına inanmışlardır. Eşle ilgili diğer sihri uygulama eşin ters çevrilmesidir. Bu uygulamayla doğacak diğer çocuğun cinsiyetinin değiştirilmesi düşünülmektedir. İnanca göre, kadının eşi, çıkar çıkmaz ters çevrilirse diğer çocuğun cinsiyeti değişir. Kız çocuk doğurmuş ise diğer çocuğu kızın tersi olup erkek olacaktır.

Eş; yeni doğan bebeğin sağlıklı olması, mübarek olması, canlanmaması ve kokmaması için toprağa gömülmelidir. Eş, yarı insan sayıldığı için yıkanıp kefenlenerek gömülmektedir. Halk arasındaki inançlara göre eş sonradan canlanıp eşini yani yeni doğan bebeği rahatsız edebilir. Bu sebeple eşe bıçakla, makasla ya da jilette birkaç kesik atılır. Bu, eşin sonradan canlanmasını engeller. Osmaniye’de eşin canlanmasını engellemek için yapılan bir diğer uygulama eş gömüldüğünde eşin üzerine büyükçe bir taş koymaktır. Bu uygulamayla eşin canlanmış olsa da taşın ağırlığından kalkıp gelemeyeceğine inanılmıştır.

Eşe kıymet verildiğinden eşin nereye gömüleceği de önemlidir. Eş, ayak altında bir yere gömülmemelidir. Üzerine insan basıp eşi rahatsız etmemelidir. Nasıl ki mezarlıklarda mezar üzerine basılmıyor, eş de üzerine basılmayacak bir yere gömülmelidir. Eşin hayvanlar tarafından çıkarılmamasına da dikkat edilmelidir.

Uygulamalardan da anlaşılacağı üzere Osmaniye’de eşe bir canlı gibi bakılmakta ve eşe insan gibi değer verilip gömülmektedir.

Günümüzde evde doğum yapılmadığı ve eşle ilgili herhangi bir uygulama şansı olmadığı halde inanışlar canlılığını korumaktadır. Eşler artık hastanede kalmakta ve çöpe gitmektedir.

4.2.2.Göbekte İlgili Pratikler

Doğum bölümündeki uygulamaların ikinci ayağını göbekte ilgili uygulamalar oluşturmaktadır. Doğumdan sonra lohusadan ayrılan eşin, anne üzerinde yapacağı etkiyi, göbeğin çocuğa yapacağına inanılır. Doğum adetleri içerisinde en az değişikliğe uğrayanlardan biri göbekte ilgili olanıdır. Anneyi çocuğa bağlayan göbek bağı olduğundan, tüm gıdalar göbek kordonu sayesinde çocuğa geçtiğinden, göbeğe mübarek organ gözüyle bakılır.

Göbekte ilgili uygulamalarda iki özellik göze çarpmaktadır. Birincisi kaçınmadır. Çocuğun bir parçası kabul edilen göbeğin mutlaka iyi muhafaza edilmesi gerekmektedir. Çünkü göbeğe olabilecek kötü bir şey, direkt çocuğa etki edecektir. Bu yüzden göbek gelişigüzel her yere atılmaz.

Göbekte ilgili uygulamalarda dikkat çeken ikinci özellik, göbeğin muhafaza edildiği yerin özelliklerinin çocuğa geçmesi isteğiyle birtakım uygulamalar yapılmasıdır. Çocuğun göbeği nereye atılırsa, çocuğun gelecekte o yerle ilgili bir meslek sahibi olacağı inancı hâkimdir. Çocuğun bir diğer parçası kabul edilen göbek, kuruduktan sonra uygun yere gömülür. Göbeğin hayvanlar tarafından yenmesinden çekinilir.

Doğum esnasında, çocuk çıktıktan sonra anne ve çocuk arasındaki göbek kordonu her iki taraftan da dörder parmak bırakılarak kesilir. Çocuğun tarafında kalan bölüm yorgan ipliği ile sımsıkı bağlanır. Yorgan ipliği, naylon karışımı olmayan saf pamuktan yapıldığı için göbek kordonunun daha kolay kurumasını ve sağlıklı olmasını sağlamaktadır. Yorgan ipliğinin kullanıldığı ve daha sağlıklı olduğu tüm kaynak kişilerce söylenmiştir. Hastanelerde kullanılan plastik kıstırmanın göbeği sulandırdığı, geç iyileştirdiği belirtilmiştir:

“Yavrum biz göbeği ölçüp keserdik. Sonra yorgan ipliğiyle sımsıkı bağlardık. Üç gün içinde göbek kuruyup düşerdi. Şimdi hastanelerde bir plastik sıkıştırıyorlar, on gün sürüyor düşmesi.”¹⁴²

Osmaniye ve çevresinde, eşe verilen önem göbeğe de verilmektedir. Annenin ve çocuğun yaşamını birleştiren göbek kordonu kesilirken çeşitli uygulamalara başvurulmaktadır. Bunların başında göbek kordonunun kesim esnasındaki uzunluğu gelir. Göbek kordonu, Osmaniye’de anne ve çocukta eş miktarda uzunluk kalacak şekilde kesilmektedir. Çocuğun ilerde sağlıklı olması için anne tarafında kalan parçadan çocuğun göbeğine doğru kan akıtılır. Göbek kordonunun kesim uzunluğuna göre yorumlar ve uygulamalar yapılmaktadır. Eğer, göbek kordonu çocuk tarafında kısa kalmışsa, bu durumda doğan çocuğun hemen arkasından bir çocuğun daha geleceğine yorumlanır. Tam tersi durumunda da arkadan gelenin çok geç geleceğine yorum yapılır.

¹⁴² Hatice Alvr, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Göbek bağı uygun bir yere atılmalıdır. Dışarıya gelişigüzel atılmamalıdır. Göbek dışarıya atılırsa, çocuk da dışarıya atılmış olur. Çünkü çocuk, göbeğine bağlıdır. Göbek dışarıda olursa çocuk da dışarıda olur.

Göbek bağı, çocuğun okuması için okul, üniversite bahçelerine gömülmektedir. Çocuğun bir parçası olan göbek bağı ile çocuk arasında ömür boyu sürecek bir temas vardır. Bu sebeple göbek bağı bulunduğu yerin özelliklerini çocuğa geçirir. Halk inançlarına göre, göbek nerede ise çocuk oraya ömrünün bir dönemi gidecektir.

Kız çocuklarının göbeklerinin atıldıkları yer ile erkek çocuklarının göbeklerinin atıldıkları yer geçmişte farklı şimdi farklıdır. Eskiden kız çocuklarının göbekleri evden dışarıda bir yerde saklanmazdı. Eve bağlı olsun diye hep sandığın dibinde saklanırdı. Günümüzde, şartların değişmesi bazı inançların da değişmesine neden olmuştur. Artık kız çocuğunun da oğlan çocuğunun da göbekleri, çocukların gelecekte rahat edecekleri yere atılmaktadır.

Göbek bağının zarar görmemesi için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Çünkü göbek bağı zarar görürse çocuğun da zarar göreceğine inanılır. Bu inançtan dolayı göbek bağının muhafazasına dikkat edilmektedir.

Osmaniye’de göbek bağı, çocuğun okuması isteği ile okula atılır. Okula atılan göbek, sahibini oraya çekecektir. Göbeğin yaygın olarak kaldırıldığı diğer yer, Kuran-ı Kerim’dir. Kuran-ı Kerim kutsal sayıldığı için göbek oraya saklanmaktadır. Kuranın göbek sahibine güç vermesi dilenir.

Halk, güzel olarak düşündüğü her yere çocuğunun göbeğini atabilmektedir. Bu bir iş yerinin bahçesi de olabilir, güzel bir kitabın içerisi de olabilir. Çocuğun geleceğini etkilediğine inanıldığı için göbeğin atılışındaki niyet önemlidir. Yoksa mekân önemli değildir. İnsanlarımız, günümüzde çocuklarının göbek kordonlarını sahneye (sanatçı olması için), futbol sahasına (futbolcu olsun diye), üniversitelerin bahçesine, ders çalışma kitaplarının içerisine... atmaktadır.

Geleneksel kültürde çocuğun geleceğini etkilediğine inanılan göbek için değişik uygulamalara Osmaniye’de de rastlanmaktadır. Düşen göbeğin yeri çabuk iyileşsin diye yerine kahve, reyhan tozu gibi iyileştirici özelliği olan baharatlar konurken göbeğin güzel olması için para veya taş konmaktadır. Göbeğin atıldığı veya saklandığı yer ile çocuğun doğrudan etkileneceği düşünülerek okuması için okulun duvarına veya bahçesine; imanlı olması için cami duvarına veya avlusuna gömülürken; eve bağlı olması için ya da fazla gezmemesi için evde saklanmaktadır.

Çeyizi bol olsun diye sandıkta saklanırken, yüksek binalara atılarak istikbalinin yüksek olması beklenmektedir.

Göbek için yapılan tüm bu işlemlerle doğan çocuğun geleceğinin etkileneceğine inanılmaktadır. Bu amaçla benzetme ve taklit yoluyla çocuğun gelecekte iyi okuması, inançlı biri olması, iyi bir mesleğinin olması, evine bağlı biri olması beklenmekte ve onun bir parçası kabul edilen göbek gelişigüzel, herhangi bir yere atılmamakta, büyüsel nitelikli işlemler uygulanmaktadır.

Kaynak kişiler, “Çocuğun göbeğini ne yaparsınız?” sorusuna yukarıdaki gibi cevap vermişlerdir. Ancak “Çocuğunuzun göbeğini nereye attınız?” diye sorulunca alınan cevaplar değişmektedir. Sistem aynı olmakla birlikte, bölge halkının çocuğun geleceği ile ilgili beklentileri zenginleşmiştir. Dindarlık, eve bağlılık gibi geleneksel beklentilere sosyal ve ekonomik yaşantıdaki değişime paralel olarak tahsil, iyi bir meslek, zenginlik, fiziki güzellik gibi nispeten yeni beklentiler eklenmiştir.

4.3. HASTANEDE DOĞUM

Günümüzde bölgedeki doğumlar artık hastanelerde gerçekleştirilmektedir. Doğum yapılan kültürel ortamın değişmesi doğum etrafında görülen birtakım adetlerin terk edilmesine ya da şekil değiştirmesine sebep olmuştur.

Doğumun hastanelerde gerçekleştirilmesiyle birlikte köy ebeliği ya da aralık ebeliği müessesesi de ortadan kalkmıştır. Hala varlıklarını korusalar da eski işlevleri kalmamıştır. Evde yapılan doğumlarda doğumu yaptıran kişi olan aralık ebesi, fonksiyonlarını hastanelerdeki doktor ve eğitimli ebe-hemşirelere bırakmış durumdadır. İcra ettiği rolün önemine binaen kendilerine verilen çocuğa ad verme hakkı da doktor ve hemşirelere geçmiştir.

Bunların yanı sıra, hastane ortamında, yeni doğmuş çocukların ve lohusa kadınların bir arada bulunmaları ve herhangi bir zarar görmemeleri, bölge halkının evde yapılan doğumlarda lohusa kadın ve çocuk için “kırk karışması” tasarımı ile aldıkları birtakım geleneksel önlemler ve kaçınmalar konusunda bakış açısının değişmesine sebep olmuştur.

Aynı şekilde eşle ilgili birtakım inanç, adet ve uygulamalar da ortadan kalkmaktadır. Buna benzer, göbeğin, ateşte ısıtılarak mikrobu giderilmiş makas ya da jiletle kesme uygulaması, kesilen göbeğin saf pamuktan yapılmış yorgan ipliğiyle kesilmesi işlemi de ortadan kalkmıştır.

Osmaniye’de yeni bir hayata başlayacak olan çocuk için birtakım hazırlıklar yapılmaktadır. Yeni bir başlangıcı temsil edecek çocuk için önceden bazı hazırlıkların yapılması şarttır. Evlenerek yeni bir yaşama başlayan gençler için nasıl düğün öncesi birtakım hazırlıklar yapıyorsa, yeni doğacak bebek için de buna benzer hazırlıklar yapılmaktadır. Doğumdan sonra bebeğin kullanacağı eşyalar, doğum öncesinden hazırlanmaktadır. Hazırlanan bu malzemelere “bebek çeyizi” denilmektedir. Doğacak çocuk ilk çocuksa bebeğin çeyizini ve bebeğin yatağını doğum yapacak kadının annesi hazırlar.

Bebek çeyizi hazırlanırken ilk başta doğum anında kullanılacak olan malzeme hazırlanır. Evde doğum yapıldığı zamanlarda anne için de birtakım hazırlıklar yapılmaktaydı. Annenin doğum yapmak için yatacağı loğusa minderi, minderin üzerine serilecek muşamba, muşamba üzerine serilecek bez, çarşaf, sancının başladığı anda hazırlanmaya başlar.

Doğumdan önce bebek için yapılan hazırlıklar doğum sırasında ve sonrasında kullanılmaktadır. Kız tarafının hazırlamış olduğu yatağa çocuk doğar doğmaz yatırılmaz. İlk bir hafta çocuk annesinin yanında yatar. Sonraki günlerde bebek, kendisi için önceden hazırlanmış olan tahta beşiğe yatırılır. Halk arasında tahta beşik tercih edilmektedir. Çünkü çocuk tahta beşik içerisinde daha dar bir alanda yatmakta ve yatağı daha sıcak olmaktadır. Bir bakıma tahta beşikle çocuğa annenin rahmi canlandırılmaktadır.

Günümüzde değişen şartlar, bebeklerin yataklarını dahi etkilemiştir. Tahta beşikler sadece kırsal alanlarda kalmıştır. Şehirleşmiş alanda hazır beşikler kullanılmaktadır.

Geleneksel kültürde çocuk için özel minder, yorgan, battaniye, yastık yapılmaktadır. Bunların dışında giyim eşyaları da hazırlanmaktadır. Pamuklu kumaştan yapılmış bez, ağız mendili, el mendili, kundak, kol bezi, yağlık, yün işi kıyafet, zubun, döşlük, pijama, eldiven, çorap, iç çamaşırı gibi giyim eşyaları hazırlanmaktadır.

Osmaniye ve çevresinde ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi çocuğun giysileri, yatağı aynı bir kız çeyizi gibi hazırlanır. Bu çeyiz doğumdan önce renk renk kumaşlarla hazırlanır. Osmaniye’de, doğacak çocuk erkekse, hazırlıkların tamamı mavi ve sarı renk üzerinde yoğunlaşır. Eğer, doğacak olan kız çocuk ise tüm eşyalar pembe ve kırmızı renkle yapılır. Günümüzde çocuk doğup, hastaneden evine gelene

kadar evinde beşiği hazır olmaktadır. Yatacağı beşiği veya karyolası, yatağı, yorganı ve çarşafları bebek gelmeden hazırlanır.

Eskiler, doğumdan önce yapılan bu hazırlıklara karşı çıkmaktadır. “Doğmadık çocuğa don biçmek olmaz” diye çocuk dünyaya gelmeden hiçbir hazırlık yapılmazmış. Doğum anı gelip sancı başladığında bir muşamba, kundak, alt bezi, bel bezi hazırlanır, çocuk doğar doğmaz kundak içine hazırlanan alt bezi ve el bezine sımsıkı sarılmış.

Günümüzde hamilelik boyunca kontrol altında olan anne ve annenin çevresi, çocuğun cinsiyeti de belli olduğu için tüm hazırlıklarını önceden yapmaktadır.

Osmaniye ve çevresinde “Doğumu kim yaptırır?” sorusuna aldığımız cevaplar doktor, hemşire, ebe, aralık ebesi, eli yatkın kişi etrafında kümelenmektedir. Doğum yapılan yer olarak da sağlık ocağı, poliklinik, hastane ve ev söylenmiştir.

Bölgede doğumu genellikle ebeler gerçekleştirmektedir. Ebe, halk hekimliği bilgisine sahip, yörenin bilinen, tanınan, eli bu işe yatkın kişisi olmaktadır. Ancak, geleneksel kültürde devam eden ebe ile doğumun gerçekleştirilmesi son yıllarda toplumdaki eğitimin ve bilinçlenmenin de etkisiyle özellikle şehirlerde yerini doktora ve hastaneye bırakmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DOĞUMDAN SONRA YAPILAN UYGULAMALAR

Geleneksel toplumlarda doğum sonrası gelecek devreye büyük önem verilir. Gebeliğin başlangıcında başlayan doğum sırasında da devam eden birtakım adet ve inanma doğum sonrasında da devam etmektedir. Doğum sonrasında anne ve çocuk için çeşitli işlemler yapılır. Bunlar, bilinmeyen bir âlemden dünyaya yeni gelmiş olan bebek ve topluma bir birey kazandıran ve kazandırma esnasında çeşitli işlemlere tabi tutulan anne etrafında yığılmaktadır. Bu dönemde yeni doğum yapmış kadını ve çocuğunu çevreden gelebilecek her türlü zararlı etkilerden korumak için birtakım tedbirler alınır.

Doğum sonrasında yapılan işlemlerde ilk sırayı çocuğun tuzlanması alır. Tuzlama pratiğini çocuğun yıkanması, giydirilmesi takip eder.

Doğumdan sonra kırk gün içerisinde çocuğu ve anneyi kırk basmaması, al basmaması için çeşitli pratikler uygulanır. Bunların yanı sıra annenin sütünün kaçmaması, çocuğun sağlıklı olması için de çeşitli dinsel ve büyüsel pratikler uygulanır.

Aşağıdaki bölümde doğum sonrası pratikler ayrı başlıklar altında incelenecektir.

5.1. DOĞUM SONRASI ÇOCUK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

5.1.1. Tuzlama

İnsan hayatının başlangıcı anlamına gelen doğum etrafında geliştirilmiş olan inanma ve pratikler, tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi, insanın geleceğine yönelik tedbirleri içermektedir. Bu tedbirler, Türk inancı ve düşünüş sistemleri arasında önemli bir yere sahiptir. Doğum sürecinde alınan dinsel, büyüsel ve geleneksel tedbirler, insanın dünyevi geleceğini etkilemeye yöneliktir.

Doğum kavramı çerçevesinde dünyaya gelen kişiöğlunun geleceğini yönlendirme, onun sağlıklı bir hayat sürmesi amacına yönelik olarak gerçekleştirilen işlemlerden önemli birisi de tuzlamadır. Tuzlama, en kısa tanımıyla, yeni doğan çocuğun tuzlu suyla yıkanması ya da vücudunun doğrudan tuzla ovulması demektir. Türklerin yaşadığı pek çok bölgede görülen bu uygulamada tuza bereket ve uğur gücü yüklenmektedir.

Tuz, geleneksel kültürümüzde pek çok alana girmiştir. Tuz, daha anne karnındaki çocuğun cinsiyetinin tayin edilmesine yönelik işlemlerde kullanılmaya başlanmıştır. (Yukarıda cinsiyet belirleme bölümünde belirtmiştik, hamile bayanın, haberi olmadan başına biraz tuz dökülür, sonra kadının davranışları izlenir. Hamile, ilk olarak burnuna dokunursa oğlu, ağzına veya vücudunun başka bir yerine dokunursa kızı olur.)

Güney Türkmenleri arasında geziler yaparak çok önemli gözlemlerini yazıya geçiren Ali Rıza Yalman(Yalgın), Cenupta Türkmen Oymakları adlı eserinde, Bulgar Dağı Yörükleri arasındaki doğum sonrası uygulamaları şu şekilde anlatmaktadır:

Çocuk doğunca: 1. Tuzlanır (kokmaması içinmiş), 2. Murt(mersin) yapraklarına sarılır, 3. Kokulu tombulak (patatese benzer bir çeşit bitki) kökü dövülür ve toz edilir, çocuk kırk gün tombulaklı suda çimdilir, yunulur ve kokulu tombulağın tozu üstüne serilir, 4. Çocuk kırk gün yıkandıktan sonra vücuduna bal sürülür ve bundan sonra iyice elenmiş, ak toprak tozuyla kundaklanır, 5. kundak çocuğu oldukça fazla sıkır(zaten sıkı kundaklamak adettir.), anasının sırtına konur. Anası çocuğu ile birlikte her işini kusursuz görür, 6. Aşiret lohusaları çocuk doğurduktan sonra bir haftadan fazla dinlenmez. Hatta çoğu lohusalar ilk günden sonra iş görmeye başlar. (süt sağar, oğlak toplar, ıstar dokur, yoğurt çalar, yemek yapar...) ¹⁴³

Yapılan alıntıdan da anlaşılacağı üzere Bulgar Dağı Yörüklerinde de doğumun ardından gerçekleştirilen uygulamaların başında tuzlama gelmektedir.

Osmaniye’de tuzlama işi çocuğun doğduğu gün yapılır. Çocuk doğduktan sonra ilk olarak göbeği kesilir. Kanın akması durduktan sonra çocuğu temiz bir bezin üzerine yatırılır. Küçük bir kabın içerisine bir miktar tuz konur. Tuzun nemlenmesi için birkaç damla su dökülür içine. Tuzlama işini bilen çoğunlukla yaşlı birisi çocuğun vücudunu, özellikle boyun çevresi, koltuk altı, bacak araları, ayakları, avuç içleri, ağzının içi olmak üzere tüm vücudunu tuzla ovar. Çocuğun tuzlanması amacıyla hazırlanan tuz kabının içerisine, çocuğun tatlı dilli olması, hayatının tatlı geçmesi amacıyla bir tutam şeker veya bir kaşık bal da konur.

¹⁴³ Ali Rıza Yalman. (1993). *Cenup'ta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.256

Orhan Acıpayamlı, doğumla ilgili adet ve inanmaların etnolojik etüdünü yaptığı “Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü” adlı eserinde, Anadolu Türkleri arasında tuzlama işleminin ya çocuk doğar doğmaz, ya göbeği kesildikten sonra ya da kurban kesildikten sonra gerçekleştiğini bildirmektedir. Acıpayamlı, tuzlamanın yeni doğan bebeğin vücuduna tek başına ince tuz ya da bal, şeker ve tuz karışımının sürülmesi ve suya tuz karıştırılarak tuzlu suyla yıkanması şeklinde yapıldığını yazmaktadır.¹⁴⁴

Türkiye’de Türk folklor araştırmalarının önde gelen isimlerinden olan Pertev Naili Boratav, Türk folkloru için “cep kitabı” tabirini kullanabileceğimiz “100 Soruda Türk Folkloru” adlı kitabında, tuzlamanın göbek kesimi ve ad koyma işlemlerinden sonra yapıldığını belirtmektedir. Anadolu’nun bazı yörelerinde çocuğun vücuduna tuz serpilerek kısa süre öylece bekletildikten sonra suyla yıkandığını ya da önce tuzlu suyla daha sonra da duru suyla yıkandığını yani durulandığını yazmaktadır.¹⁴⁵

Mehmet Aça, tuzlama geleneğinin Türklerin ortak bir geleneği olduğunu yaptığı çalışması ile bir kez daha ortaya koymuştur. Aça’nın çalışmasına göre, Kıbrıs, Dobruca, Gaqavuz, Türkistan, Kırgız, Kazak Türklerinde Tuzlama işi yapılış yöntemi ve yapılış amacı aynıdır.¹⁴⁶

Yapılış zamanı ve ne şekillerde yapıldığı bölgelere göre farklılık gösteren tuzlama işleminin niçin yapıldığı konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Görüşlerin ortak noktası geleneğin sürdürülmesidir. Bulgar Dağı Yörüklerinin doğum adetleri hakkında bilgi veren Ali Rıza Yalman(Yalgın), bir yandan çocuğun tuzlamanın çocuğun kokmaması için yapıldığını belirtirken bir yandan da vücut sağlığına yönelik işlem olduğunu belirtmiştir.

Osmaniye’de çocuğun tuzlanmasının sebeplerini sorduğumuzda kaynak kişilerden şu cevapları aldık:

“Tuzlanması, çocuğun çabuk gelişmesine, iyileşmesine yardımcı olur.”¹⁴⁷

“Tuzlanmayan çocuğun ilerle ayakları kokar, koltuk altları pişer.”¹⁴⁸

“Çocuğun bacak arasının pişmemesi, ellerinin terlememesi için çocuk tuzlanır.”¹⁴⁹

¹⁴⁴ Acıpayamlı, a.g.e., s.56

¹⁴⁵ Boratav, a.g.e., s.152

¹⁴⁶ Mehmet Aça.(2001). Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek:Tuzlama. *Milli Folklor Dergisi*, Yıl:13, S.52, s.93

¹⁴⁷ Fethiye Aksoy, 1922, okuma-yazma var. Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁴⁸ Serpil Aksoy, 1940, Üniversite mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez

“Çocuğun, ilerde yaraları çabuk iyileşsin diye tuzlarız.”¹⁵⁰

“İlerde çocuk çok terlemesin, teri kokmasın diye tuzlarız.”¹⁵¹

“Çocuğun nefesi kokmasın diye ağzı da tuzlanır.”¹⁵²

Kaynak kişilerin de belirttiği gibi tuzlamada, terin, nefesin ve bedenin kokmaması amaçlanmaktadır. Ayrıca, tuzlanan vücudun daha sıkı ve pişmiş olacağına ve tuzlanmış bedende meydana gelebilecek yaraların daha çabuk iyileşeceğine inanç vardır. Toplum arasında ayağı veya teri kokan ya da bacak arası ve koltuk altları pişen insanların tuzlanmadığı ya da tuzlanmışsa da iyi tuzlanmadığı söylenir.

Yeni doğan çocuğun yıkanacağı suya, tuzun dışında belli özellikleri olan başka nesnelere de katıldığını bazı bitki yapraklarının toz haline getirilerek bebeğin bedenine serpiştirildiğini ya da sarıldığını da göz önünde tutacak olursak tuzlanmanın büyüsel bir işlemden çok bebeğin sağlığını korumaya yönelik sağaltıcı ve koruyucu bir işlem olduğu hükmüne varmamız daha da mümkündür.

Osmaniye’de tuzlama işine büyük önem verilmektedir. Kaynak kişiler, tuzlanmayan çocuğun çiğsi çiğsi (pişmemiş) koktuğunu belirtmişlerdir. Buradan da tuzun, pişirici özelliğini anlıyoruz. “Tuzlanarak pişen çocuk ilerde güçlü kuvvetli olmaktadır.” denilmektedir. Tuz, bal ve az miktarda şeker karıştırılarak çocuk, kaynak kişinin deyişiyle, pişirilmektedir.

Tuz, bütün Türk topluluklarında kutsal bir madde olarak dikkat çeker. Türk inaniş ve kültüründe tuzun önemli bir yeri vardır.¹⁵³ Göçebe olan halk, gıda maddelerini saklarken hep tuzdan yararlanmışlardır. Çünkü tuz, bozulmayı önleyen bir maddedir. Günümüzde de turşu, salça, peynir, et gibi gıdaların sağlıklı olarak saklanmasında yine tuzdan yararlanılmaktadır. Halk arasında tuzun iyileştirici özelliği de bilinmektedir. Bıçak, demir, tahta, cam kesiklerine karşı tuz kullanılmaktadır. Kanayan bölgelere bir parça tuz basılır ve bekletilir. Tuz, kanamayı durdurur ve o bölgeyi kurutarak yaranın iyileşmesini sağlar.

Yukarıda tuzlama işinin nasıl, ne zaman, niçin yapıldığı belirtilmiştir. Türk milleti açısından tuza verilen önem, insanın dünyaya geldiği ilk anda da kendisini

¹⁴⁹ Selma Toprak, 1950, Üniversite mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez

¹⁵⁰ Döne Doğan, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁵¹ Sebiha Çomu, 1930, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁵² Beşire Çelik, 1928, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁵³ Hüseyin Özcan.(2001). *Halk Şairlerinin Dilinde Tuz*. Milli Folklor Dergisi, Yıl:13, Sayı:52, s.101

göstermektedir. Yeni doğan çocuklar tuzlanarak geleceğe güçlü bir şekilde hazırlanmaktadır.

5.1.2. Yıkama

Çocuk doğduktan sonra ilk yıkanması sıradan değil, birtakım törensel uygulamayı gerektiren önemli bir olaydır. Bu yıkamada çocuğun fiziksel temizliğini sağlamanın yanında gebelik döneminde çeşitli sebeplerle maruz kaldığına inanılan kötü etkilerden kurtarmak da amaçlanır. Bölgede doğumdan sonra çocuğun yıkanışı ile ilgili kaynak kişilerin vermiş oldukları bilgilerde, yıkama olayının çocuk doğar doğmaz tuzlama işinden sonra gerçekleştiği gibi, özel birtakım günlerde de (doğumun üçüncü, beşinci, yedinci, yirminci ve kırkıncı günü)olduğunu belirtmektedir. Ama yıkama öncesinde çocuğun tuzlanması ilk yıkamanın sadece fiziksel arınma amaçlı olmadığını, birtakım inançlarla çevrelendiğini göstermektedir.

Çocuğun yıkanmasında dikkat çeken noktalar, üç, beş, yedi sayılarına bağlı olarak yıkamanın gerçekleştirilmesi, yıkanmaya annenin de eşlik etmesi(Bu şekilde annenin de çocukla birlikte gebelik döneminin manevi ağırlığından kurtulması amaçlanır.) ve ilk yıkamanın gerçekleşmesinden önce çocuğun tuzlanmasıdır. Tuzlama yukarıda da belirtmiştik, çocuğun vücudunun tuzla ovulması, koltuk altlarına, ayaklarının altlarına, boyun çevresine ve pişik yapabilecek diğer yerlere sürülmesidir.

İlk yıkamada Osmaniye’de suyun içerisine sadece annenin alyansı atılır. Altın atılması olayı çeşitli Türk topluluklarında da mevcuttur. Çocuğun kıymetinin artması için altın atılmaktadır. İlk yıkamada tuzlama işlemi yapıldığından çocuk sade bir su ile yıkanmaktadır. Yıkama esnasında salâvat getirilir, dualar okunur. Bebeğin, yeni dünyasında sağlıklı, mutlu, uzun ömürlü, huzurlu, bereketli, hayırlı olması dileklerinde bulunulur. Çocuk yıkanırken odaya çocuğu yıkayan kişi, ona yardım eden, su döken kişi ve çocuğun annesinden başkası alınmaz. Çünkü nazar olacağına inanılır.

Çocuk yıkanırken hazırlanan ılık suyun tamamının bitirilmesi şarttır. Suyun sonu dökülürler, “Suyu artmasın, eti artsın.” denir.

Yıkama işleminden sonra çocuk ayaklarından tutularak baş aşağı sarkıtılır. Bunu yapmaktaki amaç da dokuz ay boyunca annesinin karnında kıvrılıp yatan çocuğun vücudunu düz hale getirmektir. Baş aşağı yapılan çocuk silkelenir. Böylece

çocuğun organları yerli yerine oturur. İlk yıkamadan sonra yapılan işlemler arasında, çocuğun boyunun uzun olması için boynundan tutularak sallanması da vardır.

Yıkama işlemi bittikten sonra çocuk düz bir zemine yatırılır. Çocuğun kolları ve bacakları açılıp kapatılarak çocuk ölçülür. Halk arasındaki inanca göre bu ölçme işlemi çocuklara çok yaramaktadır. Onların kaslarını gevşetir, çocuğun kolay kilo almasını sağlar. Ölçme işini yapmaktaki diğer maksat çocuğun vücudunda eksiklik var mı, sakatlık var mı diye bakmaktır. Bu uygulama Kazak Türklerinde de mevcuttur. Çocuk yıkanıp yağlandıktan sonra ebe eline verilir. Ebe, bebeği koluna alıp bir ayağından ve bir kolundan tutup “büyü büyü” diyerek sallar. Böyle yapmak, çocuğun vücudunun kırıışıklarını açar ve vücuda hava aldırır.¹⁵⁴

İlk yıkama öncesinde, Osmaniye’de çocuğun tuzlandığını söylemiştik. Bunun dışında, eğer çocuk kız çocuğu ise kulakları delinir. Çünkü tuzun etkisiyle çocuğun acı duymayacağına inanç vardır. Yine ilk yıkama öncesi çocuğun gözlerine birer damla limon sıkılır. Gözü parlak olsun diye. Kimileri de sürmeli gözlü olması için çocuğun gözüne hac sürmesi çekmektedir.

Osmaniye’de yıkama öncesinde çocuğa hiçbir şey yedirmezler. Ağzının içini tuzlarlar, ondan sonra gıda namına hiçbir şey vermezler. Eğer verilirse, çocuğun ilerle ağzının kokacağına inanılır.

Çocuğun doğumunun üçüncü ve beşinci gününde yapılan yıkama işlemi, ilk gününde yapılan yıkama işlemi gibidir. Osmaniye’de çocuk her gün yıkanmaz. İlk gün, kirin gitmesi ve tuzlanması için yıkanan çocuk, üçüncü ve beşinci günde de vücudunun sağlanması, yeni dünyaya alışması için yıkanır.

5.1.3. Kundaklama

Osmaniye’de yeni doğan çocuğu tuzlayıp duru suda yıkadıktan sonra hazırlanan kundağa sımsıkı sararlar. Kundak ne kadar sıkı olursa çocuk o kadar sağlıklı, eli ayağı düzgün ve güçlü kuvvetli olur. Kundaklamadaki asıl amaç, çocuğun gelecekte görüntü açısından güzel olması, sağlık açısından dirençli olmasıdır. Kundaklanan çocuğun gelişiminin daha iyi olacağına inanılır.

Çocuk kundaklanarak mikroplara karşı da korunur. Eli ayağı dışarıda duran bebeğe pek çok mikrobun gelmesi ve bebeği hasta etmesi riskine karşı, bebek kundaklanarak saklanmaktadır. Erzurum’da da bebeğin kundaklanması işlemi

¹⁵⁴ Türk, a.g.e., s.129

yaygındır. Bebek üç ay boyunca kundaklanır. Erzurum’da, kundağın çok sıkı olması bebeğin kuvvetli olmasıyla doğru orantılıdır.¹⁵⁵

Anadolu’da, pek çok ilimizin geleneksel kültüründe kundaklama pratiğine rastlamaktayız. Kundaklama süresi, yörelere göre farklılık arz etmektedir. Kimi yörelerde bir yaşına kadar kundaklanan çocuk, kimi yörelerde kırk gün kundaklanmaktadır. Van ili geleneksel davranışlarının incelendiği bir makalede, bebeklerin doğduğu andan itibaren kundaklandıkları ve kundaklama işinin bir, bir buçuk yaşına kadar sürdürüldüğü belirtilmektedir.¹⁵⁶

Osmaniye’de doğan her çocuk eskiden mutlaka kundaklanırdı. Çocuk tuzlanıp, yıkanıp, ölçüldükten sonra hemen kundaklama işine geçilir. Kundaklama için, kare biçiminde büyük bir bez hazırlanır. Bu bezin adı, “kundak”tır. Kundağın içerisine, yine kara bir bez vardır. Bu bezin içerisinde, bel bezi ve alt bezi bulunmaktadır. Alt bezinin içerisinde bir de el bezi vardır. Bu beze, elenmiş köstü toprağı konur. Çocuk bu toprağın üzerine yatırılır, el bezi bacak arasına konur. Sonra alt bezi bel bezi ile beraber çocuğu iyice sarar. Çocuğun elleri ve ayakları düz bir şekle getirilerek kare bezin içerisine sarılır. En sonda kundak vardır. Kundakla çocuğun sadece kafası dışarıda kalacak şekilde çocuk iyice sarılır. Kundak ne kadar sıkı olursa, o kadar iyidir. Kundaklama, çocuk sağlığı açısından halk arasında büyük önem taşımaktadır. Kundaklanmayan çocukta en başta kalça çıkıklığı olur. Kundaklanan çocuğun tutulması, taşınması daha rahattır. Çocuğun eli, kolu çıkmaz. Kundak, tüm vücudu içine sardığı için çocuk üşütmez.

Kundaklanan çocuğun başı da sarılmaktadır. Kafa yapısı düzgün olsun, saçları iyi çıksın, bingıldağı zarar görmesin, çocuk üşütmesin diye “yağlık” adı verilen ince tülbentten yapılmış üçgen bezle çocuğun kafası sarılır. Kafası sarılan çocuğun kafasının yelli olmayacağına, akıllı olacağına da inanç hâkimdir. Kafası sarılan çocuğun kulakları da kepçe olmaz.

Bölgede eskiden, çocuklar kundaklanırken “höllük” adı verilen topraklar kullanılmaktaydı. Bu toprak, çocuğun doğumu öncesinde annesi tarafından hazırlanmaktadır. Yörede, beyaz toprak adıyla anılan killi toprak ayak değmemiş yerlerden torbalara doldurulup eve getirilir. Bu toprak, geniş delikli “halbur”larda elenir. Uygun yere harlı bir ateş yakılır. Ateşin üzerine demirden saç konur. Elenen

¹⁵⁵ Orhan TÜRKDOĞAN: a.g.e., s.663

¹⁵⁶ Müge Artar, Ufuk Beyazova, Bekir Onur, Onur Hamzaoğlu. (2005). *Çocuk Sağlığı Konusunda Geleneksel Davranışlar*. Folklor/Edebiyat Dergisi, S. 41, s.77

killi toprak bu saçta iyice kavrulur. Nemi giden toprak bez torbalara konularak evin ocağının yanına konur.

Bu işlemde, yöre halkı farkında olmasa da eski Türk inanış sisteminin tamamından yararlanılmaktadır. Toprağın, ateşle kavrulmasında, ateşin kötülükleri giderici, kirlilikleri temizleyici özelliklerinden yararlanılmaktadır. Toprak ateşte iyice kavrularak hem kirden, hem nemden temizlenmektedir. Toprağın demir saçlarda kavrulmasıyla da demirdeki güçten yararlanılmaktadır. Kötü ruhlar, demir eşyalardan çekinmektedirler. Hazırlanan toprağın evin ocağının başına konulduğunu belirtmiştik. Bununla da çocuğun sağlıklı yaşaması ve ömrünün uzun olması amaçlanmaktadır. Çünkü, eski Türk inanışlarında ocak, hayatın ve canlılığın simgesidir. Eski Türk inanış sisteminde toprağın bir ruhu vardır. Bu ruh koruyucu, can verici bir ruhtur. Karaçay-Malkar halk inançlarına göre Yer İyesi, yeryüzü topraklarının kutsal ruhudur. Yer iyesi, eski Türk inanç sisteminin ürünüdür. Gök gibi yer de kişiğünü besler. Bu iye, yerin ve toprağın sahibi olarak tasavvur edilir.¹⁵⁷ Tüm bu açıklamalar, Osmaniye’de ve Anadolu’nun farklı yörelerinde çocuklar için toprak hazırlanmasının yorumudur.

Toprağı, çocuğun altında kullanmanın bir amacı da toprağın iyileştirici ve besleyici özelliğinden faydalanmaktır. Bütün bitkilerin topraktan can aldığını söyleyen yöre halkı kendi çocuklarının daha çabuk büyümeleri için topraktan yararlandıklarını belirtmektedir. Killi toprak kullanılmasının sebebi de, killi toprağın suyu hemen çekip kendi içinde şişip suyu dışarıya vermemesidir. Altını ıslatan çocuklar, bu ıslaklığı hissetmediği için daha rahattırlar ve ıslaklıktan dolayı üşütmemektedirler.

Kundaklama işi Kazak Türklerinde de vardır ama adı kundaklama değildir. Kazaklar, yeni doğan bebeği önce kumaşla, sonra deve yapağısıyla sonra da yoganla sarıp annesinin yanına yatırır. “Yeni doğan bebek, kuşun gölgesinden donar.” diye eskiden beri kullanılan bir söz mevcuttur. Bebek gücünü toplayıp kendine geldikten sonra sargıları çıkarılır.¹⁵⁸ Osmaniye’deki kundaklama işinin de, Kazaklarda bebeği sıcak tutma pratiğinin de temelindeki maksat, çocuğu ilk anda ana rahmindeki sıcaklık gibi bir sıcaklıkta tutmak olsa gerektir.

¹⁵⁷ Yer iyesi için bkz. Yaşar Kalafat. (2005). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Babil Yayıncılık, Ankara

¹⁵⁸ Türk, a.g.e., s.126

Günümüzde, kundaklama işi yok denecek kadar azalmıştır. Bunda eğitilmiş kişilerin artması, doktorların kundaklama işini sakıncalı bulmaları etkili olmuştur. Yeni doğan çocuklar için artık kundak değil, hazır kıyafet hazırlanmaktadır.

Doğumun hemen arkasından büyük bir titizlikle ve sırayla uygulanan bu işlemler, dünyaya gelen yeni canlının yeni ortamına uyması, kötü ruhlardan korunması ve halk geleneğindeki birtakım inançlara uyması içindir.

5.1.4. İlk Giydirme

Halk kültüründe çocuğun giydirilmesi ile ilgili birtakım pratikler mevcuttur. Çocuğun giyeceği ilk giysiler kimilerine göre önemli iken, kimlerine göre de hiç önemli değildir.

Yetiştirdiğimiz kültür, bizlere ne tip kıyafetler giyeceğimizi de öğretmiştir. Örf, adet, gelenek, görenek ve ananede giyin tarzı hakkında ne varsa biz onları uygulamaktayız. Gelenek ve göreneklerimizde olan giyim tarzını, daha bebek yeni doğmuşken ona da öğretmekteyiz.

Geleneksel kültürde Osmanlı'da çocuğun ilk olarak kundaklanması işlemi mevcuttur. Yukarıda kundaklama işlemine dair malumat verilmiştir. Günümüzde, kundaklama işlemi hemen hemen yok gibidir. Çünkü insanlar, çocuğun bol kıyafetler içerisinde daha rahat edeceğine, daha çabuk gelişeceğine inanmaktadır.

Yeni doğan çocuklara, önce, donansın diye don giydirilir. Sonra gönensin diyerek köynek, zıbın ya da şimdiki söyleyişle gömlek giydirilir.¹⁵⁹ Giydirme işi yapılırken dualar okunur, salâvatlar çekilir. Kazaklarda zıbının adı, “iytköylek”tir. Eni ve boyu tamamen dikilip, yakası oyularak ve dikişi bükülmeden yumuşak malzeme ile hazırlanan, bebeğin ilk gömleğidir. Çocuğun ömrünün uzun olması ve çabuk büyümesi arzusuyla gömleğin eteği çevrilmez.¹⁶⁰

Çocuğun ilk giydiği kıyafetlerde sarı ve kırmızı rengin bulunmasına özen gösterilir. Çünkü sarı renk, sarı basmasını; kırmızı renk al basmasını önlemektedir.

Yeni doğan çocuğa giydirilen ilk kıyafet mutlaka yeni olmalıdır. Çünkü yeni kıyafet giydirilen çocuğun ileride fakirlik görmeyeceğine dair inanç vardır.

¹⁵⁹ Bu kıyafet, yumuşak pazen basmadan hazırlanır. Makine dikişi değil el dikişi ile dikilir. Gömleğin etek uçları ve yakası içe doğru kıvrılmaz. Bundaki amaç, çocuğun ölmemesini, uzun ömürlü olmasını sağlamaktır.

¹⁶⁰ Türk, a.g.e., s.127

Çocuğa hazırlanmış olan kıyafetlerde renk seçimine özen gösterilir. Erkek çocuk için mavi ve sarı renk tercih edilirken, kız çocuk için kırmızı ve pembe renk tercih edilmektedir.

Çocuğu yaşamayan aileler doğan çocuklarına okunmuş kıyafet giydirmektedir. Bazıları türbelerde sanduka üzerine bırakılmış kıyafetleri giydirmektedir. Türbede sanduka içinde yatan veliden bu şekilde destek alınmaktadır. Bazıları da hacca götürülmüş ve zemzem suyuna batırılmış kıyafetleri giydirmektedir. Her iki uygulama da dini özellik taşımaktadır.

5.1.5. İlk Meme

Yeni doğan çocuğa verilen ilk meme çok önemlidir. Meme verilmeden önce bazı uygulamaların yapılmasına ve memenin verilmiş zamanına dikkat edilmelidir. Bunun için lohusaya çeşitli süt yapıcı yiyecekler yedirilir. Daha anne hamile iken çocuk doğduktan sonra sütünün bol olması için çeşitli pratiklere başvurmaktadır. Bu pratikler içerisinde en yaygın olanı kadın aşererken canının her istediğinden bir parça da olsa yemesidir. Çünkü yemezse sütü çekilir.

Hamilelik döneminde göbek bağının sağladığı anne ve çocuk ilişkisini hamilelik döneminde annenin göğsü sağlayacaktır. Hamilelikte, göbek bağından beslenen çocuk, doğum sonrası anne göğsünden beslenecektir. Anne ve çocuğun dünyadaki ilişkilerinin geliştirilmesinde çocuğun emmesinin çok büyük rolü vardır. Bu durum sosyolojik ve psikolojik açıdan da önemlidir.

Doğum anında kadının sütünün kaçmaması için, kadının memesi sıcak havlu ile sarılır. Doğumdan sonra, kadının sütünün hemen gelmesi için kadına tere yağda eritilmiş pekmez ekmele birlikte yedirilir.

Osmaniye’de çocuğa doğar doğmaz anne sütü verilmez. Çocuk tuzlanıp yıkandıktan sonra emzirmek üzere annesine verilir. Anneye, çocuğu abdestli olan birisi verir. Anne çocuğa memesini vermeden önce çocuğun ağzına, dili tatlı olsun diye Medine’den getirilmiş hurma sürer. Sonra göğsünden biraz süt sağarak ergenlik çağına gelmemiş, sabı diye adlandırılan bir çocuğa verir. Çocuk bu sütü incir ağacının dibine “İncir gibi sütlü olsun.” diyerek döker. İnanışa göre bu işlem lohusa kadının sütünü artırmaktadır. Sonra besmele çekerek memesini bebeğinin ağzına verir.

Kazak Türklerinde ilk meme verilmeden önce çocuğun ağzının emmeye alıştırılması için “balayı ağızlandırmak” toyu yapılmaktadır. Bebek dünyaya

geldikten sonra dünyanın havasını almaya başladığında ağzını açıp kapar, bir şey istiyormuş gibi yapar. O zaman ebe, koyunun pişmiş kuyruk yağını incecik dilip çocuğun ağzına verir. Çocuk, kuyruk yağını şapur şupur emer. Fakat çok fazla gücü yetmez. Ebe, kuyruk yağını çocuğun ağzından çeker. Çocuk tekrar ağzını açıp kapatmaya başladığında işlem tekrarlanır. Bu şekilde çocuk, annesinin memesini emmeye alıştırılır. Bu uygulamanın ikinci faydası, kuyruk ile ağızlanan bebeğin içinde gaz olmamasıdır.¹⁶¹

Çocuğa ilk memenin verilmesi ile ilgili olarak geleneksel kültürümüzde değişik bölgelerde değişik uygulamalar görülür. Uygulamalar, ilk memenin üç ezan vakti geçmeden verilmemesinde ortak özellik göstermektedir. Böylece çocuğun sabırlı olacağına, beklemeyi öğreneceğine inanılır. Osmaniye’de böyle bir uygulama mevcut değildir. Çocuk doğar doğmaz yıkandıktan sonra emzirilir.

5.1.6. Ad Verme

Arapça isim, Türkçe “ad” olarak bilinen kelime, Muharrem Ergin tarafından, “canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan, varlıkların ve mefhumların adları olan kelimeler” olarak açıklanmıştır.¹⁶²

Ad, kişiyi diğer insanlardan ayıran, ona toplumda ayrıcalık katan bir simgedir.

Kişilik üzerinde belirleyici etkisi olan ve kişinin geleceği üzerinde rol oynadığına inanılan ad, seçiminde özenli olmayı gerektirmiştir. Verilen bu önem ve gösterilen dikkat, ad vermeyi sıradan bir işlem olmaktan çıkarmış ve etrafında birtakım adet ve törenlerin oluşmasına sebep olmuştur.

Ad verme, yeryüzündeki bütün topluluk ve toplumlarda görülen bir olgudur. İnsanla beraber doğmuş ve giderek basit bir ad verme şeklinden, etrafında pek çok adet, inanış ve uygulamayı içeren bir kültür kalıbına dönüşmüştür. Ad vermenin evrensel olduğu bir gerçekse de verilecek adın seçimi, seçen kişiler, veriliş şekli ve bunun temelinde yatan inanç ve tasarımlar gibi unsurlar tamamen milli ve mahalli özellikler göstermektedir. Bütün bu malzemeyi, halkbilimin “onomastik-ad bilim” dalı içinde “antroponomi-insan adı” bölümü incelemektedir.¹⁶³

¹⁶¹ Türk, a.g.e., s.127

¹⁶² Muharrem Ergin. (1993). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basın Yayın Tanıtım, İstanbul, s.207

¹⁶³ Müge Aktan Ercan, (2002). *Gelibolu Yarımadasında Geçiş Dönemi Adetleri Üzerine Bir İnceleme (Doğum-Düğün-Ölüm)*. Doktora Tezi, Çanakkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, s.59

Ad verme inanca göre ilk insan olan Hz. Âdem'in adı ile başlar. Çünkü hayata ve dünyaya ilk gelen insan Hz. Âdem'dir. Türk kültüründe ise ad verme, destan ve hikâyelere yansiyacak kadar önemli bir hadisedir.

Eski Türklerde erkek çocuğuna ya uzun zaman ad verilmez ya da ilk verilen ad, ömrünün sonuna kadar kalmaz. Çocuk delikanlılık çağına geldiği zaman, önemli bir iş başardığında başardığı işi hatırlatan ya da bir dilek anlamı taşıyan ad verilirdi. Bu ada, er-at “erkek adı” derlerdi.¹⁶⁴ Eski yakutlarda gerçek ad, çocuk yay çekip ok attıktan sonra verilirdi. Dede Korkut Hikâyelerinde çocuklar kahramanlık yaptıktan sonra çocuklara adlarının Dede Korkut tarafından verildiğini görüyoruz. Altay destanlarının kahramanları, adlarını tanrılardan ruhlardan alırdı. Müslüman Kırgız destanlarında kahramanların adları “peygamber, ak sakallı evliyalı” tarafından verilirdi. Manas destanında kahramanın adı dört peygamber hoca tarafından verilmiştir. Manas'ın oğlu Simetey'in adı ak sakallı bir eren tarafından verilmiştir.¹⁶⁵

Türk destanlarının en eskisi olan Oğuzname'de Oğuz Han'ın kendi adını bizzat kendisinin koyduğu yazılıdır. Kara Han, oğlu Oğuz, bir yaşına girince oğuz beylerine bir ziyafet vererek “Oğlum bir yaşına girdi. Ona ne ad koyacaksınız?” der. Ziyafette bulunanlar çocuğun olağanüstü özelliklerine uygun bir ad koymayı düşünürken, çocuk konuşmaya başlar ve “Benim adım Oğuz'dur.” der. Bunun üzerine ziyafettekiler, “Mademki çocuk kendi adını kendi kodu, ona bundan güzel ad olamaz.” derler ve onu Oğuz adıyla tanırlar.¹⁶⁶

Dede Korkut Hikâyelerinde, özellikle erkek kahramanların ad alışlarıyla ilgili bolca malzeme bulunmaktadır. Kahramanlara hep kazandıkları ve layık oldukları isimler verilir. Kahramanlar, gerçek isimlerini almak için kahramanlık göstermek zorundadırlar. Oğuz zamanında bir çocuğa kan dökmeden, baş kesmeden ad takılmaz. Kahraman toplum tarafından da kabul gören yararlı bir iş başardığında, bilge kişi Dede Korkut gelerek kahramana, adını veriş sebebini açıklayan kalıp ifadeyle, ad koyar. Hikâyelerden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda, Dede Korkut kahramana ad vermek için çağrıldığında şu kalıp ifadeyi kullanmıştır:

¹⁶⁴ Boratav, a.g.e., s.88

¹⁶⁵ İnan, a.g.e., s.173-174

¹⁶⁶ Bedri Noyan. (1983). *Ad Vermede Gelenekler, Türkçe İnsan ve Aile Adları Hakkında*. Türk Kültürü Dergisi, Ekim 1983, S.246, s.640

“Bayındır Hanun ağ meydanında bu oğlan cenk itmişdür, bir buğa öldürmiş, senün oğlun, adı Buğaç olsun, adını ben virdüm yaşını Allah virsün.”¹⁶⁷

Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda ad verme işi yine Dede Kokut’a aittir.

“Pay Püre Big Kalın Oğuz biglerini çağırdı, konukladı. Dedem Korkut geldi, oğlana ad kodı, aydur:

“Sen oğlunu Bamsım diyü ohşarsın

Bunun adı Boz Aygırlu Bamsı Beyrek olsun

Adını ben virdüm yaşını Allah virsün”¹⁶⁸

Hikâyelerdeki diğer bir kahraman olan Basat adını Dede Korkut’tan almıştır.

“Oğlanum sen insansın, hayvan ile müsahib olmagıl, gel yahşı at bin, yahşı yiğitler ile eş yort didi. Ulu kardaşun adı Kıyan Selçük’dür, senün adun Basat olsun, adını men virdüm, yaşını Allah virsün.”¹⁶⁹

Yukarıdaki örnekler de gösteriyor ki Dede Korkut Destanlarında da ad vermede esas olan, kahramanın yapıp ettikleridir ve verilen ad hayatın gerçeklerini yansıtmaktadır.

Kırgızlar’ın ünlü destanı Manas’ta ad verme âdetinde İslami renk daha baskındır. Manas’ın adını koyan dört peygamber gibi kocadır ve Manas dört peygamberin himayesindedir:

“Ak boz kısrak soydurdu

Dört peygamber hocaya,

Adını Manas koydurdu

Dört peygamber kucakladı.”¹⁷⁰

Manas Destanı’nda, Manas’ın ad almasının dışında oğlu Semetey, Semetey’in oğlu Seytek ve diğer kahramanlardan Kül Çora ve Kan Çora’nın ad alışlarıyla ilgili bölümler vardır. Semetey’e Kara Han’ın ilinden ad vermeye kimse çıkmayınca bir ak sakallı ortaya çıkıp ad verir. Keza Semetey’in oğlu Seytek’e ad vermek için halk içinden bir kişi bu işi üzerine almaya cesaret edemeyince, Ay Koco

¹⁶⁷ Muharrem Ergin. (1986). *Dede Korkut Kitabı*. Ebru Yayınları, Ankara, s.15

¹⁶⁸ Ergin, a.g.e., s.36

¹⁶⁹ Ergin, a.g.e., s.93

¹⁷⁰ Naciye Yıldız. (1995). *Manas Destanı ve Kırgız Kültürü İle İlgili Tespit ve Tahliller*. TDK Yayınları, Ankara, s.252

gökten iner ve ad verdikten sonra kaybolur.¹⁷¹ Kül Çora ve Kan Çora'nın adları doğuşları sırasında avuçlarında taşıdıkları işarete göre Semetey tarafından verilir:

“Balaya ad koydurayım deyip
İli yopladı
Kül avuçlayıp düşen balaya
Kül Çora koydu
Kan avuçlayıp doğan balaya
Kan Çora koydu.”¹⁷²

Kazaklarda, çocuğun adı kırkı çıktıktan sonra verilmektedir. Ad koyan adam, “Allahu Ekber” diyerek üç kere ezan okuduktan sonra “senin adın filanbay” diye kendisine söylenen adı üç kere tekrar eder.¹⁷³

Verilen adla çocuğun karakteri veya yazgısı arasında bir bağlantının olduğu inancı Türk halk hikâyelerinde de işlenmiş ve hikâyelerin doğum sonrası motifleri içinde ad verme, önemli bir yer tutmuştur.¹⁷⁴ Halk hikâyelerinin çoğunda görülen, çocuğa doğar doğmaz ad verilmemesi ve belirli bir gelişim göstermesi için bir süre beklenmesi ile Dede Korkut Hikâyelerindeki kahramanların da adlarını doğar doğmaz almayıp kahramanlık göstermelerinin beklenmesinin altında aynı zihniyetin yattığı söylenebilir.

Sözlü kültür ürünlerine yansıyan bu özellik, Yakut Türklerinde de mevcuttur. Yakutlar, çocuğa üç ay sonra birinci ve iğreti adını verirler. Gerçek ad, yay çekip ok attıktan sonra verilir.¹⁷⁵

Doğumdan sonra çocuğun gelişimi sırasında, onun ana-babayla, ailenin öteki bireyleriyle ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenleyen bir dizi kural, adet, tören, işlem ve pratikler içerisinde yer alan ad verme, gelişigüzel yapılan bir iş değildir. Çocuğa konacak adın; kişiliğini, geleceğini, toplum içerisindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir. Ad kişilerin ruhsal varlığını da simgelediği içi adın anlamının o adı taşıyan kişiye geçtiğine inanılır. Yani bir çocuğa Demir adı verildiğinde çocuğun demir gibi sağlam ve dayanıklı olacağına inanılır.

¹⁷¹ İnan, a.g.e., s.174

¹⁷² Yıldız, a.g.e., s.256

¹⁷³ Türk, a.g.e., s.127

¹⁷⁴ Ali Berat Alptekin. (2002). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. 2.Baskı, Akçağ Yayınevi, Ankara, s. 342

¹⁷⁵ İnan, a.g.e., s.173

Ad, büyücülükte önemli rol oynar. Ad üstüne yapılacak ak ya da kara büyü, sempatik büyü türünün “parçanın başına gelen, bütünü de başına gelir” ilkesince, o adın sahibini de etkileyeceğine inanılır. Ad, insanın ahlaki yönünün de simgesidir. “Adımı beş para etti.”, “Adını anmak bile istemem.”, “Adı batsın.”, “Adımı iki paralık etti.” gibi deyimlerle adın onurla bir tutulduğu gösterilmektedir.

Geleneksel kesimde yeni doğan çocuğa bir ad konması, dinsel nitelikli bir törenle olur. Bu amaçla çağrılan hoca, çocuğun kulağına ezan okuyarak üç kez adını söyler. Bu işlem yapılmazsa, ahiret gününde çocuğun adsız olacağına inanılır. Kimi yerlerde ad koyma işinden sonra yemekler yenir, mevlit okunur.

Köylerde ve kasabalarda çocuklara ad vermede eski Türk geleneği devam etmektedir. Eski “er-at”ın yerini lakap almıştır. Soyadı yasası çıkmadan önce herkesin bir lakabı vardı. Lakap, tıpkı er-at gibi onu taşıyan atalarının birinin zenaatını, başardığı bir işi ya da vücut yapısının niteliğini gösterir.

Çocuğa ad seçilirken; çocuğun doğduğu gün, ay, mevsim; doğum yapılan yer; doğduğu sıradaki olaylar; kimi kişilere duyulan hayranlık, şükran ve minnet duyguları; gelenekler; ailenin varıllığı, yoksulluğu; daha önceki kardeşlerinin yaşayıp yaşamadığı; moda; kültür değişimleri etkili olmuştur.¹⁷⁶

Eski Türklerde, çocuk doğduğu sırada çevrelerinde ilk gördükleri eşyadan birinin, gelen bir konuğun, o günlerde meydana gelmiş önemli bir hadisenin adını da çocuğa verirlerdi: Yağıgeldi, Yağıbasan, İlaldı, İtalmış, Kurtulmuş adları böyledir. Bu törenin günümüz Osmaniye’inde de sürdüğü görülmektedir. Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan sonraki Barış, Savaş, Kahraman, Halil İbrahim... adları gibi.

Eski Türklerde hayvan adları tarih boyunca kullanılmıştır. Şahıs adı olarak kullanılan hayvanlar Türklerin günlük hayatında yer alan hayvanlar olabileceği gibi mitolojik hayvanlar da olabilmektedir.¹⁷⁷ Osmaniye’de ad verme ile ilgili dikkat çeken bir diğer özellik, insanlara Arslan, Kaplan, Sungur, Boğa, Kurt, Laçın, Kartal, Kulan, Boncuk, Turgay, Doğan, Çakır, Şahin gibi hayvan adlarının şahıs adı olarak verilmesidir.

Eski Türklerde ada verilen önem, İslamiyet’in kabul edilmişinden sonra da devam etmiştir. Hz. Muhammed(S.A.V.)’in “Siz kıyamet gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. Onun için isimlerinizi güzel isimlerden koyun.” hadisi de adın önemini vurgulamaktadır. İslamiyet’in kabulü ile ad verme

¹⁷⁶ Örnek, a.g.e., s.148-149

¹⁷⁷ Ahmet Karadoğan. (2003). *Türk Şahıs Adlarında Hayvan Kültü*. Milli Folklor Dergisi, S. 57, s.115

uygulamalarına günümüze kadar ulaşan yeni unsurlar girmiştir. Arapça ve Farsça ad alma geleneği toplum içerisinde yayılmıştır.

Türk kültürü içinde önemli bir yere sahip olan ad verme Osmaniye’de de önemsenmekte ve ad verme etrafında kümelenmiş birtakım tören, adet ve inanış bulunmaktadır.

Çocuğa verilecek adın tespiti günümüzde genelde doğum gerçekleşmeden önce yapılmaktadır. Annenin hamileliği boyunca hem anne ve babanın hem de çevrenin meraklı bekleyişi sürmektedir. Gerek çocuğun cinsiyeti gerekse doğacak çocuğa verilecek ad üzerinde çeşitli tahminler yapılmakta, fikirler öne sürülmektedir. Verilecek ad, çocuğun cinsiyeti belirlendikten sonra kesinleşmektedir. Hatta anne-baba, doğmayan çocuğu adı ile çağırıp sevmektedir.

Bölgede çocuğa verilecek adın belirlenmesinde bir takım inanış, uygulama ve değer yargıları etkili olmaktadır. Bu bağlamda ad verirken en çok dikkat edilen ve göz önünde tutulan nokta, aile büyüklerinin adının verilmesidir. Öncelikli olarak erkek tarafının büyüklerinin adı tercih edilmektedir. Erkek tarafının büyüklerinin adları verildikten sonra kız tarafının büyüklerinin adları verilmektedir. Bu durumla ilgili kaynak kişiler şöyle demişlerdir:

*“İlk çocuğum kız oldu. Hemen, kocamın ölmüş olan nenesinin adı verildi. İkincisi de kız oldu. Bu sefer kaynanam karışmadı. Gelinin anası öldü, onun adını verin, benim adımı koymayın, ben daha yaşıyorum dedi. Kendi anamın adını koydu.”*¹⁷⁸

“İlk çocuğuma kayınbabamın adını verdiler. Bana sormadılar bile.”^{F179}

*“Kocam, ailenin ilk oğluydu. Çocuklarıma kaynanamın, kayınbabamın adını verdim. Onların adından sonra kendi anamın, babamın adını verdik.”*¹⁸⁰

*“Karı-koca bir şey diyemedik biz. Kaynana, kayınbaba ne ad verirse o olurdu.”*¹⁸¹

*“Evlendiğinde zaten kayınbaba ölmüştü. İlk çocuğuma onun adını verdik. Başka ad versek bizi ayıplarlar, kınarlardı.”*¹⁸²

Bütün bunlar, bölgede ataerkil aile yapısının olduğunu göstermektedir. Günümüzde hala ata-baba adı verme geleneği kırsal kesimlerde sürmektedir.

¹⁷⁸ Necla Ersoy, 1960, Lise mezunu, Maliyeci, Osmaniye Merkez

¹⁷⁹ Hatice Akin, 1948, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁸⁰ Sakine Ünal, 1945, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁸¹ Sonay Keskiner, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁸² Nazlı Kılıç, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Şehirleşmiş kısımlarda bu uygulama kısmen zayıflamıştır. Okumuş kesim, çocuğuna ad olarak moda olan isimleri vermektedir.

Bölgede ad seçiminde ölmüş olan yakınların adlarının çocuğa verilmesi de yaygın olarak görülmektedir. Kaynak kişiler, çocuklarına ölmüş olan yakınlarının adlarını verdiklerini belirtmişlerdir. Bu uygulama, ölen kişinin hatırasının yeni doğan çocukta yaşatılması isteği ile yapılmaktadır. Uygulamanın temelinde atalar kültü ve ölümler kültü inancının yattığı söylenebilir.

Ölmüş kişilerin adlarının verilmesinde ölen kişinin yattıkça, adı verilen çocuk yaşasın düşüncesi hâkimdir. Yaşayan aile büyüklerinin adının verilmesinde de ad verilen çocuk yaşadıkça, adı verilen kişinin ömrünün uzaması düşüncesi vardır.

Osmaniye ve çevresinde çocuğa ad olarak yaşayan ya da yaşamayan büyük dede, dede, babaanne, anneanne, amca, büyük amca, teyze, hala gibi büyüklerin adlarını vermek çok sık görülmektedir. Bunun yanı sıra aile çevresinden olmadığı halde sevilen, beğenilen, değer verilen kişilerin de adları çocuğa verilmektedir.

Eski Türklerin ad verme adetleri arasında görülen çocuğun doğduğu gün, ay, mevsim ya da o esnada meydana gelen bir olaydan esinlenerek ad verme, bölgede de görülmektedir. Ramazan ayında doğanlara Ramazan, Remziye; Recep ayında doğanlara Recep, Şaban ayında doğanlara Şaban, Miraç gecesi doğanlara Miraç, Mevlüt Kandilinde doğanlara Mevlüt, Kadir gecesi doğanlara Kadir, Kadriye; arefe günü doğanlara Arif, Arife adlarının verilmesi gibi.

Çocuğu olmayıp da türbelere gidip adak adayan kişiler, çocuk sahibi olduklarında doğan çocuklarına o türbenin adını verirler. Ökkeş, Hasan gibi. Çocuk sahibi olabilmek için bu adak yerlerine gidip dua eden, adak adayan kadınlar, çocukları olduğunda o adak yeri sahibinin adını koyarlar. Adını vermezlerse çocuklarının yaşamayacağından korkarlar. Bu uygulama Elazığ'da da vardır. Elazığ'da çocuğu yaşamayan aileler Mardin'e Sultan Şehmus yatırına gidip adak adarlar. Çocuk sahibi olduklarında da çocuklarına yatırın sahibi olan Şehmuz adını verirler. Maraş, Gaziantep taraflarında Ökkeş, Tunceli'de Hıdır, Munzur, Düzgün adlarının çok olmasının temelinde ermiş denilen kişilerin adları yatmaktadır.¹⁸³

Çocuğu yaşamayan kişiler, çocuklarına verdikleri isimlerle sihri işlem yapmaktadırlar. Eskiden, çocukları yaşamayan aileler, çocukları yaşasın diye onlara Tokta(Duran), Toktamış(Durmuş), Satık, Satılmış gibi adlar vermekteydiler.¹⁸⁴

¹⁸³ Noyan, a.g.m., s.649

¹⁸⁴ Noyan, a.g.m., s.646

Çocuklarına kötü isimler vererek ölüm meleğinin, kötü ruhların kaçmasını sağlarlar. Aileler, çocuğun yaşaması isteğini belirten isim koyarlar. Bu sebeple çocuklara, Temel, Yaşar, Hayati, Duran, Durmuş, Dursun, Baki gibi sonsuzluk ifade eden isimler verilir.

Art arda kız çocuğu olmuş olan insanlar çocuklarına, Yeter, Döndü, Dönay, Songül, Sonay, Dursun, gibi isimler koyarlar.

Dini inançlarla ilgili isimler de çocuklara verilmektedir. Allah'ın isimleri, peygamber isimleri ve bunların sıfatları çocuklara isim olarak verilmektedir. Celal, Kerim, Kudret, Celil, Semi, Alim gibi Allah'ın doksan dokuz isminin; Abdullah, Muhammed, Habip, İsmet, İsa, Yakup, Musa, İbrahim gibi peygamber adlarının verildiği görülmektedir.

Çocuklara isim verilirken, ırmak adlarından yararlanıldığı da olmuştur: Tuna, Tunca, Meriç, Seyhan, Çoruh, Ergene, Menderes, Göksu, Arda... gibi.

Bölgede çocuklara ad seçiminde önemli bir kaynak da Kuran-ı Kerim'dir. Çocuklara ad verileceği zaman Kuran-ı Kerim açılır ve oradan isim seçilir. Aleyke, Aleyna, Berra, Müberra, Esmâ, Elif, Hamid, Furkan, Kevser... gibi.

Bazı aileler, çocuklarına isim verirken moda isimleri, sanatçı isimlerini vermişlerdir. Melis, Didem, Ayça, Tülin, Ece, Melissa... gibi.

Çocuğa ad hazırlayan kişiler genellikle ya aile büyükleridir ya da babadır. Bunun dışında, doğacak çocuğun anne ve babasının birlikte seçtikleri ad da verilebilir.

5.1.7. Gömbet

Çocuk doğduktan sonra çevredekilere çocuğun doğduğunu haber vermek manasında dağıtılan çerez, tatlı türü yiyeceklere Osmaniye'de gömbet denmektedir.

Doğan çocuğun cinsiyetine, çocuğun doğum sırasına ve ailenin maddi gücüne göre çeşidinde ve kalitesinde değişiklik gösteren gömbetin amacı her zaman aynıdır: İnsanlara yeni bir bireyin geldiğini haber vermek ve toplumun hayırlı olsun demesini sağlamaktır.

Osmaniye'de çocuk doğduğunda özellikle erkek çocuk doğduğunda hayırlı olsun gelen pek çok insan olur. Çocuğu hayırlamak ve görmek için gelenler, lohusaya ve çocuğa da bir şeyler getirirler.

Gömbet, her ailenin kendi emeğiyle kazandığı en kıymetli ve mübarek saydığı nimetlerden olur. Osmaniye'de de doğum sonrasında dağıtılan gömbetler de

kişilerin maddi gücüyle sınırlıdır. Maddi gücü iyi olan insanların gömbeti daha çeşitli ve güzeldir.

Gömbet, doğumdan sonra geçmiş olsuna gelenlere, mahalledeki komşulara, yakın akrabalara ve özellikle çocuklara verilir. Zaten çocuklar, bebek doğan eve mutlaka gömbet istemeye giderler. Lohusanın akrabaları, gömbetten bol bol verir. Çocukların sevindirilmesiyle Allah'ın rızasının alınacağına, doğan çocuğun ve annenin ileriki yaşamlarında mutlu ve sağlıklı olacaklarına inanç vardır.

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde doğum sonrasında, lohusayı ziyaret ve yeni çocuğu görmek için gelenlere ikramlarda bulunulur. İzmir'de doğumdan sonra köylüler hallerine göre yiyecek içecek kuruyemiş gibi armağanlar götürürler lohusa evine. Buna gövent, güvent derler.¹⁸⁵

Kazak Türklerinde de bebeğin doğumundan sonra bir toy düzenlenir. Toyda koyun kesilir ve eti kadınlar tarafından yenilir. Bebeğin doğumundan sonra kesilmek üzere bir koyun beslenir. Bu hayvanın adı "kalja"dır. Bu koyuna çok iyi bakılır. Çünkü lohusa kadının gelecekteki sağlığı buna bağlıdır. Bu kesilen hayvanın eti sadece bayanlara yedirilir. Şifa olacağına inanılır.¹⁸⁶

Osmaniye'deki en yaygın gömbet ya da müjde isteme âdeti, evin kapısını, çatısını, çinkosunu taşlamaktır. Bu, ailenin sevincini paylaşmak için yapılır. "Biz de sizin sevincinize ortak oluyoruz." demektir. Ev taşlama âdetinde de Türk milletinin taşa verdiği önemi görmekteyiz. Taş, kötü ruhları kovar. Doğum sonrasında çinkoya atılan taşlar da evde bulunan kötü ruhların korkup kaçmasını sağlar.

5.2. DOĞUM SONRASI ANNE İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

5.2.1. Lohusalık

Anadolu'da yeni doğum yapmış kadına lohusa, loğsa, doğazkesen, emzikli, nevse gibi adlar verilir.¹⁸⁷ Bunlar içinde en çok bilineni "lohusa"dır. Bölgede de doğum yapmış kadına lohusa ve emzikli terimi kullanılmıştır. Yeni doğum yapmış kadın, ilk başta doğumun fizyolojik ve psikolojik etkisini üzerinden hemen atamaz.

Lohusalık bölgede bir nevi hastalık olarak görülmektedir. Doğum, kadının hem bünyesi hem psikolojisi üzerinde birtakım değişiklikler meydana getirir. Bu yüzden lohusanın yatakta kalması, dinlenmesi istenir. Bu süre kimi yerlerde üç, kimi

¹⁸⁵ Noyan, a.g.m., s. 644

¹⁸⁶ Türk, a.g.m., s.126

¹⁸⁷ Örnek, a.g.e., s.143

yerlerde beş, kimi yerlerde bir haftadır. Sürenin uzunluğu veya kısalığı doğumun zor olup olmamasına ve lohusaya bakacak birilerinin olup olmamasına göre değişir. Lohusanın gündelik hayatına dönebilmesi için bu sürede dinlenmeye ve bakıma ihtiyacı vardır. Aynı şekilde doğan bebeğin de yeni ortama uyumunun sağlanması gerekmektedir.

Doğum yapan kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir. Dinlenmesi için ona yardımcı olurlar. Lohusaya yatakta kaldığı süre boyunca özel bakım uygularlar. Yemesine, sağlığına, çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına dikkat edilir. Sütünün bir an önce gelmesi ve bol olması için çeşitli çarelere başvurulur.

Geleneksel kültürde lohusanın kendine tam olarak gelmesi, çocuğunun yeni dünyaya alışması için kırk gün geçmesi gerekmektedir. Kadın yataktan kalksa da kırk gün korunmaya muhtaçtır. Bu dönemde doğum yapan kadını ve çocuğunu kutlamak, kutsamak, maddi ve manevi etkilerden korumak, dünyaya yeni gelen bireyi çevresine tanıtmak, annenin yeni statüsüne geçişini sağlamak işlevlerini gören pek çok adet ve uygulama görülmektedir.

Osmaniye’de doğum yapmış kadın için yapılan ilk şey, lohusa yatağı hazırlamaktır. Bu yatak çok süslüdür. Üzerinde kırmızı satenden yapılmış sııklı yorgan serilidir. Anne, kız da doğursa erkek de doğursa bu kırmızı satenli yatakta yatar. Aslında bu rengin kullanılmasındaki asıl amaç, al karısını korkutmaktır.

Lohusa kadın en azından üç gün yattığı yataktan çıkarılmaz. Lohusanın yeme içmesine özen gösterilir. Lohusaya güç verecek, onun sütünü çoğaltacak yiyecekler yedirilir.

Yeni doğum yapmış bir kadın toplumun her kesiminde ilgi ve saygı görür. Osmaniye’de de ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi lohusaya ve çocuğa doğumdan hemen sonra özel ilgi gösterilir. Lohusanın ve çocuğun vücudunun sıcak tutulmasına gayret edilir. Eskiden bu amaçla çocuğun toprağa yatırıldığını ve kundaklandığını söylemiştik.

5.2.2. Lohusanın Yiyecekleri ve Sütü

Lohusa kadının kırk gün boyunca beslenmesine dikkat edilir. Yukarıda belirtildiği gibi lohusa kadın hasta olarak değerlendirilir ve normal, sağlıklı haline dönebilmesi için yediğine içtiğine dikkat edilir. Lohusa kadının yedikleri aynı zamanda sütü yoluyla çocuğu da etkilemektedir. Çocuğun gelişiminin sağlıklı olarak sürmesi için annenin sütünün hem miktarı hem kalitesi çok önemlidir. Bu bağlamda

Osmaniye’de lohusanın soğuk içeceklerden, gaz yapan yiyeceklerden uzak durması, sulu ve sıcak yiyecekler yemesi sağlanır.

Anneye, doğumdan hemen sonra toparlanması için pekmez ılıtılıp içirilir. Tereyağ eritilip içerisine üzüm pekmezi dökülür. İkisi birlikte kaynatılır, lohusaya bundan içirilir. Bu içecek hem sıcaklığı yönünden hem de gaz yapmayı önlemesi yönünden iyi sayılır. Aynı zamanda pekmez ılıtması, sütü de arttırır. Yine, aynı özellikleri gösteren “yaki” yapılır. Bu da şeker, yağ ve bal/pekmez karışımı bir yiyecektir. Lohusa için hazırlanan bir diğer gıda, “kaynar”dır. Su, şeker, bal iyice kaynatılır, özleştirilir. İçerisine ceviz, fındık, badem, tarçın dövülerek dökülür. Lohusaya kaynar vaziyette içirilir. Bu da lohusanın bedenen güçlenmesini ve sütünün artmasını sağlar. Sütü artsın, lohusanın vücudunu sıcak tutsun diye yapılan bir diğer besin, paluzedir. Pirinç-buğday unu, şeker ve suyun karıştırılıp kaynatılmasıyla oluşan yiyecek sütün artmasını, bedenin güçlenmesini sağlar.

Bu dönemde, lohusa kadının üzülmesi, korkması, sıkılması da sütünü etkileyeceğinden, sütünü kaçıracığından lohusa kadın, bu durumlara sebebiyet verecek ortamlardan uzak tutulmaya çalışılır. Bunun için, lohusa kadın tek yatırılmaz, yanına yabancı kimse alınmaz.

Lohusanın sütüm kaçmasın diye kendi kendine aldığı önlemler de vardır. Lohusa kadın sütünün kaçmaması için eve gelen misafirleri karşılamaz. Çocuğunu herkesin içerisinde emzirmez. Göğsünün görünmesini engeller. Lohusa, sütüne nazar degeceğinden ve bu sebepten sütünün kaçacağından korktuğu için kendisine “Sütün var mı? diye soranlara, olumlu cevap vermez. Sütü bol da olsa “Sütüm yok, çocuk aç kalıyor.”der.

Osmaniye’de lohusa kadının sütünün bol olması için soğan kabukları ineğe yedirilir. Halk arasında soğanın anne sütünü arttırdığına dair inanç vardır. Ama anne soğan yerse, sütü kokar. Çocuk da bu süttten tiksindir. Bu yüzden soğan, ineğe yedirilir. İnek de süt veren bir hayvan olduğu için onun sütü artar. Halk arasındaki inanişaya göre ineğin sütünü arttırmaya çalışan kadının sütünü de Allah arttırır.

Osmaniye’de lohusa kadının sütünün bol olması için, ilk memede, çocuk emmeden önce kadının memesinden süt sağılır. Bu süt, bahçedeki incir ağacının köküne dökülür. Bu işlemde incirin sütünün bolluğunun kadına geçmesi düşünülmektedir.

Anne sütünün çoğalması için Osmaniye’de lohusa kadınlar bulgur, et, ciğer, kavurğa yer. Buğday ve buğday ürünlerinin de sütü çoğaltacağı söylenir.

Lohusa kadın, sütünün artması için çocuğunu sık aralıklarla emzirir. Çocuk göğsü emdikçe, boşalan göğsün Allah tarafından tekrar sütle doldurulduğuna inanılır. Çocuğu veren de Allah, rızkını veren de Allah diye söylenir.

Alınan tüm önlemlere rağmen kadının sütü olmuyorsa çocuk için hayvan sütüyle mama hazırlanır. Osmaniye’de sütannelik kavramı yoktur. Eskiden insanlar, kardeşlerinin, yakın akrabalarının çocuklarını çekinmeden emziriyorlarmış. Günümüzde bir kadın, çocuğunu başka bir kadına emzirtmemektedir. Bunda da gelişen teknolojiyle birlikte hazır mama sektörünün anne sütü yararlılığında hazırladıkları mamalar etkili olmaktadır.

Geleneksel kültürde, çocuk en az iki yaşına kadar emzirmektedir. Anne sütünün, çok sağlıklı olduğu ve yeni doğan bebeklere inek sütünden ve mamadan daha faydalı olduğu halk arasında söylenmektedir. Günümüzde, kırsal kesimlerde emzirme işi istenilerek ve uzun süreli olarak yapılmaktadır. Şehirleşmiş olan alanda anne, çocuğunu sadece altı ay emzirmektedir. Altı aydan sonra anne sütünün bebeğin sağlığı açısından çok faydalı olmadığını söyleyerek altı aydan sonra çocuğu emzirmeyi bırakmaktadır.

Anne sütünün bol olmasına dair uygulamalar günümüzde canlı bir şekilde yaşamaktadır. Aynı zamanda sütün bol olması ve beslenme tarzı için doktorların tavsiyeleri de göz önünde tutulmaktadır.

Lohusanın sütü ve bakımı ile ilgili kaynak kişiler şunları söylemiştir:

“Yeni doğum yapmış kadınların içi yansa da su içmemelidir. Üşütür, sütü de kaçar.”¹⁸⁸

“Doğum yapan kadının üzülmemesi, sıkıntıya girmemesi lazımdır. Yoksa sütü kaçar.”¹⁸⁹

“Lohusa kimsenin yanında çocuğunu emzirmez. Emzirirse göz değer.”¹⁹⁰

“Kadına ciğer, közde pişmiş soğan, bulgur pilavı yedirilir, hoşaf, kaynar içirilir.”¹⁹¹

“Tereyağlı pekmez ılıtması içilir. Hem kadının içi temizlenir.”¹⁹²

¹⁸⁸ Feriha Doğan, 1949, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁸⁹ Tülay bilgiç, 1952, Yüksek okul mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez

¹⁹⁰ Aysun Kaya, 1960, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁹¹ Kiraz Mercanoğlu, 1933, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

¹⁹² Ünser Gülaçtı, 1938, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

5.2.3. Lohusanın Kaçınmaları

Doğumdan sonraki kırk günlük dönemde lohusa kadın ve çocuğunun, görülmeyen güçlerin etkisi altında olduklarına inanılır. Tamamen soyut olan ve halk inançları kapsamında değerlendirilebilecek olan bu varlıklar, araştırma bölgesinde çoğunlukla “şeytan” olmak üzere “ağırlık”, “cin”, “peri” adlarıyla bilinmektedir. Lohusa veya çocuğuna böyle kötü bir güç musallat olursa onların hastalanmalarına hatta ölmelerine sebep olacağına inanılmaktadır.

Halk arasında bu kötü ruhların lohusa kadınlara ve kırklı çocuklara daha çok musallat olduğu söylenmektedir. Çünkü anne güçsüz durumdadır, çocuk da bu dünyaya yeni geldiği için hiçbir şey bilmemektedir. Kötü ruhlar da anne ve çocuğu güçsüz bulup onları almak için onlara musallat olmaktadır.

Lohusalık döneminde görülen kaçınmalar, genelde, cin, şeytan, peri diye adlandırılan varlıkların musallat olmalarını engellemek içindir. Bu kaçınmalar anne ve bebek için de geçerlidir.

Lohusa, kötü varlıklardan korunmak için yalnız bırakılmaz. Aynı zamanda bebek de anne ile birlikte bulundurulur. Kırk günlük sürede anne, bebek ve baba aynı odada yatar. Bu kötü ruhlardan korunmak amacıyla lohusa da bebek de kırk gün dışarıya çıkmaz. Annenin mecburen dışarı çıkması durumunda çocuk anneye verilmez, evde muhafaza edilir. Çocuk, tek başına odada yalnız bırakılmaz. Cin çarpar. Çocuğun ve annenin yattığı odada yiyecek kısıntısı bırakılmaz. Yoksa, kısıntıya basılırsa cinler, periler sinirlenir ve odada bulunanlara saldırır. Kötü ruhlardan korunmak için annenin ve çocuğun üzerinde Kuran-ı Kerimden dualar taşınır. Çocuğun başucuna Kuran-ı Kerim konur.

Lohusalık döneminin en önemli çekinmelerinden birisi de iki kırklı kadının ve çocuğun aynı odada bulunmamasına özen gösterilmesidir. Kırklı kadınlar ve çocuklar bir araya gelirse hepsini kırk basar, kötü ruhlar hepsinin vücuduna girer.

Lohusa, kötü ruhlardan korunmak için tuvalet ve banyoya besmele çekerek girer. Tek başına banyo yapmaz. Tarihi yerlere gitmez. İnanca göre, tarihi yerlerde çok yaşlı cinler bulunur. Bu cinler lohusa kadını hemen anlar ve ona musallat olur.

Kötü ruhlardan korunmak istenen bebeğin çamaşırları ikindiden sonra dışarıda bırakılmaz. Özellikle çocuğun bezleri hemen toplanmalıdır. Toplanmazsa çocuğun çamaşırları ile cinler oynarlar, kirletirler. Çocuğun çamaşırları unutulur da gece de dışarıda kalırsa o çamaşırlar bir daha yıkanır. Çünkü halk inancına göre cinler o çamaşırlarla oynayıp üzerine tuvaletlerini yapmıştır.

Yörede kadının kötü ruhlara karışmasını önlemek amacıyla odaya herkes alınmaz. Adetli olanların gelmemesi söylenir. Çocuk, beşiğine sımsıkı sarılır, kimseye gösterilmez. İlla bakmak isteyenlere de “Çocuk uyuyor.” denir.

Çocuğu ölmüş olan kadınların lohusa evine gelmeleri bölgede yasaktır. Lohusa kadının kırkı çıkana kadar, çocuğu ölmüş olan kadınlar çocuk görmeye, anneye geçmiş olsun demeye gidemezler. Tıbikalı kadınların gelmesine zaten hiç izin verilmez. Çünkü ondaki kötü ruh, lohusa kadına da geçebilir.

Lohusa kadın yalnız bırakılınca kötü ruhların, cinlerin onu rahatsız ettiğini söylemiştik. Bu sebepten çocuk ve annesi yalnız bırakılmaz. Yalnız bırakılırsa da çocuğun yanında Kuran-ı kerim, demir bir eşya, süpürge sapı bırakılır.

Lohusa kadınının kötü ruhlardan korunması amacıyla yapılan diğer işlem, lohusanın başına kırmızı örtü örtmedir. Bunun için Osmaniye’de lohusa yatağının yorganı kırmızı renkte hazırlanır. Çünkü kırmızı rengin kötü ruhu kovacağına inanılır. Çocuk için ise sarı örtü hazırlanır. Bu örtü de sarı basmasını dolayısıyla sarılık hastalığını önler.

Yapılan tüm uygulamalar, anne ve çocuğunun bedenlen sağlıklı olması kadar ruhen de sağlıklı olmalarını sağlamak içindir.

5.3. AL KARISI / AL BASMASI

Halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamlarında etkileri olduğuna inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler vardır. Ancak, onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görünmemişlerdir. Cin, peri, mekir gibi adlarla anılan bu varlıkların bütün işlerini gece yaptıklarına, horoz sesi ya da sabah ezanı okunur okunmaz dağılıp konaklarına çekildiklerine; yaşadıkları yerlerin değirmenler, hamamlar, terk edilmiş tekin olmayan yerler, örenler, mezarlıklar, hanlar olduğuna inanılır.¹⁹³

Eski Türklerden günümüze kadar Al karası, Albastı, Abis, Almis adlarıyla lohusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında aynı inanmalar mevcuttur. Türk halk inanışları arasında kötü bir ruh olarak¹⁹⁴ tasavvur edilen al karısı, özellikle lohusalık döneminde anneye ve çocuğuna

¹⁹³ Boratav, a.g.e., s.74-75

¹⁹⁴ İnan’a göre “yol şaşırtıcı, yalancı, hilekar” sayılan bu ruh eski zamanlarda ateş tanrısıdır. Türk kültürü tarihinde bu ruh zamanla “hami ruh” (koruyucu ruh) anlamını kaybetmiş ve kötü ruhlar

zarar verir, hatta onların ölümüne bile sebep olur. Bunlara göre yalnız kalan lohusanın yanına peri kızlar gelerek, lohusanın ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle lohusayı al basarmış. Bu ruh lohusanın ciğerini alıp suya bırakırsa lohusa ölmüş. İnanışlarda al basması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki, lohusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, lohusaya kırmızı şeker götürürler.¹⁹⁵

Renkler, insanda farklı duyu ve düşünce uyandıran onlarca ayrı anlam taşımaktadır ve renklerin taşıdıkları bu anlamlar inanç, tarih, kültür, gelenek ve görenek farklılıklarından ötürü toplumdaki topuma değişiklik göstermektedir. Ak rengin, Türklerin en eski inançlarından olan Şamanist dönemle ilgili bazı manevi inanmalarından kaynaklanarak ululuk, adalet ve güçlülük anlamları kazandığı görülmektedir. Al rengi de ak, siyah gibi farklı ve zıt duyguları yansıtan renkler arasındadır. Al(kızıl) rengin, tarihimizin başlangıcından beri bizde manevi ve milli renk olarak algılandığı ve tarih boyunca inançları yansıtan, aynı zamanda da Türk duygusu ve ruhunu anlatan bir milli sembol hüviyeti kazandığı görülmektedir. Türk bayrağındaki al renk bu görüşün göstergesidir. Bu renk üzerinde bir başka görüş dinde ve sihirde al rengi iyi ve uğurlu değildir şeklindedir. Mesela gebe kadınlara kötülük yapan “albastı ruhu” gibi.¹⁹⁶ Türk bayrağında olumlu olan kırmızı renk, al karısında kötü renktir. Ama al basmasını önleyen, iyi sonuçlar veren renk de yine kırmızıdır. Al karısında kötü olan kırmızı rengi onu iyileştiren renk olduğunda iyidir.

Türk dünyasında yaygın olan al avradı inancı Caferi Türklerinde de vardır. Loğusa kadınları al avradından korumak için avradın yastığının altına orak, demir, para gibi demirden oluşan malzemeler konur. Al avradı demirden korkar inancı hakimdir.¹⁹⁷

Türk halkları içerisinde al karısından korunmak amacıyla çeşitli uygulamalara başvurulmaktadır. Karaçay-Balkar Türklerinde de al karısı inancı vardır. Ama al karısı, Karaçay-Balkarlarda “obur” diye adlandırılmıştır. Gregoryan Türklerinde, Kafkasya’da da “obur” olarak bilinmektedir. Obur, kötü bir ruhtur.

---

arasına katılmıştır. Bkz. Abdülkadir İnan(1998), Makaleler ve İncelemeler, TTK Yayınları, Ankara, C.1, s.265

¹⁹⁵ İnan, a.g.e., s.171

¹⁹⁶ Mzia Gogiaşvili. (2003). *Türk Dilinde Renk ve Duygu İlişkisi Üzerine*. Türk Dili Dergisi, Ekim 2003, S.622, s.490

¹⁹⁷ Yaşar Kalafat. (2005). *Balkanlardan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançları II*, Babil Yayıncılık, Ankara, s.152

Kara iyedir. Yeni doğmuş bebeğin, Obur tarafından yenmemesi için bir hafta başında beklenmektedir. Bu iyenin adı Kazan Türklerinde “ubur”dur.¹⁹⁸

Türkmenlerde nefseleri(lohusaları) al basmasın diye Ocaklı Ali Ağa'nın başına giydiği tellik, lohusanın yastığı altına konur. Evin kapısına bir orak veya yastığın altına bir çift demiri, odada bir sarı süpürge bulundurmak adettir.¹⁹⁹

Kıbrıs Türklerinde de al karısı inancı kendini göstermektedir. Evde doğum yapanlar üç günlük lohusalık sürerler. Lohusa kadının yanına tarak, makas ve altın koyarlar. Altın çok defa çocuğun başına örtülen örtüye tutturulur. Makas, lohusayı al basmasın diye konur. Al basarsa çocuğun morarıp öleceğine inanırlar. Al basmasından sakınmak için çocuk kırkılanana kadar çocuğun üzerine biri sarı, diğeri kırmızı iki örtü örtülür. Al basmasın diye kadın üç gün geçene kadar gece gündüz beklenir.²⁰⁰

Türkmenistan Türklerinde de al karısı inancı vardır. Al karısının Türkmenistan'daki adı, “al-arvak”tır. Yeni doğan çocukları al-arvaktan korumak için, çocuğun çamaşırları geceleyin evin dışına asılmaz.²⁰¹

Kazak Türkleri arasında da al karısı inancı vardır. Kazaklar, lohusayı al karısından korumak için, eline çekiç ve demir alan birisi “Demirci geldi.” diye bağırır. Bu şekilde al karısı korkutulup kaçırılır.²⁰²

Başkurtlar, doğum anında çağırıldıkları köreze'yi doğumdan sonra akşam da çağırırlar. Gece yarısı olduğunda köreze, eline kılıç ve tüfek alır. Birkaç adama kendi kuşağını sıkıca çektirir. Bu cinlerle savaş için bir hazırlıktır. Elindeki silahlarla cinleri kovmaya(cinlerle savaşmaya) başlar. Biraz bu işlemi yaptıktan sonra, cinleri kovdum, Iyık ırmağında onları boğdum der.²⁰³ Bu uygulamada al karısı geçmemektedir, ama Türk boyları içerisinde doğumdan sonra kötü ruh olarak, cin olarak tasavvur edilen ruh, al karısıdır.

Osmaniye'de al karısı, simsiyah olarak tasavvur edilir. Daha çok lohusa uykudayken gelir. Bu yüzden lohusanın başı gece gündüz beklenir. Gece de tüm lambalar açık bırakılır ki al karısı, bu evde gece olmamış diyerek gelmesin. Al karısı, lohusanın rüyasına girer ve lohusanın göğsüne bastırır. Lohusa kalkmak ister,

¹⁹⁸ Yaşar Kalafat. (2003). Karaçay-Malkar Türklerinde Karşılaştırmalı Türk Halk Kültürü ve İnançları, *Karaçay-Balkarlar*. Karam Yayıncılık, Ankara, s.124

¹⁹⁹ Yalın/Yalman, a.g.e., s.27-28

²⁰⁰ Nevzat Gözaydın. (2003). *Kıbrıs Türklerinin Dili ve Gelenekleri Üzerine*, Türk Dili Dergisi, Şubat 2003, S.614, s.154

²⁰¹ İlyasova-Kalafat, a.g.m., s.326

²⁰² İnan, a.g.e., s.84

²⁰³ İnan, a.g.e., s.113

kalkamaz; uyanmak ister uyanamaz; bağırarak ister, bağırarak. Al karısı lohusanın ağzını dilin bağlar. Eğer, kadının yanında biri olup da onu debelenirken uyandırmazsa al karısı kadının canını alır gider. Kadın mosmor kalır. Bunun dışında, al karısı lohusanın ayağını çekmek suretiyle lohusanın ruhunu alır götürür. Ayağı çekilen lohusa, bu durumdan silkelenerek kurtulmaya çalışılır. Derleme çalışmalarında al karısı hakkında yapılan derlemelerde şu bilgilere ulaşılmıştır:

“Al basması çocuğun ve annenin boğulmasıdır.”²⁰⁴

“Görünmeyen güçlerin lohusa kadını rahatsız edip lohusa kadının göğsüne oturmasıdır.”²⁰⁵

“Rüyada kötü şey görüp uyanamama halidir.”²⁰⁶

“Ateşler içinde ayağından çekildiğini hissetmektir.”²⁰⁷

“Yeni doğum yapmış ve yeni evlenmiş kadınlara musallat olur.”²⁰⁸

Al basması lohusa kadının yanına tıbıklı kadının gelmesiyle de olur. Tıbıklı kadın, yeni doğmuş çocuğun yanına gelip silkelendiğinde al karısı o kadından çıkar, lohusaya ve çocuğa geçer. Bu uygulama çocuk sahibi olmak için yapılan bir uygulamadır. Tıbıklı kadın bu uygulamada şifa bulurken, lohusa ve yeni doğan çocuk zarar görmektedir. Bu yüzden, lohusa evine tıbıklı kadının girmesi yasaklanmıştır.

Al karısından korunmak için Osmaniye’de çeşitli pratikler uygulanmaktadır. İnanca göre al karısı erkek cinsten korkmaktadır. Bu sebeple lohusanın yanında mutlaka kocası yatmalıdır. Yine, al karısının kırmızı renkten korktuğuna, kırmızı renge gelmeyeceğine inanılır. Bu inançtan dolayı, çocuğun ve lohusanın başına kırmızı örtü serilmektedir.

Osmaniye’de al karısından korunmak için lohusanın bulunduğu odada bıçak, makas, iğne gibi metal eşyalar bulundurulur. Bundaki amaç, lohusanın demir eşyalardan korkmasıdır. Eski Türk geleneğindeki demirin gücünden, bu pratikte al karısını korkutmak için yararlanılmıştır. Göktürk efsanelerinin kalıntısı olan demir ve demirciye verilen önem²⁰⁹ kendini, Osmaniye’de al karısından korunmak için uygulanan pratiklerde göstermektedir.

²⁰⁴ Esmе Keskiner, 1940, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁰⁵ Elif Tekin, 1949, Orta okul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁰⁶ Nedime Gözaçan, 1945, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁰⁷ Perihan Ateş, 1952, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁰⁸ Ayla Çelik, 1954, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁰⁹ Saim Sakaoğlu- Ali Duymaz. (2002). *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, s.74

Al karısından korunmak için kadını başucuna Kuran-ı Kerim de konmaktadır. Bu uygulamada dini kaynaklardan yararlanılmaktadır.

Osmaniye’de lohusanın odasında, odaya al karısının gelmemesi için soğan, sarımsak, süpürge, bıçak, makas, iğne, kömür parçası, Kuran, kırmızı ve sarı yazma, ayna, tarak, babanın kıyafetleri bulundurulur. Her birinin bulundurulma sebeplerini açıklayan halk inançları mevcuttur. Halk arasındaki inançlara göre al karısı soğan ve sarımsağın kokusuna gelmez. Süpürgenin kötü ruhları süpürme özelliği vardır. Bıçak, makas ve iğne, demir parçası olduğu için gelmez. Kömür, siyah olduğu için al karısı korkarmış siyahtan. Kuran kutsal kitaptır. Allah’tan yardım, güç dilenmektedir. Ayna, al karısı kendini görsün de korksun, gelmesin diye konur. Babanın kıyafetleri ile al karısı kandırılır. Erkeğin olduğu yere al karısı gelmez inancından dolayı odaya babanın kıyafetleri konularak al karısı kandırılır.

Al karısından korunmak için, lohusanın ve çocuğun bulunduğu odanın ışığı gece boyunca yakılı tutulur. Eski yaşamda lambaların yerini evlerde ocak, ocak ateşi tutuyordu. Al karısından korunmak için bu ateşten yararlanılıyordu. Al karısı gelmesin diye ateş hiç söndürülmüyordu. Günümüzde ocak ateşinin yerini lambalar aldığına göre, insanımız al karısından korunmak için lambaları hiç söndürmemektedir. Bu işlemle, od ve ateş iyesinden yardım alınmaktadır. Od, ocak iye veya iyeleri, Türk hayatında büyük yer işgal eder. Ergenekon’dan çıkmak için Demir Dağı, ateş yakıp eriterek yeryüzüne çıkan Türkler bu hatırayı bugüne kadar yaşatmışlardır.²¹⁰ Türkler, ateşe koruyucu yük yüklemişlerdir. Ateşe olan şükranlarını her zaman davranış ve uygulamalarıyla göstermişlerdir.

Al bastığına inanılan lohusa bu durumdan kurtarılmak için hocaya götürülür. Muska yazdırılır. Hoca lohusanın ruhu için dua eder. Suya okur. Lohusa bu su ile önce yıkanır sonra sudan azar azar içer.

Anadolu’nun her yerinde ve Türk milletlerinin tamamında olduğu gibi Osmaniye halk kültüründe de lohusaya musallat olan al karısından söz edilmektedir. Osmaniye’de çocukların ve lohusanın canını alan ruh için; al basması, al karısı, goncolos, gancoloz adları kullanılmaktadır. Al karısı; kabus, cin, korkunç bir şey, ağırlık, şeytan, ruh, gizli giz, ateşli hastalık, görünmeyen kötü güçler olarak tanımlanmaktadır. Lohusanın üzerine oturan ve çocuğu, lohusayı öldürmeye çalışan ruh kimi zaman insan kılığında, kimi zaman adam kılığında kimi zaman da sadece

²¹⁰ Yaşar Kalafat. (2005). Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri. 4. Baskı, Babil Yayıncılık, Ankara, s.105-106

karaltı şeklinde tasavvur edilmektedir. Lohusa uykudayken al karısının üzerine çökmesi, göğsüne oturmasıyla nefes alamamakta ya da bağırp çağırılmakta ancak sesini kimseye duyuramamaktadır. Genelde ateşli bir hastalık, kâbus görme ve ter içinde uyanma olarak anlatılmaktadır. Alkarısının amacının çocuğu veya anneyi öldürmek olduğu, bunun için de yalnız bırakılan lohusaya ve çocuğa musallat olduğu söylenmektedir.

Al karısının lohusaya ve çocuğa zarar vermesini önlemek için birtakım tedbirler alınır. Bunların başında lohusayı yalnız bırakmamak gelir. Ardından kötü bir ruh olduğuna inandıkları al karısının gelmesini önlemek için lohusanın ve çocuğun bulunduğu odada Kuran, ayna, süpürge, makas veya satır, bıçak veya demir, iğne, soğan, sarımsak, nazar boncuğu, kırmızı bir şeyler annenin veya çocuğun başucuna konur. Ayrıca kapıya al bağlama ve kara çalı asma, ocaklının bir eşyasını ya da okuduğu bir şeyi bulundurma gibi davranışlar uygulanır. Böylece lohusanın bulunduğu odaya veya eve al karısının girmeyeceğine inanılır. İnanca göre al karısının bastığı kadın ya sakatlanmaktadır ya da ölmektedir.

Al basmasına uğrayan kadını tedavi etmek için uygulanan pratiklerin başında hocaya götürmek, üstüne dualar veya Kuran okutmak, muska yazdırmak ya da hocanın okuduğu suyu kadına içirmek gelmektedir. Kadını ocağa götürmek de görülen davranış şekillerindedir.

Halk kültüründe süpürge; uğurlu ve koruyucu olarak görülen eşyalar arasındadır. Süpürge temizlikte kullanıldığı için süpürgenin koruyucu ve temizleyici bir niteliğinin olduğuna inanılmış ve ev içinde temizlik nedeniyle bulundurulmasıyla evi himaye eden bir varlık olarak düşünölmüştür.

Lohusa ve çocuğun bulunduğu odada bulundurulan süpürge, temizliği; ayna aydınlığı, parlaklığı ve kader güzelliğini; makas, satır, bıçak, demir, iğne gibi aletler gücü; nazar boncuğu kötü gözleri önlemeyi amaçlamaktadır. Odadaki kırmızı renklerle ilgi, rengin parlaklığı üzerine çekilmekte, anne ve çocuk kötü gözlerden korunmaktadır. Süpürgenin temizliği ve koruyuculuğu ile al karısının odaya girmesi önlenecek, aynanın aydınlığı ile kötü ruhlara uzaklaştırılacak, demir ve çelikten yapılmış aletlerle anne ve çocuk kötü ruhlara karşı güçlü olacaktır. Kuran, islami bir öge olarak kötölüklerin uzaklaştırılmasında araç olarak kullanılmaktadır. Kapıya bağlanan kara ve dikenli çalı ile o evde henüz hassas ve zayıf durumda birilerinin bulunduğuna dikkat çekilmekte ve gelecek kişiler uyarılmaktadır.

Eski Türklerden günümüze kadar bin yılı aşan bir süredir bütün Türk topluluklarında görülen al karısı inanması bugün dini öğelerle zenginleştirilmiştir. Gerek korunmada gerekse tedavide dualardan ve Kuran'dan yararlanılmaktadır.

İslam dininde al karısı diye bir tasarı olmamasına rağmen günümüz halk kültüründe bu inanç canlılığını korumaktadır. Seneler geçse de insanlarımız yine al karısına inanacak, çocuklarının yüzüne al ve sarı örtüyü örtmeye devam edeceklerdir.

5.4. KIRK BASMASI

Lohusayla çocuğunun doğumdan sonraki kırk gün içinde hastalanmalarına halk kültüründe “kırk basması”, “kırk karışması” isimleri verilir. Doğumdan sonraki kırk günlük süre lohusa için olduğu kadar yeni doğan için de tehlikeli bir dönem olarak görüldüğünden anne ve çocuğu hastalıklardan nazarlardan, kötü etkilerden korumak için bazı pratiklere başvurulur. Bunlar arasında kırk basmasını önlemekle ilgili olanları yaygındır. Kırk basan çocuğun zayıf, çelimsiz, gevşek etli olduğu, zamanında yürüyemediği, konuşamadığı söylenir.

Anne ve çocuğu kırk basmasını diye birtakım pratikler uygulanmaktadır. Kırk gün içerisinde çocuğu ve annesini kırk basmaması için, o kırk gün içerisinde anne de çocuk da ziyarete gelenlerden saklanır. Bu süre zarfında anne ve çocuğun dışarıya çıkmalarına izin verilmez. Kendileri gibi kırklı kadınlarla karşılaşmaları önlenir. Lohusa ziyaretine gelen kadınlar, lohusanın yanına alınmaz. Yeni evli olanlar lohusa ziyaretine alınmazlar. Adet dönemindeki kadınlar, lohusa ziyaretine gelemezler. Eğer lohusadan habersiz çocuğa bakarlarsa çocuğun yüzünde yaralar çıkar. Çocuğu yaşamayan tıbikalı kadınlar lohusanın odasına alınmaz. Çocuğa nazar buncuğu takılır. Omzuna muska takılır. Çocuğun kirli ilk bezi yıkanmaz, çocuğun bulunduğu odada saklanır. Çocuğun kirli veya temiz bezi açıkta bırakılmaz. Çocuğun bezleri ayak altında bırakılmaz. Çocuğun bezi kirli işlerde kullanılmaz. Çocuğun üzerinden atlatılmaz.

Osmaniye’de kırk basan çocuğu kırk basmasından kurtarmak için, çocuk demir saç üzerinde gezdirilir. Önce, uygun yere saç azıcık ateşle yakılır. Yakılan sacın üzerinde kırk bastığına inanılan çocuk yürütülüyormuş gibi gezdirilir. Bu işlem yapılırken “Kırkın baskını, ürküntüsü çocuktan gitsin, Ürküntü bu ateşten korksun.” derler. Bu pratikte, Eski Türk inanış sisteminde önemli yeri olan koruyucu ateş kültüründen yararlanılmaktadır. Eski Türk inanış sisteminde Şamanistlerin inançlarına

göre, ateş her şeyi temizler, kötü ruhları kovar.²¹¹ Batı Gök Türk hakanına gelen ziyaretçiler, bütün kötülüklerden arınsınlar diye ateş çemberinden geçirilmekteydi. Bu işlemde ateş, bütün kötü ruhları temizlemektedir. Osmaniye’de de kırk basmasına uğrayan çocuk ateş üzerinde yürütülmektedir. Bu pratikle, kötü ruhun ateşten korkup kaçacağına ya da ateşin kötü ruhu temizleyeceğine inanç anlatılmaktadır.

Kırk basan çocuğu bu kötü durumdan kurtarmak için yapılan ikinci uygulama, büyüsel nitelik taşımaktadır. Bu uygulamada kırk karışan kadının eteğinden bir parça habersiz olarak kesilir. Sonra bu etek parçası biraz yakılarak çocuğun etrafında tütsülenir. Bu tütsüleme işiyle kötü ruhun kaçacağına inanılır. Bu işlem Anadolu dışında Türk boyları içinde de görülmektedir. Abdulkadir İnan, “Tarihte ve Bugün Şamanizm” adlı eserinde, Başkurtlar ve Kazakların, kötü ruhlardan korunmak için bir yağlı parçayı tutuşturarak hasta etrafında gezdirdiklerini ve bu işleme “alaslama” dediklerini belirtmiştir.²¹²

Anadolu’da anne ve çocuğu kırk gün içinde çeşitli hastalıklardan korumak için çeşitli adet ve inanmalar mevcuttur. Çocuğun kırk çıkana kadar çocuk annesinden başkasına gösterilmez. Çocuğun bezi dışarıya asılmaz. Gece dışarıdan gelenler lohusa odasına alınmaz. Kırklyken karşılaşılan iki lohusa, iğne değiştirir. Bu şekilde birbirlerinin kötü ruhlarını öldürülmüş olurlar.

Osmaniye’de iki kırklı kadının ve iki kırklı çocuğun karşılaşmasında kırk basması meydana gelmektedir. Bu durum anne ve çocuğun sağlığını bozmaktadır. Anne sıkıntılı ve huzursuz olurken bebek de zayıflar. Bu durum için halk arasında alınan çeşitli önlemler şunlardır:

“İki kırklı kadın karşılaşmamaya gayret ederler. Karşılaşmaları durumunda iğne, düğme değiştirirler.”²¹³

“ İki kırklı çocuk birbiriyle karşılaşırsa anneler çocukları değiştirirler.”²¹⁴

İki kırklı bebeğin karşılaşması durumunda birinin gelişmesi iyiye giderken diğerinin kötüleşeceğine inanılır. Bu yüzden kırklı çocuklar karşılaştırılmaz, karşılaşırlarsa anneleri iğne değiştirir. Kırklı kadının bulunduğu yere başka bir kırklı kadın ya da beşikli bebek gelirse oradaki kırklı kadın ve bebeği kırk basmasını diye yukarı kaldırılır, o odadan dışarıya çıkarılır. Bu uygulama da kırk basmasını önler.

²¹¹ İnan, a.g.e. s.68

²¹² İnan, a.g.e., s.68

²¹³ Nuray Doğantekin, 1943, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²¹⁴ Muhterem Biçer, 1947, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Osmaniye’de lohusa ve çocuğu kırk basmasın diye alınan önlemlerden lohusanın iğne değiştirmesi, kırk çıkıncaya kadar çocuk bezine önem verilmesi, adetli kadının lohusa ziyaretine gitmemesi hemen hemen Anadolu’nun tamamında uygulanan ortak kùltürdür.

Osmaniye ve çevresinde yeni doğan çocuğun ve annenin kırk gün içerisinde kötü ruhlardan korunması için birtakım pratikler yapıldığını, birtakım şeylere inanılıp ona göre önlem alındığını söylemiştik. Yapılan uygulamalardaki amaç anne ve çocuğu kötü etkilerden korumaktır. Bunun için yeni doğum yapmış birine ziyarete gelenlerin bazı özellikleri taşıması veya taşınamaması beklenir. Gelen ziyaretçilerle yeni doğmuş çocuğun ve yeni doğum yapmış kadının sağlığına zarar gelmesinden çekinilir.

Lohusayı ziyarete gelen herkes lohusanın yanına giremez. Her gelen çocuğu göremez. İki lohusa birbirini ziyaret edemez. Karşılaşırlarsa iğne değiştirirler. Yeni evli kadın ziyaret gelemmez. Böylece yaşamın ilk evresini yaşamakta olan çocuk ile bir diğer dönüm noktasını yaşayan anne, dışarıdan gelebilecek zararlardan korunmuş olur.

Adetli kadınların ve tıbıkalı kadınların ziyarete gelmesinden çekinilmektedir. Halk kùltüründe adetli kadın pis olarak kabul edildiği için, bu kadınla birlikte kötü ruhların da içeriye girmesinden çekinilmiştir. Tıbıkalı kadının da çocuğu olmadığı, daha önce de doğan çocukları yaşamadığı için, içinde fesatlık olabileceği düşüncesi yaygındır.

Bir diğer davranış da çocuğa nazar değmesinden çekinilerek yapılan uygulamalardır. Bunun için çocuğa nazar boncuğu takılır. Çocuğun ilk bezi evin bir köşesinde saklanır. Çocuğun kullandığı ilk bez, kirlendiğinde atılmaz, yakılmaz. İlk kakalı bezde koruyucu güç olduğuna inanılır.

Kapının üzerine asılan soğan sarımsak ve karı çalı, eve girecek olan kötü güçleri engeller. Kara çalı, rengi ve üzerindeki dikenleri ile kötü ruhları, kötü gözleri korkutmaktadır.

Toplumumuzda gözü renkli ve iri insanlardan korkulur. Bu insanların gözlerinin çabuk değeceği söylenir. Gözü mavi ve yeşil olanlardan çekinilmesi, Anadolu halk kùltüründe görülen bir davranıştır. Toplum böyle kişileri, Çoğunluğu oluşturan kara gözlülerden farklı görmekte ve bu farklı gözlerden gelebilecek kötü etkilerden korunmak için tedbirler almaktadır.

Yeni doğan çocuk, huysuzlanırsa, çok ağlarsa, emmezse veya yüzünde yaralar çıkarsa kırk basmasına uğradığına veya nazar değdiğine inanılır. Bunun için hocalara götürülür, muska yazdırılır, üzerine dualar okutulur. Kırkı bastığına inanılan kadının elbisesinden habersizce alınır ve tütsü yapılır. Lohusa kadın rahatsızlandığında, adetli bezini kazan altında yakar ve ısınan su ile banyo yapar.

5.5. SARI BASMASI / SARILIK

Bebeğin, doğum ertesinde yaşadığı kısa süreli bir hastalıktır. Bu hastalık, yeni doğanların bazılarında ortaya çıkmaktadır. Her bebek, doğar doğmaz sarılık olmamaktadır. Bu sarılığın adı Osmaniye’de süt sarılığıdır. Annenin sütüne alışamayan bebekler, gıdadan yoksun kalmakta ve sarılık olmaktadır.

Halk arasındaki inanışa göre, yeni doğan bebekler çok güçsüz durumdadırlar. Bu durumda olan bebek, kötü ruhlara karşı mücadele edemez. Onları gördüğünde korkar ve sarılık olur.

Osmaniye’de iki türlü albastı ruhu vardır. Biri kara/kırmızı albastı, diğeri sarı albastıdır. Sarı albastı çok güçlü kötü ruhlardan değildir. Anneler, bu kötü ruha karşı gelebilirler. Ama küçük çocuklar, sarı albastının kötülüğünden etkilenmektedirler.

Sarı basan çocuklar sürekli uyurlar, ağlamaya dahi halleri yoktur. Annelerini emerler ama hiç güçleri kalmadığı için sütü çekemezler. Annelerinin memelerini ağızlarında öylece bırakırlar. Hareketleri yavaşlar, gözleri canlılığını kaybeder.

Osmaniye’deki sarı albastının aynısı, Kazak-Kırgız Türk halk inançlarında da mevcuttur. Onlara göre de, albastı iki tanedir. Biri kara albastıdır, diğeri sarı albastıdır.²¹⁵

Sarılık olan bebek, sarı albastı ruhunun etkisi altındadır. Bu sebeple, küçük çocuklar ocaklı kişilere götürülüp okutulur. Okuma işinden sonra bebeğin sarılığının geçeceğine inanılır. Okuma işine rağmen bebeğin sarılığı geçmezse, ocaklı kişi bebeğin, alnını, burun ucunu, kulağının arkasını ya da iki kaşının arasını çizer. İnanışa göre bu işlem sonrasında sarı albastı ruhu korkar ve çocuğu terk edip gider. İşlemden kullanılan iğne, demir parçasıdır. Yukarıdaki bölümlerde de kötü ruhların demirden korktuğunu söylemiştik.

---

²¹⁵ İnan, a.g.e., s.169

Osmaniye’de sarı albastıdan korunmak için çocuğun yüzüne sarı örtü örterler. Yedi, yirmi ve kırk kırkında çocuğun yıkama suyunun içerisine altın atarlar. Çocuğun yatağına ya da kıyafetinin üzerine altın takarlar. Çocuğa doğumundan itibaren şekerli su içirirler.

Doğumdan sonra, aile bireyleri yeni doğan bebeğin sarılık olabileceğini bilirler. Bu sarılıktan korkmazlar. Çünkü sarı albastı güçlü değildir. Çocuğa iyi bakılırsa, çocuğun üzerine okutulup iğneyle ya da jiletle alını, burnu kestirilirse sarılık hastalığının geçeceğine, dolayısıyla kötü ruhun çocuğu terk edeceğine inanç tamdır.

Kırız-Kazak Türklerinde de sarı albastıların hoca veya Şamanların okumalarıyla def olup gideceklerine inanç vardır. Kara albastı ise, kendisini görmek iktidarına sahip olan ocaklı adamdan başkasından korkmaz. İnançlarına göre sarı albastı hoppa bir ruhtur. İnsanlara bir şey yapmayacağım der, ama bazen kandırır, insanı hasta edebilir.²¹⁶

İnsanoğlu, bireysel yaşamdan toplumsal yaşama geçtiği günden itibaren doğayı etkileyen ve kendisine yararı zararı olan nesnelere ayrı ayrı değerlendirmeye yönelmiştir. Yararını gördükleri varlıkları iyilik tanrısı olarak görmüşlerdir. Kendilerine zararı dokunan varlıkları da kötülük tanrısı olarak görmüşlerdir.²¹⁷ Sarı Kız ya da sarı albastı veya sarı basan olarak günümüzde kötü bilinen ruh, geçmişte iyilik tanrısı olarak kabul edilen bir ruhtu. Bu konuda, Fuzuli Bayat, yayımlanmamış “Türk Mitolojisi” adlı eserinde, sarı albastı ruhundan şöyle söz etmektedir: Sarı albastı, sarı kızdır. Eski Türk inanış sisteminde sarı kız, iyi olarak bilinirdi. İnsanlara çeşitli konularda yardım ederdi. Sarı kız dişi bir ruhtur. Bu ruh, anaerkil bir yapıdan babaerkil bir yapıya geçilirken tür değiştirmiştir. Önceden iyi ruhlar, yardımcı ruhlar arasında sayılan sarı kız, ataerkil yapıya geçildiğinde kötü ruhlar arasında söylenmeye başlanmıştır. Al karısının bazı işlevlerini üstlenmiştir.²¹⁸

Doğumdan hemen sonra çocuğun fizyolojik bir değişikle geçirdiği sarılık için bazı uygulamalardan söz ettik. Halk inanmalarının çoğunda olduğu gibi sarılığın önlenmesinde de benzetme veya taklit öğelerinden yararlanılır.

²¹⁶ İnan, a.g.e., s.169

²¹⁷ Nedim Şahhüseyinoğlu. (2000). Anadolu Halk Kültüründe İnanç Motifleri. İtalik Yayıncılık, Ankara, s.arka kapak

²¹⁸ Fuzuli Bayat, *Türk Mitolojisi*, yayımlanmamış eser.

5.6. KIRKLAMA

Lohusanın ve çocuğun doğumdan sonra her türlü tehlikeye açık olduğu ve bunun için korunması gerektiği inancı ile yapılan uygulamalar ve kaçınmalar kırklama işlemi ile sona erdirilir. Kırklama, kırk uçurma, kırk çıkarma, kırk dökme gibi adlarla anılan tören ile birlikte anne ve çocuk yeni rolleriyle toplum hayatına girmeye hazır hale gelirler. Kırklama pratikleri, lohusa ile çocuğunu gebelik ve lohusalık dönemindeki kirlerden kurtarmak için yapılır.

Halk kültüründeki inanmalara göre kırk günün sonunda artık anne ve çocuğun tehlikelere karşı etkilenme güçleri azalmıştır. Anadolu'da toplumun her kesiminde benzer veya değişik şekillerde anne ve çocuk kırklanır. Ancak kırkıncı güne gelmeden yapılan törenler de vardır. Osmaniye de dahil olmak üzere kimi bölgelerimizde üçleme, beşleme, yedileme, kırklama adıyla doğumdan sonraki üçüncü, beşinci, yedinci ve yarı kırk adıyla 20. günde törenler yapılmaktadır.

Orhan Acıpayamlı, Türkiye'de Doğumla ilgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü adlı eserinde, sulu ve susuz kırklama işleminden söz etse de Osmaniye'de susuz kırklama diye bir uygulama yoktur. Bölgede kırklama su ile yapılmaktadır ve şu şekillerde görülmektedir:

*“Kırkında kırklarız, anasını ve çocuğunu yıkarız.”*²¹⁹

*“Çocuğun doğduğu kırkıncı gün çocuğu içine kırk taş atılmış suyla yıkarız. Tespih atarız. Altın koyarız. Bahçeden topladığımız otları koyarız.”*²²⁰

Görüldüğü üzere uygulamalarda ilk dikkati çeken kırk sayısıdır. Lohusayı ve çocuğu arındırma işlemi kırkıncı günde yapılmaktadır. Kırklı olmak, kırkı karışmak, kırk basmak, kırkını çıkarmak gibi işlemlerde geçen kırk sayısı Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kırk gün, arındırma, bekleme, hazırlama ve tamamlama süresi olarak düşünülmektedir. Kırk gün boyunca lohusa kadında kanama olduğundan kırk gün sonra bu kanama durunca abdest alınır. Bu kırk çıkarma bir bakıma gusül abdesti almaktır. Çocuk da anneye bağlı olduğu için çocuğun da kırkı çıkarılır.

Araştırma bölgesinde yapılan kırklama işlemine bakıldığında iki safhadan oluştuğu görülmektedir. Birinci safha anne ve çocuğun yıkanması safhasıdır. İkinci safha anne ve çocuğun gezmeye çıkması safhasıdır.

²¹⁹ Şaziye Keskiner, 1942, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²²⁰ Nuriye Küçük, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Birinci safhada yıkama işlemi, dualar eşliğinde ve törensel bir havada gerçekleşir. Çocuğun geleceği ile ilgili arzular yıkama sırasında göze çarpmaktadır. Zengin, uzun ve sağlıklı bir ömür sürmesi ve değerli olması isteğinin sembolü olarak yıkama suyuna altın konur. Güçlü kuvvetli olması için kırk tane taş okunup üflenerek suya atılır. Güzel kokması, canlı olması, üreyip çoğalması için ağaç filizleri konur. Bu su ile yıkama tamamlandıktan sonra lohusa kadın ve çocuğu için yeni bir dönem başlamaktadır. Kırk gün boyunca bir nevi karantinada tutulan çocuk ve anne artık günlük olağan hayata geçebilir.

İkinci safhada bahsedilen geçiş görülmektedir. Anne ve çocuğu “kırk uçurma” diye adlandırılan gezme olayını gerçekleştirir. Bu da kırklama işleminin bir parçasıdır. Kırk gün dışarıya çıkarılmayan anne ve çocuk kırk gün sonra çıkarılmaktadır.

Kırklama işlemi Kazak halk kültüründe de yapılmaktadır. Bebeğin doğumundan kırk gün geçtikten sonra yerine getirilen adettir. Bu işlemde çocuğun saçı ve tırnağı kesilir. Kırkıdan çıkarılacak kişiyi bebeğin annesi, dedesi veya ninesi seçerek bu işi ona havale eder. O kişiye saygıyla muamele ederler ve kazanı ocağa koyup küçük çapta toy yaparlar.²²¹

Türkmenlerde kırklama işleminde anne ve çocuk yıkandıktan sonra çocuk eşek veya tazi çuluna sarılır. Tazi çuluna sarılanlar yaman, eşek çuluna sarılanlar uysal olur. Kız çocukları eşek çuluna sarılır.²²² Yörükler çocuğu kırkıncı gün tombalaklı suyla yıkarlar. Vücuduna bal sürerler.²²³

Gaziantep’te, lohusa veya çocuğu kırk basacak olursa, çocuk çıplak olarak terazi kefesine konarak tezekle tartılır ve değirmen çarkından alınan su ile yıkanır. Daha sonra bu tezekler fakir birisine verilir. Geçmişte su iyesi için yapılan bu sacı günümüzde yerini sadakaya bırakmıştır.²²⁴

Maraş’ın Ekinözü ilçesinde çocukların kırkı çıkarılırken, bölgede bulunan “Kırk Taş” mesire yerinde bulunan kırk tane suyun her birinin gözünden birer tane olmak koşuluyla kırk tane taş toplanır. Toplanan taşlara tek tek olmak koşuluyla kırk tane İhlas suresi bir tane Fatiha suresi okunur. Okunan taşlar suya atılır. Çocuk ve anne bu suyla yıkanır. Hazırlanan su bitene kadar kullanılır, arttırılmaz.²²⁵

²²¹ Türk, a.g.e., s.127

²²² Yalçın, a.g.e., s.27-28

²²³ Yalçın, a.g.e., C.2, s.263-266

²²⁴ Yaşar Kalafat. (1996). *Halk İnançlarımızda Değirmen*, Umay Günay Armağanı, Ankara, s.148

²²⁵ Elif Dinler, 1970, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez

Osmaniye’de yedi, yirmi ve kırk kırkı uygulaması vardır. Üç, beş kırkılması çocuk için önemlidir. Çocuğun sağlığı açısından, çocuk doğduğu ilk gün tuzlanarak yıkanır. Üçüncü ve beşinci günlerinde bu tuzun giderilmesi için yıkanır. Yedinci gün, annenin ve çocuğun temizlenmesi, kötü ruhlardan arındırılması için yedi kırkı çıkarılır. Bu kırklama işleminde anne ve çocuk aynı günde yıkanmalıdır. Önce anne yıkanır, sonra çocuk yıkanır.

Yedi kırkı çıkarma işlemi Türkmenistan halk inançlarında da bulunmaktadır. Türkmenistan’da yedi kırkın çıkması, çileden çıkarma olarak adlandırılmaktadır. Çileden çıkarma uygulamasına göre, çocuk yedi gün geçtikten sonra çileden çıkarılır, banyo yaptırılır. Banyo suyuna yedi kaşık tuz, yedi tane pirinç veya buğday, beyaz gümüş konulmalı ve körük ateşlenmelidir. Böyle yapılması halinde çocuğun temizlik seven, konuşkan, sağlıklı ve rızıklı olacağına inanılır. Banyo yapıldıktan sonra çocuk yedi kapı gezdirilir. O kapılar, çocuğu eşiklerinden geri boş çevirmezler, çocuğa herhangi bir hediye vermenin hayrına inanırlar.²²⁶

İkinci önemli kırklama yirminci günde olmaktadır. Yedi kırkıdan yirminci kırkına kadar çocuk da anne de yıkanabilir. Ama yirminci kırkıda ayrı dualar edilir, suyun içerisine yirmi tane taş atılır. Kırk çıkarmanın yarı işlemi yirmi kırkıda yapılır. Annenin ve bebeğin değerli olması, toplumda değer kazanması için suyuna altın atılır. Erzurum’da lohusa banyosu, yarı kırkıda uygulanmaktadır. Bunun için de yirmi arpa veya fındık tanesi alınır, hoca bunu okur, sonra bir beze koyarak bağlar ve banyo suyuna atar. Lohusa bu suda yıkanır.²²⁷

Anadolu’nun çeşitli yörelerinde, doğumdan sonra ilk kırk gün içerisinde yapılan törenlerden “beşik daveti” ile “üçleme” törenine Osmaniye ve çevresinde rastlanmamıştır. Farklı yörelerde görülen mevlüt okutma, tütsü yapma gibi adetler araştırma bölgesinde uygulanmamaktadır. Anadolu’nun pek çok yöresinde 20. ve 40. gününde uygulanmakta olan yıkama suyuna taş, altın, arpa veya buğday koyma davranışı Osmaniye’deki uygulamalarda da mevcuttur. Anne ve çocuk kırkılandıktan sonra kırk suyuyla annenin ve bebeğinin çamaşırları yıkanmaktadır.

Osmaniye ve çevresinde anne ve çocuk üçüncü, yedinci, yirminci ve kırkıncı gününde yıkanmaktadır. Kırklama adı verilen bu törenlerde suya; altın, taş,

²²⁶ Kuban Cemal İlyasova- Yaşar Kalafat. (1998). *Türkmenistan ve Türkiye Halk İnançlarında Doğum*. Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara, s.327

²²⁷ Orhan Türkdoğan, a.g.e, s.667

yapraklar, çiçekler, buğday, tespih atılmaktadır. Osmaniye’de kimi yörelerde yedinci, yirminci ve kırkıncı gününde yapılan yıkama işlemi için hazırlanan suya hep kırk tane taş atılmaktadır. Ama geleneksel olanı yedinci, yirminci ve kırkıncı gününde her günün sayısınca suya taş ve yaprak konur. Ortak olanı, her yıkamada suyun içerisine tespih atmaktır. Bu dini bir işlemdir. Kırklama işine dini motif katılmaktadır. Bu şekilde kırklama, dini bir motif olarak gösterilmektedir. Tespih konularak çocuğun sabırlı ve uzun ömürlü olması amaçlanmaktadır.

Anne ve çocuk için hazırlanan kırklama suyundan su arttırılmamaktadır. Çocuğun tam olarak kırklanmayacağı ve hastalıklı bir ömür süreceğinden korkulduğu için su arttırılmamaktadır. Yedinci ve yirminci kırkıncı annenin ve çocuğun yıkandığı su, ayak altı olmayan bir yere dökülür. Su dökülürken de çocuğu ve anneyi kötü ruhların rahatsız etmemesi için dua edilir. Kırkıncı gününde yapılan kırklama işleminin suyu ile de annenin ve çocuğun çamaşırları yıkanır. Bu işlemle annenin ve çocuğun kıyafetleri de kırklanmaktadır.

Bölgede kırklama işleminin yapıldığı gün ev de baştan aşağı temizlenmektedir. Bu şekilde ev de kırklanmaktadır. Evde bulunan kötü ruhların bu uygulamayla evden kovulacağına inanılır. Anne ve çocuğun kırkı çıktıktan sonra evde bulunan ruhlardan rahatsız olmamaları sağlanır.

Yukarıda anlatılanların yanında hastane ortamında yeni doğmuş çocukların ve lohusa kadınların bir arada bulunmaları ve herhangi bir zarar görmemeleri, bölge halkının evde yapılan doğumlarda lohusa kadın için ve çocuk için kırk karışması tasarımı ile aldıkları birtakım geleneksel önlemler ve kaçınmalar konusunda bakış açılarının değişmesine sebep olmuştur.

Halk kültüründe kimi sayılar kutlu, hayırlı, uğurlu kabul edilir. Bireyin yaşamının çeşitli evrelerinde geçen 3, 7, 20 ve 40 sayıları da bunlardandır. Kimi sayılara özel değer tanıma eski uygarlıklardan günümüze kadar gelmiş, İslamiyet ile zenginleşmiştir. Hayata yeni başlayan birey, bu özel günlerde kutsanmakta, bir sonraki yaşantısına hazırlanmaktadır. Böylece anne ve çocuk topluma karışmakta, yapılan her törenle anne ve çocuğun zararlı etkilerden korunulduğuna inanılmaktadır.²²⁸

---

²²⁸ Boratav, a.g.e., s.90-93

5. 7. KIRK UÇURMA/İLK GEZDİRME

Osmaniye’de çocuk ve lohusa kırk gün evden dışarıya çıkmaz. Kırkıncı gün, kırkı çıkan anne ve çocuk gezmeye gider. Bu, yeni doğan çocuğun ilk gezmesidir. Dünyayı tanınmasıdır. Çocuğun ilk kez, toplum içine çıktığı bu gezmede birtakım adet ve inanmalar uygulanır.

Anadolu’nun pek çok yöresinde olduğu gibi Osmaniye’de de kırkıncı gün, kırklamadan sonra anne ve çocuğun dışarıya çıkmasına “kırk uçurma” denir. Bu, çocuğu kırklama işinin ikinci ayağıdır. Bir bakıma doğum içerisinde geçiş dönemidir.

Osmaniye’de, kırk uçurma işinin icra edileceği yer çok önemlidir. Gidilecek mekan, çocuğun geleceği ile alakalıdır. Bu sebeple, ilk gidilen kapının çok yaşlı bir insanın evi olmasına özen gösterilir. Burada birtakım büyüsel anlamlı düşünceler vardır. Yaşlı bir insanın yanına gidilir ki çocuk da çok uzun yaşasın. Gidilen kişinin yaşı ile çocuğun gelecekteki yaşı arasında benzerlik kurulmaya çalışılmıştır. İlk gidilen kapının uzak olmasına dikkat edilir. Çünkü inanca göre gidilecek kapı ne kadar uzak olursa çocuğun ömrü de öyle uzun olacaktır. Gidilecek mekânın, çocuğun geleceği ile ilişkili olduğunu düşünen aileler, kırk uçururken gidilen kapının, toplum tarafından sevilen, sayılan, zengin bir kapı olmasına da dikkat ederler. Kırk uçurmak için ne kadar çok kapı gezdirilirse, çocuk için o kadar iyi olacaktır inancı vardır. Çünkü çocuk, gittiği her kapıdan başka bir iyilik alacaktır.

Kırk uçurmada gidilecek mekân kadar gidilen mekânda çocuğa verilecek hediyeye de dikkat edilir. Çünkü çocuğun geleceğinde etkilidir. Çocuğa hediye verilmezse, çocuğun kıymetsiz olacağına inanılır. Çocuğa hiçbir hediye verilmezse, o evin fareler tarafından baskına uğratılacağına da inanılır. Çünkü bu işlem çocuk için ne kadar önemliyse ev sahibi için de önemlidir. Dünyaya yeni gelen bir çocuk, ilk defa dışarıya çıkarılıyor ve bir eve götürülüyor. Bu evin seçilmiş olacağı aşikârdır. Bu, seçilen evin bir bakıma kutsanmasıdır.

Çocuğa verilen hediyeler arasında yumurta, bulgur, iç çamaşırı, şeker ilk sırayı alır. Verilen her nesnenin veriliş amacı aynıdır: Çocuğun gelecekte uzun, sağlıklı, zengin, okumuş bir hayat sürmesini sağlamaktır. Yumurta verilir, ömrü bereketli olsun, türesin; bulgur verilir, bulgur gibi zaman geçtikçe çoğalsın; iç çamaşırı verilir, don giydikçe donansın, köynek(atlet) giydikçe gönensin; şeker verilir, ağzı tatlınsın; altın verilir, altın gibi kıymetli olsun.

Yapılan işlemlerde büyüsel nitelikler bulunmakta, benzerlik ve taklit öğelerinden yararlanılmaktadır. Ancak son yıllarda, geleneksel kültürdeki değişimle birlikte çocuğun dışarıya çıkarılması için kırk gün beklenmemekte, çocuk kırkı dolmadan sokağa çıkarılmaktadır. Çocuk kırkıdan önce dışarıya çıkarılmış olsa da kırk uçurma işi yine de yapılır.

5. 8. AYDAŞ AŞI

Yeni doğan çocuğun zaman içerisinde gelişmesi, palazlanması beklenmektedir. Bu süre içerisinde gelişmeyen, cılız kalan, hastalıklardan kurtulamayan çocuk için “aydaş çocuk” tabiri kullanılır. Aydaş çocuğu tedavi etmek için halk kültüründe bazı pratikler kullanılır.

Yazılı kaynaklarda aydaş çocuk ve tedavisi ile ilgili bilgilerde çocuğun kırk karışması, nazar değmesi sonucu aydaş olabileceği söylenmiştir. Hastalığın tedavisi olarak mahallenin dolaştırılması ve muska yazdırılması belirtilmiştir.

Osmaniye’de gelişmeyen, sürekli hasta olan, çelimsiz çocuğa aydaş çocuk denir. Bu hastalığın geçirilmesi için de en yaygın tedavi yöntemi aydaş aşı pişirmektir. Aydaş aşı zayıf, çelimsiz, doğumdan sonra canlanmayan, kendini toparlayamayan çocuk için pişirilir. Bunu için üç yol çatına yani üç yolun birleştiği yere üç taş üstüne demir kazan yerleştirilir. Kazanın içerisine sadece su ve taş bulunmaktadır. Kazanın altında çalı çırpı odunlar bulunur. Yoldan geçen herkes eline aldığı çalıları kazanın altına atar. Ama ateş yanmamaktadır. Yanıyor gibi yapılmaktadır. Bunda Eski Şamanların inançları vardır. Çünkü Şamanistlerin inancına göre ateş tanrısının bıraktığı ateş, alevsiz ve soğuk olurmuş.²²⁹ Bu işlemde, insanlar ateşin temizleyici ruhundan, demirin gücünden ve taşın sağlamlığından yararlanmaktadır. Her üçüyle de çocukta olduğuna inanılan kötü ruhun korkutulup kaçırılması amaçlanmaktadır.

Tahtacı Alevilerinde de cılız çocukları kuvvetlendirmek için aydaş aşı pişirilir. Bunu, aydaş yapmasını bilen ocaklılar yapmaktadır.²³⁰

Aydaş çocuğun tedavisinde ocaklı²³¹ birinden ya da daha önce çocukluğunda aydaş olup o dertten kurtulan birinden faydalanılır. En çok görülen

²²⁹ İnan, a.g.e., s.70

²³⁰ Yusuf Ziya Yörükkan. (1998). *Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 255

²³¹ Hastalıkları iyileştirici, kötü ruhları kovucu özelliklere sahip olan insanlara bölgede ocaklı denmektedir. Bu kişiler, çeşitli dualarla insanları tedavi ermeye çalışırlar.

davranış, aydaş aşı pişirilmesi, çocuğun tartılması veya bir şeylerin arasından geçirilmesidir.

Aydaş çocuk için aydaş aşı pişirilir demiştik. Bu aş, sembolik bir aştır. Çocuğun yeterince pişmediği düşüncesinden hareketle yapılan taklit büyülerinin uygulamasıdır. Üç veya dört yol kavşağında uygulanmaktadır. Böylece üç yoldan çocuğa güç ve enerji gelmesi beklenir.

Halk arasında kutsal sayı kabul edilen üçü, aydaş çocuk tedavisinde de görüyoruz. Çocuğu yaşlı bir ağacın arasından geçirme, kurt ağzının iskeletinden geçirerek kurda dişletme, dikenli gül ağacından geçirme gibi farklı pratikler de uygulanmaktadır.

Aydaş çocuk mezarlığa götürülür. Aydaş çocuğun mezara götürülmesindeki amaç da çocuğun yaşayıp yaşamaması ile alakalıdır. Aydaş çocuğun mezarlığa götürülmesi, yaşayacaksa ağlaması, ölecekse ağlamaması pratiği halk kültüründe var olan büyüklük işlemleridir. Böylece çocuk, ya oradakilere benzeyecek, ölecek ya da benzemeyecek yaşayacaktır.

5.9. İLK DİŞ / DİŞ HEDİĞİ

Doğumdan sonra çocukla ilgili adet ve inanmaların bir kısmı da çıkan ilk diş ile ilgilidir. Çocuğun ilk dişinin çıkması ailesi ve çevresi tarafından sevinçle karşılanır. Çıkan bu dişle birlikte çıkacak diğer dişlerin de sağlam olması için törenler düzenlenir. Anadolu'da bu törenler diş buğdayı, diş hediği, diş bulguru gibi adlarla anılır.

Çocuğun biyolojik bir gelişmesi olan diş çıkarmada uygulanan törenlerde; yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını arttırma, bereketi çoğaltma, dişin sağlam olması istenir.²³²

Hemen hemen tüm Anadolu halk kültüründe ilk diş ile ilgili uygulamalar mevcuttur. Çocuğun ilk dişi çıktığında buğday kaynatılması ve dağıtılması ilk diş ile ilgili ortak motiftir. Pek çok yörenin internet sitesinde bölgenin kültürü ile ilgili bölümde diş hediğinden söz edilmektedir.

Yörükler, Türkmenler diş çıkaran çocuk için süt dağıtırlar. Türkmenlerde ilk diş çıkınca çocuğun anası bir çakıl taşıyla çocuğun dişine üç defa dokunur, üç defa “taştan diş” duası okur.²³³

²³² Örnek, a.g.e., s.162

²³³ Yalgın, a.g.e., s.263, 266

Tahtacılar, çocuğun diş çıkarmasını, çocuğun bir durumdan başka bir duruma geçmesi olarak tanımlamaktadırlar. Bu sebeple bu dönemde merasim yapılması gerekmektedir.²³⁴

Türkmenistan'da çocuğun dişlerinin inci gibi olması isteniyorsa çocuğun ilk dişi çıkacağı zaman çocuk küçük bir kuzunun üzerine bindirilir. İnanca göre ata ve eşeğe bindirilen çocukların dişleri büyük olur. İlk diş toyunda patrak(mısır patlağı) yapılmasındaki amaç dişlerin patrak gibi patlaması, mısır taneleri gibi dizilmesi, sağlam olması içindir.²³⁵

Osmaniye'de çocuğun ilk dişi çıktığında, dişi gören ilk kişi, o çocuğa hediye alır. Bu bir bakıma müjdeleme şeklidir. Herkesten önce dişi gören kişi, ayrıcalığını belli etmek için çocuğa hediye alır. Hediye almazsa çocuğun dişlerinin ilerde sağlıklı olacağına inanılır.

Osmaniye'de ilk diş için "hedik" kaynatılır. Buğday, mısır ve nohut kaynatılarak yapılan hedik yakın komşulara dağıtılır. Hedik bulgurunu gören herkes ilk dişin çıktığını anlar. Hedik getirilen tabağı boşaltıp tabağın içerisine çocuğun işine yarayacak bir hediye ya da para bırakırlar. Toplanan paralarla çocuğa ilk diş hediyesi alınır. Verilen hediyeler arasında yaygın olanları beyaz çamaşır ve mendildir. Bu hediyelerle "çocuğunuzun dişleri bu beyaz çamaşır gibi beyaz olsun." denilir.

Hediğin içerisindeki buğday, mısır ve nohut simge gıdalardır. Buğday ve mısır kaynadıkça şişer genişler. Yapılan hedikle de çocuğun ağız etlerinin yumuşayıp dişlerinin rahat çıkacağına inanılır. Mısır kullanılmasındaki amaç da dişlerin mısıra benzeyerek mısır gibi sıra sıra olmasıdır.

Bölgede dişlerin dümdüz sıralanması için çinko üzerine taş atma adeti de mevcuttur. Taş atılırken "İtin dişi eğri çıksın; yavrumun dişi doğru çıksın." denir. Bu uygulama sonrasında dişlerin doğru çıkacağına inanılır.

Diş çıkarken çocuğun fazla acı çekmemesi için çocuğun eline soğan, havuç gibi sert yiyecekler verilir. Çocuk sert gıdaları dişledikçe diş etleri uyuşur ve diş etlerinin kaşınması geçer. Bu şekilde çocuğun dişlerini kolay çıkarması ve çok acı çekmemesi sağlanır.

²³⁴ Yörükkan, a.g.e., s.76

²³⁵ İlyanova-Kalafat, a.g.e., s.330

Eskiden komşular, hediye çağrılır, türküler söylenir, oyunlar oynanmış. Ancak, günümüzde bunlar çeşitli sebepler nedeniyle yapılamaz olmuştur. Yapılırsa da sadece yakın akrabalar içerisinde yapılmaktadır.

5.10. İLK TIRNAK KESİMİ

Yörede çocuğun tırnağının ilk olarak kesilmesinde çeşitli pratikler uygulanır. Tırnak ilk altı ay kesilmez. Kesilirse çocuğun ömrünün kılalacağından korkulur.

Geleneksel Türk halk inançlarında ilk tırnakla ilgili uygulamalar aynıdır. Uygulamaların temelinde bereket inancı vardır. Tırnak kesildikten sonra çocuğun eli para veya altın kesesine ya da babasının cebine sokulur. Çocuğun eline gelen paralar ilerde çocuğun harcaması için saklanır. Çocuğun keseden ya da cepten aldığı paralar, erkeğe büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesinde, kızsız çeyizinin harcamalarında kullanılmak üzere saklanır.²³⁶

Türkmenistan'da çocuğun ilk tırnağı kesildiğinde tırnak kesilmeden evvel kendirik tırmandırılır. Böylece çocuğun rızıklı olacağına inanılır. Kendirik hamur yapılması için üzerinde unun yoğrulduğu kumaştır.²³⁷

Van ilinde tırnak kesme konusunda en yaygın uygulama çocuk büyüyene kadar tırnaklarının kesilmemesidir. Bu yaygın davranışın nedeni olarak tırnak kesilirse çocuğun hırsız olacağına düşünülmesidir.²³⁸

Osmaniye'de çocuğun tırnağı kesilmeden evvel elinin babasının cebine sokulması ve oradan para alınması sağlanır. Böylece çocuğun gelecekte rızıklı, zengin olacağına inanılır.

İlk tırnak kesildikten sonra baba cebine el sokturmadaki amacın bir diğeri de çocuğun ileride hırsız olmasını engellemektir. Tırnak kesildikten sonra babasının cebine eli sokulan çocuk gelecekte hırsız olmaz. Gizli işler yapmaz. İnanca göre, çocuğun gelecekte zengin olması ve hırsız olmaması için tırnak kesiminden sonra mutlaka babanın cebine elinin sokulması lazımdır.

Yörede tırnak etrafında oluşmuş inançlar da mevcuttur. Bu inançlardan birisi tırnağın gece kesilmemesi ile ilgilidir. Gece tırnağı kesilen kişinin ömrünün kılalacağına inanılır. Bu sebeple bölgede gece tırnak kesilmez. Diğer inanç da kirli

²³⁶ Boratav, a.g.e., s.155

²³⁷ İlyaova-Kalafat, a.g.e., s.327

²³⁸ Artar, Beyazova, Onur ve Hamzaoğlu, a.g.m.s.80

sayılan kişilerin tırnak kesmemesi üzerinedir. Adet halinde olan anneler, küçük çocuklarının tırnağını kesmemelidir. Keserse çocuğuna günah işletmiş olur.

5.11. İLK SAÇ KESİMİ

İlk saç, çocuğun anne karnında oluşmaya başlayan saçıdır. Küçük çocuklara ait her şey, anne karnında Allah tarafından yaratıldığı için halk arasında mübarek sayılmıştır. Saç da ilk olarak anne karnında oluştuğu için mübarek sayılmış ve ilk saça önem gösterilmiştir.

Yörede, bir yaşını bitirmeden çocuğun saçları kesilmez. Ama çocuk, çok uzun saçlı olursa hasta olmasın, nazar değmesin diye çocuğun saçları bir yaşından önce de kesilir. Saçı kesen kişiye hediye verilir. Ya da saçı kesen kişi çocuğa hediye alır.

Adaklı çocukların saçları, adak süresi dolana kadar kesilmez. Çünkü, çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar Allah'a, çocuğum olursa üç / beş / yedi yaşına kadar çocuğumun saçlarını kesmeyeceğim diye adakta bulunmuşlardır. Çocuk olunca da adak gereği neyse o uygulanır. Üç sene demişse, üç sene kesmez. Üç senenin bitiminde çocuğun saçları kesilir, mevlit okutulur.

Türkmenistan'da çocuğun çile/kırk saçını nazarlık olarak çocuk üç dört yaşına gelinceye kadar takılır. İlk saçını mutlaka dayı keser, aksi halde çocuğun hasta olacağına inanılır.²³⁹

İlk saçın Türk halk inançlarında özel bir yeri vardır. Saçı, mutlaka çocuğun babası hediye karşılığında alır. Saçın ağırlığınca kurban kesilir. Bazı kesimler, saç kesimini tamamen İslami uygulamalara göre yapmaktadır. Çocuğun doğduğu yedinci gün çocuğun saçları kesilir. Ağırlığınca altın alınır. Altının parası miktarında bir hayvan alınarak bu hayvan Allah'a kurban edilir. Bu uygulamaya Türk kültüründe "Baş hakkı"; İslam kültüründe "akika kurbanı" denir. Kesilen hayvan, çocuk doğduğu için Allah'a şükür niyetiyle kesilen kurbandır.

5.12. ÇOCUĞUN FİZİKSEL GELİŞİMİ İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

5.12.1. Yürüyemeyen Çocuk(Köstek Kesme)

Anadolu'da vaktinde yürüyemeyen çocuğa çeşitli pratikler uygulanır. Bunlar, dinsel-büyüsel işlemlerdir. Yürüyemeyen çocuk türbelere, hocalara götürülür. Türbenin etrafında dolaştırılır, adaklar adanır. Çeşitli yiyecekler yedirilir,

²³⁹ İlyaova-Kalafat, a.g.e., s.327

içirilir ya da hazırlanmış kimi karışımlar çocuğun vücuduna sürülür. Yürümesi için “köstek kesme” ya da “köstek kırma” adı verilen işlem yapılır.

Tahtacı Türkmenleri yürüyemeyen çocuklar için “duşak kesme” işlemi uygulanmaktadır. Bu işlemi yapan özel ocaklı kişiler bulunmaktaydı.²⁴⁰

Osmaniye’de yürüyemeyen çocuklar için yapılan uygulamalar arasında ilk sırayı köstek kırma alır. Ayakları bağlanan çocuk yürüyen bir çocuk tarafından kesilir. Kesen çocuğa hediye verilir. Ya da çocuğun ayaklarını bağlayan ipler, Cuma namazından gelen bir kişiye kestirilerek uygulamaya dini bir sembol eklenir.

Köstek kırmanın diğer uygulamasında da yürüyemeyen çocuğun eline çok sevdiği bir şeker verilir. Ayağa kaldırılır. Yürüyen bir çocuk, yürüyemeyen çocuğun elinden şekeri alır kaçar. İnanca göre bu duruma dayanamayan ve çok kızan çocuk yürümeye başlar.

Osmaniye’de yürüyemeyen, yürürken ayakları dolaşıp düşen çocuğun kösteği kırılır. Büyülük bir işlem olan köstek kırmada, çocuğun yürümesini engelleyen bağ sembolik olarak kesilmeye çalışılarak taklit büyüsü yapılmaktadır. Bunun için çocuğun ayaklarına, bacaklarına şeker sucuğu, iple bağlanır. Bu ipin yaşlı bir kadın ya da bir çocuk tarafından kesilmesi bu şekilde kösteğin kırılması istenmektedir. Çocuk yürürken köstekleniyorsa(tökezliyorsa), çocuğun ayaklarının arası üç Çarşamba makasla boş olarak kesilir.

Günümüzde çocukların yürümesi için önceden önlemler alınmakta, çocuklara bebekliklerinden itibaren kemik geliştirici ilaçlar verilmektedir. Örümcek ve üç ayaklı arabayla da çocuklar yürütülmeye önceden alıştırmaktadır.

5.12.2. Konuşamayan Çocuk

Toplumumuzda konuşamayan çocuklar için birtakım iş ve işlemler uygulanmaktadır. Bu işlemlerde yaygın olan pratik cami anahtarı ile çocuğun ağzını açmaktır.

Anadolu’nun pek çok yöresinde konuşamayan çocuklar için Kurban Bayramı’nda kesilen hayvanların dillerinden yedirilmesi gelenekselleşmiş bir adettir. Bu işlemde benzerlik büyüsünden yararlanılmaktadır. Hayvanın dilini yiyen çocuğun konuşmaya başlayacağına inanılır. Çocukların konuşabilmesi için çocuklar daha

---

²⁴⁰ Yörükan, a.g.e., s.255

çocukken kimselere öptürülmez Eğer çocuk çok öpülürse salyası çok akar ve çocuk zamanında konuşamaz.

Konuşamayan çocukların hocalara götürülmesi günümüzde de mevcuttur. Konuşamamanın sebebini korkuya bağlayan kişiler bu korkunun giderilmesi için hocalara, ocaklı kişilere giderek çocuklarının üzerine okuturlar.

Konuşamayan çocukların dil altlarının örklü olduğu söylenir. Bu örk(bağ), işi bilen kişilerce kesilir. Bu işlemden sonra çocuk konuşmaya başlar.

Günümüzde konuşamayan çocuklar için her türlü tıbbi uygulamadan yararlanılmaktadır.

5.12. 3. Huy Kesme

Çok ağlayan çocuk çevresini huzursuz eder. Çocukların ağlamalarının felaket habercisi olabileceğinden korkulur. Çocukların ağıdı için, “Ağıt, ağıdı getirir.” diye halk arasında söylenceler mevcuttur. Bunun için dinsel büyüsel pratikler uygulanmaktadır.

Osmaniye’de çok ağlayan çocuğun ağzı, üç cuma papuçlanır. Papuçlama işini kanı karışmadık birisi yapmalıdır. Çocuğun ağzına vurulan terlik de babanın eski bir terliği ya da ayakkabısıdır. Bu şekilde çocuğun huysuzlanmayı bırakacağına inanılır.

Huy kesme olarak da adlandırılan bu uygulamada dinsel ve büyüsel öğeler birlikte görülür. Uygulama, Müslümanlıkta kutsal gün kabul edilen Cuma günü yapılmaktadır. İşlem ise üç kez tekrarlanmaktadır. Burada da halk kültüründe kutsal sayı olarak kabul edilen üç sayısından medet umulmaktadır. Uygulamalarda çocuğun ağzına aynı gün üç kez vurulmakta ya da üç Cuma art arda aynı işlem tekrar edilmektedir. Böylece çok ağlayan çocuğun ağzına vurularak ağlamanın çağrışımı olabilecek felaket veya ölüm uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır.

Çocukların, nazar değmesi sonunda çok ağladığına inanan halk çocuklarını nazardan saklamak için pek çok uygulama yapar. Bunlar arasında çocuğun eski kıyafetlerle dışarıya çıkarılması, çocuğun yüzüne, burnuna, kulak arkasına kara çalınması, başkalarının yanında çocukların konuşurulmaması sayılabilir.

5. 13. ÇOCUĞUN SAĞLIKLI YAŞAMASI İÇİN YAPILAN PRATİKLER

Bölgede doğan çocukların yaşama oranı eskiye bakarak daha yüksektir. Köylerde bulunan sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı konusunda halkı bilinçlendirmiş,

çocukların aşılarının eksiksiz olarak yapılmasını sağlamış ve sağlık ocağında halledilemeyecek konularda hastaneye başvurulması gerekliliği yönünde halk üzerinde etkin bir rol oynamıştır.

Bölge halkının hastaneye ve sağlık ocaklarına karşı olumlu bir tutum taşımalarına rağmen yeni doğan çocuğun hastalıklarının ve yaşamamalarının sebebini daha çok doğaüstü güçlerde aramışlar, bunu sonucu olarak da çocukları yaşatmak için kimi adlarla sayılarda, nesnelere ve ziyaret yerlerinde var olduğuna inanılan dinsel-büyüsel güçlere başvurmuştur. Çocuğa verilen addan çocuğun giydiği gömleğe kadar her şey çocuğun sağlığı yaşamayı için kullanılan pratikler arasında yer almıştır.

Hamilelik döneminde çocuğu canlı tutmak için alınan tedbirler, çocuğun doğumundan sonra da devam etmiştir. Doğan çocuğun sağlıklı olarak yaşamayı için birtakım dini-sihri işlemlere başvurulmuştur.

Çocuğun sağlıklı yaşamayı için yapılan diğere bir uygulama da çocuk doğduktan sonra yedi yaşına kadar saç kesilmemesidir. Kadının doğan erkek çocukları yaşamıyorsa, doğan erkek çocuğunun saç uzatılır. Bu şekilde oğlan çocuğunu sevmeyen ruh, kandırılmaya çalışılır. Yedi yaşına kadar çocuğun saç hiç kesilmez ve belik örülür. Bu şekilde evde bir kız çocuğunun olduğu anlatılmaya çalışılır. Ev ahalisinden olmayan kişilerden toplanan kıyafetler giydirilir.

Kurt, Türk milleti için sonsuz koruyucu gücü olan bir hayvandır. Karaçay-Malkarlılarda çok ciddi ve önemli bir kurt kültü vardır. Çocuğunun cesur ve erkek olmasını isteyen hamile kadın cebinde kurt dişi taşır. Erkek çocuk beşiğinin dört köşesine kurt motifi kazınır. Daha buna benzer pek çok uygulamada kurt kültürünü görebiliriz. Osmaniye’de kurt kültürünü, çocuğun sağlıklı doğması ve yaşamayı inancında da görmekteyiz. Osmaniye’de çocuğu yaşamayan, doğup hemen veya bir iki ay sonra ölen ailelerin başvurduğu çarelerden birisi de doğan çocuğun doğar doğmaz kurt kafasından geçirilmesidir. Önceden ölmüş veya öldürülmüş bir kurdun ağzının çevresi kesilerek kurutulur. Kurutulmuş olan kurdun ağzı doğum esnasında suya ıslanır. Islanan ağız, genişler. Çocuk tam rahimden çıkarken, hiçbir şeye temas ettirmeden evvel, annenin rahmine yerleştirilen kurt ağzından geçirilir. Bu şekilde, kurt ağzının kötü tüm ruhları kaçıracağına ve bir daha musallat olmamalarını sağlayacağına inanılır. Aynı işlem yaşamayan erkek çocukları için de uygulanır. Derleme çalışmasının aşağıdaki bölümü, kurt motifi ile ilgilidir:

“Doğan çocuk ölmesin diye, kurdun ağzından geçirilir. Eskiden ölmüş kurdun ağzı kesilerek kurutulur. Doğumdan önce ıslarlar, o genişler. Çocuk doğar doğmaz o ağızdan geçirirler.”²⁴¹

Doğup da yaşamayan çocuklar için yapılan bir diğer işlem çocuğa musallat olan kötü ruhun kandırılması şeklinde olur. Çocuğu olup da yaşamayan kadın, “Oğlum ölmezse kurban keserim.” diyerek adak adıyor. Çocuk doğar doğmaz bu kurban kesilir. Kurbanın başı, ayakları ve iç organları mezara götürülüp gömülüyor. Etrafı onun mezar olduğunu belirten taşlarla çevriliyor. Bir nevi çocuk mezarı yapılıyor. Sonra doğan çocuk kırk gün dışarı çıkarılmıyor, kimseye gösterilmiyor. Bu şekilde etrafa, benim çocuğum öldü mesajı veriliyor. Çocuğun canını alan kötü ruh da bu şekilde kandırılıyor. Git, çocuğumun mezarından al onun canını deniyor. Bu işlem, aşağıdaki derlemede belirtilmiştir:

“Ben daha çocuktum. Komşumuz bizi çağırıldı. Elimize beze sarılı keçi kafası, ayakları, bağırsaklarını verdi. Gidin bunu hemen mezarlığa gömün, etrafını da taşlarla çevirin dedi. O zaman anlamamıştım. Büyüyünce sordum, çocuğun canını alan kötü ruhu kandırmak için öyle yaptıklarını dedi.”²⁴²

Türkmenistan’da çocuğu yaşamayan kadınların, yeni bir çocuk dünyaya geldiği zaman kadının başı üzerinde bir kara tavuk kesilir ve bu tavuğun eti çocuğun yoldaşı ile birlikte toprağa verilmeli, gömülmelidir.²⁴³ Osmaniye’deki kurbanın yerini burada tavuk almaktadır.

Bu uygulamaya benzer uygulama Moğollarda da görülür. Moğollar, çocuğu üç gün kazan altında saklarlar. Kadın üç gün boyunca başka bir bebekle ilgilenir. Sonra bebek öldü denir. Anne de baba da çocuğumuz öldü diyerek ağlaşırlar. Bebeği bir çukura kömerler. Kötü ruh böylece aldanır ve çocuğu rahat bırakıp yoluna devam eder.²⁴⁴

Eski Türklerden günümüze kadar gerek Şamanist Türklerde, gerekse Müslüman Türklerde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için çeşitli pratikler uygulanmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Yakutlar, aileye musallat olan ölüm meleğini aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar, çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklarlar.

²⁴¹ Hatice Kılıç, Yaş 71, Okuma-Yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁴² Hatice Kılıç, Yaş 75, Okuma-yazma yok, ev Hanımı, Osmaniye Merkez

²⁴³ İlyasova-Kalafat, a.g.e., s.324

²⁴⁴ İnan, a.g.e., s.174

Çocuğu yaşamayan Başkurtlar da, Müslüman oldukları halde, ölüm meleğini aldatmaya çalışırlar. Çocuk doğar doğmaz ebe çocuğu eline alır, dışarı çıkar, birkaç ev gezdikten sonra babasının evine geri getirir, pencereden seslenir. “Yabancı ülkeden bir çocuk getirdim, satın alan var mı? der. Pazarlık başlar. Çocuk için ağırlığınca demir verilir ve çocuk satın alınır. Çocuğa *Demir* yahut *Satıpdı*, *Satılmış* gibi isim verirler.

Çocuğun yaşaması için, Yaşar, Dursun, Ölmezbay, Taştan, Kurç(çelik) gibi adlar verildiği gibi, kötü adlar vermek âdeti de vardır. Bunun sebebi kötü adı olanlardan ölüm meleği nefret edip de gelmemesine olan inançtır. Kırgızlarda İtalmas(yani melek değil, köpek bile almaz), Çoçkabay(Domuzbay), Kabanbay(Yabani domuz) gibi adlar hep bu inanca göre verilir.²⁴⁵

Türk geleneği içerisinde yaşamayan çocukların satılması uygulaması geçmişten günümüze kadar sürmektedir. Çocukları yaşamayanların çocuğun muhafazası için aldıkları tedbirler, gerek Şamanistlerde gerekse birçok Türk topluluklarınca aşağı yukarı aynı tedbirlerdir. Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar.²⁴⁶ Osmaniye’de de çocuğu yaşamayan ailenin çocuğunu doğar doğmaz komşu kadına satarlar. Çocuğu alan kadın onu aldığı gibi koynundan geçirir. Yani bu çocuğu ben doğurdum demek ister. Sonra çocuk annesine geri getirilir. Yedi yaşına kadar çocuğun satıldığı kadına süt parası verilir. Aşağıdaki derlemede bu duruma işaret edilmektedir:

*“Yengemin çocuğu olmuyordu. Olanlar da ya hamileyken düşüyordu ya da doğup hemen ölüyordu. Yine bir hamileliğinde yengemin çocuk doğdu. Çocuk doğar doğmaz daha kanlı iken üç dört çocuk sahibi olan, hiç çocuğu ölmeyen komşu kadına verdiler. Komşu kadın çocuğu koynundan geçirdi. Sonra kadına yedi sene para verdiler. Meğer çocuğu kadına satmışlar.”*²⁴⁷

Malatya’nın Darende ilçesinde, çocuğu doğup da hiçbiri hayatta kalmayan anneden, son doğan çocuğun hayatta kalması için, çocuk öz annesinden bir başka kadın tarafından satın alınır ve böylece son çocuğun yaşayacağına inanılır.²⁴⁸

Çocuğun yaşaması için çocuğa verilen ada da önem verirler. Bu adın da çocuğun yaşamasında işlevi olduğuna inanılır. Dursun, Durmuş, Durdu, Yaşar...

²⁴⁵ İnan, a.g.e., s.174

²⁴⁶ İnan, a.g.e., s.174

²⁴⁷ Hatice Kırçılı, 1935, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

²⁴⁸ Şükrü Uslu. (2004). *Darende ve Çevresinde Halk İnançları*. Milli Folklor Dergisi, Yıl:16, S.61, s.93

gibi adlar koyulur. Yine peygamber isimlerinden, Allah'ın 99 isminden birini verirler. Muhammet, Ahmet, Mehmet, Mahmut, Mustafa, Abdullah, Celil, Abdurrahman, Ömer, Ali, Hasan, Hüseyin, Fatma, Ayşe, Zeynep, Ümmü, Gülsüm...

Çocuğun ruhunu aldığına inanılan kötü ölüm ruhunu kandırmak için yeni doğan çocuğun belli bir süreye kadar adını değiştirirler. Oğlansa kız adıyla, kızsaa oğlan adıyla çağrılır. Eski Türklerde de yaşamayan çocuklara kötü adlar verme âdeti mevcuttur. Bunun sebebi, kötü adı olanlardan ölüm meleğinin nefret edip de onlara gelmemesidir.²⁴⁹

Erkek çocukları yaşamayan, doğup doğup ölen aileler doğan son erkek çocuklarının saçını uzatırlar. Yedi yaşına kadar bu saç kesilmez, belik örülür. Yedi yaşına kadar çocuğa ad da verilmez. Bu uygulamalarla erkek çocuklarına musallat olan kötü ruh kandırılmış olur. Saçın uzatılmasıyla oğlan, kız gibi olmaktadır. Çocuğa ad verilmemesinin sebebi de çocuğun erkek olduğu anlaşılmasın diyedir. Osmaniye'de derleme çalışmasında, bu uygulamayı bizzat kendisi yapan Hatice Kırıcılı ile görüşülmüştür:

“Toplam beş tane erkek çocuk doğurdum. Hiçbiri yaşamadı. Ya doğmadan karnımdan düştü, ya doğar doğmaz öldü. Biri de beş altı aylıktı öldüğünde. Hele biri goca olduydu. Öldü. Sonra bir hocaya gittim. Bana senin oğlan çocuğun yaşamaz. Sana kötü ruhlar musallat olmuş dedi. Yapacağın tek şey, oğlun olursa ona oğlan gibi davranma. Bir kız doğmuş gibi davran dedi. Ben gene hamile kaldım. Oğlan oldu. Şükür sesini duydum. Ona ad vermedim. Oğlan olduğu belli olmasın diye. Kız gibi giyindirdim. Yedi yaşına kadar saçından tek tel kesmedim. Uzadı böyle. Belik ördüm. Mahalledeki herkes gülüyordu çocuğuma. Ama ne yapayım. Belikli diye çağırıp gülüyorlardı. Yedi yaşına geldiğinde adını Yaşar koydum. Çok şükür yaşıyor şimdi. Ondan sonra da zaten dört oğlum daha oldu. Bir kızım olduydu. O da genç yaşta öldü.”²⁵⁰

Adaklarda Mehmet adının tercih edilmesinin sebebi, Mehmet adı Arapça'daki Muhammed adının Türkçe'deki karşılığıdır. Bu bağlamda da sihire, dini bir taraf getirilmesi vardır. Hz. Muhammed, son peygamberdir ve Allah'ın en çok sevdiği ve Kuran-ı Kerim'i indirdiği peygamberdir. Adakta bulunurken, bir bakıma Allah'ın da gönlünü hoş etmek, yapılan işi sevapmış gibi göstermek de amaçlanır. Bu şekilde adağın daha kolay kabul olacağına inanç vardır.

²⁴⁹ İnan, a.g.e., s.174

²⁵⁰ Hatice Kırıcılı, 1935, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

Anadolu'da çocuğun yaşaması için yapılan işlemler, Orta Asya'da Türk toplumlarının uyguladığı işlemdir. Doğumdan sonra çocuk sokağa, çok defa cami önüne bırakılır. Oradan birisi alır gider. Ana-baba onu yalancıkdan satın alır. Böylece çocuk geçici olarak ana-baba değiştirmiş olur. Erkek ise adı Satılmış, kız ise Satı olur. Gaziantep bölgesinde bu sözde alışveriş işlemi Araplarla veya Kürtlerle yapılır ve çocuğa Arap ya da Kürt adı verilir. Yatıra yapılmış adak sonunda doğan çocuğa yaşaması için yatırın adı verilir. Çocuğun yaşaması için adların büyüklük işlevi olduğuna inanılır.²⁵¹

Kırgız Türklerinde, tuzlu suda yıkanan bebek, daha önce bir köpeğin üstüne örtülen ve "itköynek" adı verilen bir beze sarılmaktadır. Bundaki amaç, çocuğun uzun ömürlü ve sağlıklı olmasını sağlamaktır.²⁵²

Çocuğun doğduktan sonra sağlıklı bir şekilde yaşamasını sağlayan diğer işlem, kanının karışmadığı yani akrabalık bağı bulunmayan kırk kapıdan kumaş parçaları toplamadır. Bu kumaş parçaları birbirine dikilerek, çocuk kıyafeti, kundak, battaniye, çarşaf yapılır. Çocuk doğduğu anda ilk olarak bu çarşafa sarılır. Çarşaftan çıkarılma zamanı geldiğinde kırk parça bezden yapılmış kundağa sarılır. Kırk yamalı kıyafetler giydirilir. Bu şekilde, çocuğun canını alan ruh kandırılmış olur. Yani, çocuk kendilerinin değilmiş de dışarıdan alınmış gibi yapılır. Eğer doğum hastanede olmuşsa yeni doğan bebek bu çarşafa sarılır ve evine bu çarşafa getirilir. Osmaniye'de bu uygulama çok yaygındır.

Çocuğun sağlıklı yaşaması için yapılan diğer bir işlem de çocuğun bulunduğu odaya, tıbikalı, çocuğu ölmüş ve kırklı kadınların alınmamasıdır. Bu uygulamayla kötü ruha musallat olan kişiler odaya alınmayarak çocuk kötü ruhlara karşı savunulmuştur.

Osmaniye'de kız ya da erkek çocuklarının yaşatılması için yapılan bir diğer uygulama kız çocuğunu erkek, erkek çocuğunu kız gibi giydirmedir. Bu işlem daha çok erkek çocuğu yaşamayan aileler tarafından yapılmaktadır. Bu şekilde çocukların canını alan kötü ruh kandırılmaktadır. Bu işlemin aynısı İran'ın Caferi inançlı Türklerinde de mevcuttur. Orada da erkek çocuğu yaşamayan aileler çocukları yaşasın diye onlara kız elbisesi giydirmektedir.²⁵³

²⁵¹ Boratav, a.g.e., s.89-90

²⁵² Aça, a.g.e., s.97

²⁵³ Kalafat, a.g.e., s.149

Bölgede çocuğun yaşaması için yapılan uygulamalar Türkmenlerde, Kırgızlarda, Yakutlarda, ortak özellikler göstermektedir ve aileleri psikolojik yönden rahatlatma fonksiyonundadır. Hatta çocuğu yaşamayan ailelerin bu sorunu ortadan kaldırmak için başvurdukları uygulamalar, daha önceden doğan çocukları yaşayan ailelerde de görülebilmekte, burada, olabilecek muhtemel bir duruma karşı önlem alma niteliği kazanmaktadır.

SONUÇ

Ekonomik ve teknik gelişmeler genel olarak bütün köy toplumlarında olduğu gibi Osmaniye’de de birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Köy yaşantısının her alanında olduğu gibi kültür alanında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Değişmeler öncelikle maddi kültür alanında daha belirgin olarak hissedilmiştir. Maddi kültür alanındaki değişmeye paralel olarak ya da bunun etkisiyle inançlarda, gelenek ve göreneklerde, değer yargılarında da nispeten yavaş olmakla birlikte değişmeler kaydedilmiştir.

Bölgede doğum etrafında görülen adet ve uygulamaların çoğu bebek ve anne ekseninde görülmektedir. Doğum öncesi, sırası ve sonrasında görülen pek çok uygulama aslında sihri bir karakter taşır. Dini unsurlar bu tür uygulamalara sonradan girmiştir ve sihri uygulamayı destekleyici bir görüntü içindedir. Bunların yanı sıra tamamen dini fonksiyonla yapılan uygulamalar ve hem sihri hem dini fonksiyonla yapılan uygulamalar da mevcuttur.

Bölgede çocuk sahibi olabilmek için yapılan bütün uygulamalar kadın ekseninde görülmektedir. Kaynak kişiler, kısırlığın giderilmesi ile ilgili erkeğe uygulanan herhangi bir inanış ya da uygulama belirtmemişlerdir. Bu da çocuksuzluğun sorumlusu olarak kadının görüldüğünü göstermektedir.

Tezde, çocuk sahibi olamayan kadınlara bakış açısının değiştiği tespit edilmiştir. Öncelikle, genç çiftlere çocuk sahibi olabilmeleri için daha fazla zaman tanınmaktadır. Eğer problem varsa artık gidilen kişinin köy ebesi değil, uzman bir doktor olduğu kaydedilmiştir.

Bölgede, geleneksel ve tıbbi yöntemlere rağmen çocuk sahibi olamayan büyük kesim, çocuk sahibi olabilmek için ikinci evliliğe başvurmuştur.

Hamileliğin geleneksel terbiye icabı elden geldiğince gizli tutulması, günümüzde eskisi kadar katı değildir. Bununla beraber bölgede hamileliğin gizlenmesi gerektiği düşüncesi, kadın hamileliğini duyurmadığı vakit, doğacak

çocuğun çok güzel olacağı ve nazarlardan korunacağı şeklindeki inançta hala yaşatılmaktadır.

Günümüzde bölgedeki doğumlar hastanede gerçekleştirilmektedir. Günümüzde, Osmaniye’de doğum yaptırmayı bilen kişiler ya ölmüştür ya da artık doğum yaptırma işine kalkışmamaktadır. Olağan dışı acil durumlarda müdahale şansları ve bilgileri olmadığı için artık evde doğum yapılmamaktadır. Doğum anında oluşabilecek ve doğum yaptıran kişinin müdahale edemeyeceği herhangi bir problemde hem annenin hem de çocuğun hayati tehlikeye girebileceği gerçeğinin kabulü ile köylü, imkânlarını zorlayarak da olsa doğumun hastanede gerçekleşmesini tercih etmektedir. Doğum yapılan kültürel ortamın değişmesi doğum etrafında görülen birtakım adetlerin terk edilmesine ya da şekil değiştirmesine sebep olmuştur. Evde yapılan doğumlarda doğumu yaptıran kişi olan ebe, fonksiyonlarını doktor ve hemşirelere bırakmış durumdadır. Bölgede aralık ebesi denilen kişiler doğum yaptırmamaktadır ama varlıklarını devam ettirmektedirler. Çünkü halkın, aralık ebelerinin birtakım uygulamalarının iyileştirici olduğuna inancı hala devam etmektedir.

Geleneksel olarak erkek çocuk kız çocuktan daha fazla istenmektedir. Hatta erkek çocuk isteği ikinci evliliklerin sebebidir. Pratiklerde de bu isteğin izleri açıkça görülmektedir. Ataerkil aile yapısı içerisinde erkek çocuğun, baba ocağını devam ettirme, ailenin soyadını dolayısıyla aileyi sürdürme, yaşlılıklarında anne ve babanın bakımını üstlenme görevleri ile fonksiyonel olması, aile içinde kız çocuktan üstün tutulmasına ve daha fazla istenmesine sebep olmuştur. Ancak günümüzde geniş ailelerin dağılıp, çekirdek aile düzenine geçilmesi, kız çocuklarının eğitimlerinin yükselmesi ve kurdukları ailelerde eskiye oranla daha fazla söz hakkına sahip olmaları dolayısıyla, kendi anne ve babalarıyla daha fazla ilgilenebilmekte ve yaşlılıklarında da bakımlarının üstlenebilmektedirler. Bu yüzden günümüzde kız ve erkek çocuk arasındaki ayırım en aza inmiş durumdadır.

Bölgede, günümüzde evde doğum yapılmadığı ve dolayısıyla çocuğun eş(son) ile ilgili herhangi bir uygulama şansı olmadığı halde, inanışlar canlılığını korumaktadır.

Çocuğun göbeği ile ilgili uygulamalarda sistem eski uygulamalarla aynı olmakla birlikte, bölge halkının çocuğun geleceği ile ilgili beklentilere, sosyal ve ekonomik yaşantıdaki değişime paralel olarak tahsil, iyi bir meslek, zenginlik, fiziki güzellik gibi nispeten yeni beklentiler eklenmiştir.

Bölgede ad seçiminde, ölmüş olan yakınlarının adlarının çocuğa verilmesi, yaygın olarak görülmektedir. Bu uygulama, ölen kişinin hatırasının yeni doğan çocukta yaşatılması isteği ile yapılmaktadır ve temelinde atalar kültü inancının yattığı söylenebilir. Ad seçiminde yaygın olan diğer bir uygulama da babaannenin, dedenin ve onun erkek akrabalarının adının çocuğa verilmesidir. Bu kişiler hem adlarının verilmesiyle hem de ad koymada söz sahibi olmalarıyla çocuğa ad koymada etken kişilerdir. Bütün bunlar, bölgede ataerkil aile yapısının göstergeleridir.

Bölgede, doğumların günümüzde hastanelerde yapılması, köylünün lohusalık dönemine ait geleneksel uygulamaların bir kısmından vazgeçmelerine sebep olmuştur. Lohusanın sütü ve yiyecekleri için günümüzde doktorların tavsiyeleri göz önünde tutularak bir beslenme programı takip edilmektedir

Bölgede doğum sonrasında yapılan işlemler, çocuğu ve anneyi gelecek kötü ruhlara karşı korumak ve geleceğe hazırlamak içindir. Bunun için bölgede çeşitli pratiklere başvurmaktadır. Günümüzde, halkın büyük kesimi bu pratikleri gelenek görenekte olduğu için, annesinden, çevresinden gördüğü için yapmaktadır. Genç nesil anneleri, bu uygulamalara inanmamakta ama büyükleri kırmamak için uygulamaları yapmaya devam etmektedir.

Anadolu'da olduğu gibi Osmaniye'de de doğum dönemine ait bazı adet ve gelenekleri halk inançları olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Halk inançlarının duyarlılığını sağlayan insandaki ümit ve korkular giderek bu tür inanmaların yaşamasını sağlamaktadır. Hatta insandaki hayat korkusu, bilgi eksikliği ile güçlenerek, psikolojik bir durum alınca halk inançlarına olan rağbeti artırmaktadır. Türkiye'de folklor araştırmaları ilerledikçe dinle ilgili olmadığı halde dinden imiş gibi uygulanan adet ve gelenekler meydana çıkarılmaktadır. Bunların arasında az da olsa Türklerin Anadolu'ya gelişinden önceki kültürlerin etkisi olduğu, Orta Asya Türk kültüründen gelen unsurların hâkim olduğu gözükmektedir. Bunların bir kısmı toplumun örf ve adetleri haline gelerek dini inançlarla ilgisini kaybetmiştir. Bir kısmı da İslam dininin bir gereği kabul edilmekte ve hayatiyetini devam ettirmektedir.

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye 'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Sevinç Matbaası, Ankara, s. 61
- Aça, M. (2001). Türk Halk Geleneğindeki Doğum Sonrası Uygulamalara Bir Örnek: Tuzlama. *Milli Folklor Dergisi*, 52:93-101
- Alptekin, A.B. (2002). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*. 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, s.300
- Artar, M., Beyazova, U., Onur, B. ve Hamzaoğlu, U. (2005). Çocuk Sağlığı Konusunda Geleneksel Davranışlar: Van Örneği. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 41: 71-81
- Başçetinçelik, A. (1998). *Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri: Doğum Evlenme-Ölüm*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, s.27
- Bayat, F. (2004). *Türk Şaman Metinleri*. Piramit Yayıncılık, Ankara, s.17
- Bayat, F. *Türk Mitolojisi*, yayımlanmamış eser.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinde Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.45-70
- Çağım, Z. (1998). *Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, s.7
- Ercan, M.A. (2002). *Gelibolu Yarımadasında Geçiş Dönemi Adetleri Üzerine Bir İnceleme (Doğum-Düğün-Ölüm)*. Doktora Tezi, Çanakkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, s.59
- Ergen, C. (1975). *Osmaniye İli Halk İnançları*. Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Ankara, s.16
- Ergin, M. (1964). *Dede Korkut Kitabı*. 2. Baskı, Ebru Yayıncılık, İstanbul, s.10, 13, 36, 93
- Gioltozgov, S. (1998). *Yunanistan 'da Doğum ve Doğumla İlgili Geleneklerin Halk Bilimi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gogiaşvili, M. (2003). Türk Dilinde Renk ve Duygu İlişkisi Üzerine. *Türk Dili Dergisi*, 622:490
- Gözaydın, N. (2003). Kıbrıs Türklerinin Dili ve Gelenekleri Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, 614:154
- Güngör, E. (1999). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. 12. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 178
- Hotun, N. (1990). *İstanbul İli Halkalı Yöresindeki Kadınların Gebelik ve Doğuma İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İlyasova, K. C., Kalafat, Y. (1998). *Türkmenistan ve Türkiye Halk İnançlarında Doğum*, Türkiye diyanet Vakfı Yayıncılık, Ankara, s.327
- İnan, A. (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.35-175

- Kalafat, Y.(1996).*Halk İnançlarımızda Değirmen*. Umay Günay Armağanı, Feryal Matbaacılık, Ankara, s.149
- Kalafat, Y. (2001). *Türk Dünyası Halk İnançları*. Türk Ocakları Trabzon Şubesi Yayınları, Trabzon. S.90
- Kalafat, Y. (2005). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. 4. Baskı, Babil Yayıncılık, Ankara, s.90
- Kalafat, Y. (2005). *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları II*. Babil Yayıncılık, Ankara, s.152
- Karadoğan, A. (2003). Türk Şahıs Adlarında Hayvan Kültü. *Milli Folklor Dergisi*, 57: 115
- Monguş B. Kenin-Lopsan.(1998). Tuvaların Eski Gelenekleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5: 295
- Noyan, B. (1983). Ad Vermede Gelenekler, Türkçe İnsan ve Aile Adları Hakkında. *Türk Kültürü Dergisi*, 246: 640
- Özcan, H.(2001). Halk Şairlerinin Dilinde Tuz. *Milli Folklor Dergisi*, 52: 101
- Özden, T. (1987). *Gebelik, Doğum ve Lohusalığa İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, K. (2003). *Kırgızlarda Doğum, Evlenme ve Ölüm Fenomenleri*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sakaoğlu, S., Duymaz, A. (2002). *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*. Ötüken Yayıncılık, İstanbul, s. 209
- Şahhüseyinoğlu, N. (2000). *Anadolu Halk Kültüründe İnanç Motifleri*. İtalik Yayıncılık, Ankara, s.arka kapak
- Şahin, N. N. (1996). *Ağrı ili, Taşlıçay İlçesi, İkiyamaç Köyünde Gebelik ve Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar ile Bunların Ana ve Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tan, N. (1988). *Folklor (Halkbilimi) –Genel Bilgiler-*. 2.Baskı, Halk Kültürü Yayınevi, İstanbul, 95-96
- Tavkul, U., Kalafat, Y. (2003). *Karaçay–Balkarlar*. Karam Yayıncılık, Ankara, s.122
- Türk, V. (1998). Kazak Halk Kültürü ve Edebiyatından Örnekler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5: 121-130
- Türkdoğan, O. (1982). Doğu Anadolu'da Ana-Çocuk Bakımı İle İlgile Kültür Kalıpları. *Türk Kültürü Dergisi*, 233: 660
- Türkmen, A. (2003). *Gebelik ve Doğum Sürecinin Sosyo-Kültürel Çerçeve Belirlenimi: Van-Bahçesaray Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uslu, Ş. (2004). Darende ve Çevresinde Halk İnançları. *Milli Folklor Dergisi*, 16(61): 93
- Yalman, A.R. (2000) *Cenupta Türkmen Oymakları I, II*. 3.Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.27, 256
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*. Akçağ Yayınevi, Ankara,
- Yörükan, Y.Z. (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.76, 255
- Yörükan, Y.Z. (2005). *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*. Yol Yayınları, Ankara, s.111

KAYNAK KİŞİLER

1. Adile Ateş, 1927, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
2. Asiye Mercan, 1939, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
3. Asuman Eldem, 1960, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
4. Ayfer Küçük, 1965, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
5. Ayla Çelik, 1954, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
6. Aynur Kırılı, 1968, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
7. Aysun Kaya, 1960, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
8. Aysun Sakin, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
9. Ayşe Atakan, 1923, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
10. Ayşe Küçük, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
11. Ayşe Teke, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
12. Ayşe Teke, 1927, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
13. Beşire Çelik, 1928, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
14. Dilek Sönmez, 1976, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
15. Döne Doğan, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
16. Döne Doğan, 1929, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
17. Dürdane Aktı, 1955, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
18. Ebru Âdemoğlu, 1973, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez
19. Elif Arslan, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
20. Elif Tekin, 1949, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
21. Emine Bindebir, 1978, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
22. Emine Gök, 1964, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
23. Emine Sakin, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
24. Emine Teke, 1940, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
25. Emine Yıldırım, 1964, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
26. Emine Zengin, 1955, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
27. Esmе Keskiner, 1940, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
28. Fadıma Kırığı, 1930, Okur-Yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
29. Fatma Arslan, 1940, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
30. Fatma Benli, 1943, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
31. Fatma İlgiz, 1968, İlkokul Mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
32. Fatma Kale, 1950, İlkokul mezunu, ev hanımı, Osmaniye Merkez
33. Fatma Kırılı, 1935, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
34. Fatma Temel, 1957, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
35. Fatma Vural, 1969, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
36. Fatma Vural, 1935, okuma-yazması var, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
37. Feriha Doğan, 1948, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
38. Fethiye Aksoy, 1922, okuma-yazma var, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
39. Fulya Çerçioğlu, 1972, Lise mezunu, Ev hanım, Osmaniye Merkez
40. Günay Ünal, 1975, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
41. Güzin Gülaçtı, 1970, üniversite terk, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
42. Habibe Şahan, 1940, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

43. Hacer Teke, 1975, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
44. Hatice Akın, 1948, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
45. Hatice Alvr, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
46. Hatice Babatekin, 1947, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
47. Hatice Doğar, 1953, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
48. Hatice Kıran, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
49. Hatice Soyer, 1930, okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
50. Havva Temel, 1967, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
51. Hülya Bindebir, 1927, Okuma-yazma yok, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
52. Kiraz Mercanoğlu, 1933, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
53. Makbule Bağcı, 1950, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
54. Medine Yalvaç, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
55. Mehtap Kurt, 1976, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
56. Melehat Kandemir, 1957, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
57. Meliha Balcılar, 1960, Üniversite mezunu, Emekli ebe, Osmaniye Merkez
58. Meral Eraslan, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
59. Meryem Korkmaz, 1961, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
60. Meryem Soyer, 1970, lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
61. Meryem Teke, 1960, İlkokul mezunu, Ev Hanımı, Osmaniye Merkez
62. Meryem Ünal, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
63. Meziyet Bindebir, 1960, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
64. Muazzez Dindoruk, 1945, okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
65. Mustafa Doğrar, 1960, ilkokul mezunu, Kasap, Osmaniye Merkez
66. Müjgan Yılmaz, 1953, lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
67. Nazlı Kılıç, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
68. Necla Ersoy, 1960, Lise mezunu, Maliyeci, Osmaniye Merkez
69. Nedime Gözaçan, 1945, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
70. Nuriye Kırcılı, 1940, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
71. Nuriye Küçük, 1950, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
72. Perihan Ateş, 1952, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
73. Refıka Doğan, 1947, Üniversite mezunu, E.Öğretmen, Osmaniye Merkez
74. Remziye Çavdar, 1945, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
75. Sakine Ünal, 1945, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
76. Saniye Çöloğlu, 1915, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
77. Sebiha Çomu, 1930, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
78. Sefa Kurt, 1935, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
79. Selma Pehlivan, 1977, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez
80. Selma Toprak, 1950, Üniversite mezunu, E. öğretmen, Osmaniye Merkez
81. Semra Hurt, 1975, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
82. Serpil Aksoy, 1940, Üniversite mezunu, Emekli öğretmen, Osmaniye Merkez
83. Serpil Atakan, 1968, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
84. Sıdıka Aydın, 1928, okur-yazar. Ev hanımı, Osmaniye Merkez
85. Sibel Göктаş, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
86. Sonay Keskiner, 1939, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
87. Sonay Yıldız, 1963, Üniversite mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
88. Suna Çöloğlu, 1964, Ortaokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
89. Şaziye Keskiner, 1942, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez
90. Şule Öner, 1973, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez
91. Tülay Bilgiç, 1952, Yüksek okul mezunu, E.öğretmen, Osmaniye Merkez
92. Türkan Bostan, 1944, Üniversite mezunu, E. öğretmen, Osmaniye Merkez
93. Ünser Gülaçtı, 1938, Lise mezunu, Ev hanımı, Osmaniye Merkez

94. Zeynep Menteşoğlu,1963, Üniversite mezunu, Öğretmen, Osmaniye Merkez
95. Zeynep Ünal, 1936, Okur-yazar değil, Ev hanımı, Osmaniye Merkez.

ÖZGEÇMİŞ

Elif Teke 1980 yılında Osmaniye’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Osmaniye’de tamamladı. İlkokulu Karaçay İlkokulu’nda, orta ve lise öğrenimi İmam-Hatip Lisesi’nde bitirdi. İnönü Üniversite’si Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden 2001 yılında bölüm birincisi olarak mezun oldu. 2001 yılı Eylül ayında Osmaniye Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu’nda göreve başladı. 2002 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansa başladı. Halen Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu’nda Türkçe öğretmenliği görevini sürdürmektedir.

VİTAE

Elif Teke was born in Osmaniye in 1980 . She completed her primary and high school education in Osmaniye. She went to Karaçay primary school and İmam Hatip high school. She was graduated from İnönü University Turkish Language and Literature department in the first place with the honour degree. In september 2001, she started to work in Osmaniye Gazi Mustafa Kemal primary school in year 2002. In year 2002 She has started her master degree in Gaziantep University Institution of Social Sciences. She is still working as a Turkish teacher in Gazi Mustafa Kemal primary education school.